

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Anabilim Dalı

**TURİZM KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE,
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARININ İNCELENMESİ
VE ÖNCELİKLENDİRME ANALİZİ RAPORU ÖRNEĞİ**

Ali Kürşat DURMUŞ

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

TURİZM KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLARININ İNCELENMESİ VE ÖNCELİKLENDİRME ANALİZİ RAPORU
ÖRNEĞİ

Ali Kürşat DURMUŞ

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

ÖZET

DURMUŞ, Ali Kürşat. *Turizm Konaklama İşletmelerinde, Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi ve Önceliklendirme Analizi Raporu Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2024

Sürdürülebilirlik, global ekonominin gündemine konu olmaya başladığından bu yana sektörlerin karar alma dinamiklerinde etkin rol oynamaktadır. Turizm sektöründe, sürdürülebilirlik stratejilerinin doğru yönetilebilmesi için, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (Global Sustainable Tourism Council-GSTC) sertifikasyon kriterlerine uyum sağlama kararı ile beraber sürdürülebilirlik raporlaması sistemi yaygınlaşmıştır. Turizm sektörü içerisindeki konaklama endüstrisi için de bu sistemin uygulanması gereksinim haline gelmiştir. Buradan hareketle araştırmanın amacı, kendi sürdürülebilirlik yönetim sistemlerini uygulamak için GSTC sertifikasyonu ile belgelendirilmiş ve sürdürülebilirlik yönetim sistemine ilişkin performansını ortaya koymuş işletme örneklerini incelemek ve değerlendirmektir. Konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlama içeriklerini değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evrenini, Türkiye’deki GSTC sertifikasyonunu tamamlamış, 871 adet konaklama işletmesi oluşturmaktadır. Bu konaklama işletmeleri içerisinde geceleme ve yatak kapasitesinin fazla olduğu Antalya, İstanbul, Muğla, İzmir ve Aydın illerinden sertifikaya sahip 138 konaklama işletmesi örneklem olarak seçilmiştir. Sonuçlar, sürdürülebilirlik stratejisinin uygulanmasını iyileştirmek için uygun önceliklendirmeye ve pozitif ve negatif dışsallıkların daha doğru bir şekilde tanımlanmasına önemli bir ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarıştır. Konaklama işletmeleri için sürdürülebilirlik raporlama sürecinin başlangıcı olan ve “önceliklendirme analizi” olarak adlandırılan bir sürecin değerini vurgulamaktadır. Araştırma, turizm sektörünün uzun vadeli sürdürülebilir kalkınma hedeflerini kalıcı olarak karşılamak için sürdürülebilirlik uygulamalarını sürekli olarak iyileştirmesi gerektiğini yansıtmaktadır. Dolayısıyla konaklama işletmelerinin bu raporlarının detaylarıyla açıklanmasının faydalı olacağı önerilir.

Anahtar Sözcükler: Turizm Konaklama İşletmeleri, Sürdürülebilirlik Yönetimi, Standartları, Sürdürülebilirlik Raporlaması, Önceliklendirme Analiz

ABSTRACT

DURMUŞ, Ali Kürşat. *Examination Of Sustainability Reports And Sample Of Materiality Analysis Report In Tourism Accommodation Businesses*, Master's Thesis, Nevşehir, 2024

Since sustainability began to be a topic on the global economic agenda, it has played an influential role in the decision-making dynamics of various sectors. In the tourism sector, the decision to comply with the certification criteria of the Global Sustainable Tourism Council (GSTC) has led to the widespread adoption of sustainability reporting systems to ensure proper management of sustainability strategies. This system has also become a necessity for the accommodation industry within the tourism sector. Based on this premise, the aim of this research is to examine and evaluate the examples of enterprises that have been certified with GSTC certification and have demonstrated their performance in relation to sustainability management systems to implement their own sustainability management systems. A qualitative research method was used to evaluate the sustainability reporting content of accommodation enterprises. The research population consists of 871 accommodation enterprises in Turkey that have completed GSTC certification. From these accommodation enterprises, a sample of 138 certified accommodation enterprises with high overnight stay and bed capacity was selected from the provinces of Antalya, Istanbul, Muğla, İzmir, and Aydın. The results reveal a significant need for proper prioritization and more accurate identification of positive and negative externalities to improve the implementation of sustainability strategies. This study emphasizes the value of the "prioritization analysis" process, which is the initial stage of the sustainability reporting process for accommodation enterprises. The research reflects that the tourism sector must continuously improve sustainability practices to consistently meet long-term sustainable development goals. Therefore, it is recommended that the details of these reports from accommodation enterprises be thoroughly explained.

Keywords: Tourism Accommodation Enterprises, Sustainability Management, Standards, Sustainability Reporting, Prioritization Analysis.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	iv
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	v
ETİK BEYAN.....	vi
ÖZET.....	iiiv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
TABLolar DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	4
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLE İLGİLİ KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Sürdürülebilirlik.....	4
1.2. Sürdürülebilir Yönetim	5
1.3. Sürdürülebilirlik Teorileri.....	7
1.3.1. Hissedar/Ajans Teorisi	9
1.3.2. Paydaş Teorisi.....	10
1.3.3. Meşruiyet Teorisi.....	11
1.3.4. Sinyalizasyon/ Açıklama Teorisi	11
1.3.5. Kurumsal Teori.....	12
1.3.6. Yönetim Teorisi	13
1.4. Sürdürülebilir Turizm Geçmişi ve Mevcut Durumu	14
1.5. Sürdürülebilir Yönetim Standartları.....	16
1.5.1. GSTC Otel Endüstri Kriterleri	17

1.5.2.	Global Reporting Initiative (GRI)	18
1.5.2.1.	GRI 3 Öncelikli Konular	18
1.5.3.	CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) - Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Direktifi	20
1.5.4.	2013/34/AB - 2014/95/AB NFRD Finansal Olmayan Raporlama Direktifi.....	21
1.5.5.	ISSB (International Sustainability Standards Board) - Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu	22
1.5.6.	IFRS – SASB Standartları.....	22
1.5.7.	IAASB – IFAC	23
1.5.8.	Travelife	24
1.5.9.	GreenGlobe	24
1.5.10.	ISO Annex SL.....	25
1.5.11.	ISO 21401 Konaklama tesisleri için sürdürülebilirlik yönetim sistemi..	26
1.5.12.	ISO 20121 Sürdürülebilir Etkinlik Yönetimi	27
1.5.13.	ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi	28
1.5.14.	ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi	28
1.5.15.	ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi	29
1.5.16.	ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi	30
1.5.17.	Sera Gazı Standartları (GHG)	31
1.5.18.	ISO 37001 Yolsuzlukla Mücadele Yönetim Sistemi	31
1.5.19.	TS ISO 20400 Sürdürülebilir Tedarik Yönetim Sistemi	32
1.5.20.	ISO 37101 Sürdürülebilir kalkınma için yönetim sistemi	33
1.5.21.	ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	34
2.	BÖLÜM.....	36
	ESG – ÇEVRESEL, SOSYAL, YÖNETSEL BAĞLAMDA YÖNETİŞİM, ÖNCELİKLENDİRME ANALİZİ VE RAPORLAMA YAKLAŞIMI	36

2.1. Önceliklendirme Analizi.....	36
2.2. Sürdürülebilirlik Konuları.....	40
2.3. Önceliklendirme Analizinin Yapılması	44
2.3.1. Önemli konuların belirlenmesi	44
2.3.2. Kuruluşun Bağlamının Anlaşılması.....	46
2.3.3. Gerçek ve Potansiyel Etki, Risk ve Fırsatların (IRO) Belirlenmesi	50
2.3.3.1. Gerçek ve Potansiyel Etkilerin Tanımlanması.....	50
2.3.3.2. Bilgi Kaynaklarının Kullanımı	51
2.3.3.3. Şikâyet Mekanizmaları ve Risk Yönetimi.....	51
2.3.3.4. Dış Kaynaklardan Gelen Bilgiler.....	51
2.3.3.5. Paydaş Katılımı.....	52
2.3.3.6. Risk Altındaki Gruplarla İletişim.....	52
2.3.3.7. Olumsuz Etkilerin Belirlenmesi	52
2.3.3.8. Olumlu Etkilerin Belirlenmesi.....	52
2.3.4. Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesi.....	53
2.3.4.1. Nicel ve Nitel Analizler.....	53
2.3.4.2. Olumsuz Etkilerin Önceliklendirilmesi.....	53
2.3.4.3. Şiddet	54
2.3.4.4. Olasılık	54
2.3.4.5. Olumlu Etkilerin Önceliklendirilmesi.....	54
2.3.4.6. Risk Yönetimi Süreci için Özet	54
2.3.5. Raporlama İçin En Önemli Etkilere Öncelik Verilmesi.....	54
2.3.5.1. Hangi Konuların Önemli Olduğunu Belirlemek İçin Eşik Belirleme.....	55
2.3.5.2. Önceliklendirme Süreci.....	55
2.3.5.3. Olumsuz ve Olumlu Etkilerin Ayrı Değerlendirilmesi	55

2.3.5.4.	Malzeme Konularının Test Edilmesi.....	55
2.3.5.5.	Önemli Konuların Onaylanması	56
2.3.5.6.	Her Bir Önceliklendirme Konusu İçin Neyin Raporlanacağını Belirlenmesi	56
2.3.5.7.	GRI Sektör Standartlarının Kullanılması	56
2.4.	Sürdürülebilirlik Stratejisi.....	56
2.4.1.	UNDP Küresel Amaçların Turizm Konaklama Sektörüne Uygun Stratejileri	57
2.5.	Sürdürülebilir Gelişim Konuları.....	60
2.5.1.	SASB Gereksinimleri.....	62
2.5.2.	GSTC Gereksinimleri	63
2.5.2.1.	Kriter B.3: Yerel Satın Alma.....	64
2.5.2.2.	Kriter B.7: İnsana Yakışır İş	64
2.5.2.3.	Kriter D.1.1: Çevresel Olarak Tercih Edilen Alımlar	65
2.5.2.4.	Kriter D.1.2: Verimli Alımlar	65
2.5.2.5.	Kriter D.1.3: Enerji Tasarrufu.....	65
2.5.2.6.	Kriter D.1.4: Su Tasarrufu	66
2.5.2.7.	Kriter D.2.1: Sera Gazı Emisyonları.....	66
2.5.2.8.	Kriter D.2.4: Katı Atık	67
2.6.	Sürdürülebilirlik Önceliklendirme Analizi Endüstri Uygulama Örneği.....	67
2.6.1.	Hilton 2020 Önceliklendirme Analiz Raporunun İncelenmesi	67
3.	BÖLÜM YÖNTEM.....	74
3.1.	Araştırmanın Konusu.....	74
3.2.	Araştırmanın Amacı	75
3.3.	Araştırmanın Önemi	76
3.4.	Araştırmanın Yöntemi	76

3.5.	Araştırmanın Evren ve Örneklemi	77
3.6.	Veri Toplama Süreci	79
3.7.	Verilerin Analizi.....	79
3.8.	Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları.....	80
3.9.	Araştırmanın Bulguları.....	81
3.9.1.	Aydın İline Ait Bulgular	81
3.9.2.	Muğla İline Ait Bulgular	84
3.9.3.	İstanbul İline Ait Bulgular.....	87
3.9.4.	İzmir İline Ait Bulgular.....	92
3.9.5.	Antalya İline Ait Bulgular	96
3.9.6.	İl Bazlı Karşılaştırmalara Yönelik Bulgular.....	99
SONUÇ.....		102
KAYNAKÇA.....		107
EK 1: ORJİNALLİK RAPORU		134

KISALTMALAR DİZİNİ

CSRD : Corporate Sustainability Reporting Directive (Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Direktifi)

EFRAG: European Financial Reporting Advisory Group (Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu)

ESG : Environmental, Social, Governance (Çevresel, Sosyal, Yönetişim)

ESRS: European Sustainability Reporting Standards

GHG : Greenhouse Gas (Sera Gazı)

GRI: Global Reporting Initiative (Küresel Raporlama Girişimi)

GSTC: Global Sustainable Tourism Council (Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi)

IFRS : International Financial Reporting Standards (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)

IAASB : The International Auditing and Assurance Standards Board (Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu)

IFAC : International Federation of Accountant (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu)

IRO : Impacts, Risks And Opportunities (Etki, Risk ve Fırsatlar)

ISO : International Organization for Standardization, (Uluslararası Standartlar Teşkilatı)

ISSB: International Sustainability Standards Board (Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu)

NFRD : Non-Financial Reporting Directive (Finansal Olmayan Raporlama Direktifi)

SASB: Sustainability Accounting Standards Board (Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu)

TCFD : Task Force on Climate-related Financial Disclosures (İklimle İlgili Finansal Açıklamalar Çalışma Grubu)

TGA: Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı

TSRS: Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları

UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

UNDP : United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

UNEP: United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

UNWTO: United Nations World Tourism Organization (Uluslararası Dünya Turizm Örgütü)

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi Konuları	40
Tablo 2. ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu ile İlgili Tanım ve Görüşler	42
Tablo 3. ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu ile İlgili Tanım ve Görüşler (Devam) ...	43
Tablo 4. Resmi Tesis Doluluk Oranı	78
Tablo 5. İllere Göre Otel Sayıları ve Yatak Sayıları.....	78
Tablo 6. Örneklemeye Göre Şehir Bazında İncelenen İşletme Sayıları.....	81
Tablo 7. Aydın İli İncelenen Oteller Listesi	82
Tablo 8. Aydın İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Sonuçlar	82
Tablo 9. Muğla İli İncelenen Oteller Listesi	84
Tablo 10. Muğla İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular	85
Tablo 11. İstanbul İli İncelenen Oteller Listesi.....	88
Tablo 12. İstanbul İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular	89
Tablo 13. İzmir İli İncelenen Oteller Listesi.....	92
Tablo 14. İzmir iline ait otellerin incelenmesi kapsamında Bulgular	93
Tablo 15. Antalya İli İncelenen Oteller Listesi	96
Tablo 16. Antalya İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular	97
Tablo 17. Sürdürülebilir Gelişim Konularının İl Bazından Sıralaması	100

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Öncelikli konuların belirlenme süreci (GRI 3,2021).....	45
Şekil 2. Hilton 2020 Önceliklendirme Analizi Paydaş Öncelik Haritası.....	70
Şekil 3. Paydaş Öncelik Haritası.....	72
Şekil 4. Aydın İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi.....	83
Şekil 5. Muğla İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi.....	87
Şekil 6. İstanbul İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi	91
Şekil 7. İzmir İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi	95
Şekil 8. Antalya İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi.....	99
Şekil 9. İl Bazında Karşılaştırmalı Bulgular	100

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik kavramı, global ekonominin gündemine konu olmaya başladığından bu yana, kuruluşların karar alma dinamiklerinde önemli rol oynamaktadır. İşletmeler, paydaşların günden güne artan bilgi talepleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu talepler, işletmelerin finansal performansları ile gerçekleştirdikleri faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini kapsamaktadır (Özata ve Serçemenli, 2024). Turizm sektörü, global ekonomik konjonktür ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (Global Sustainable Tourism Council-GSTC) kriterlerine uyum sağlama kararı ile beraber, sürdürülebilirlik stratejisinin doğru yönetilmesi ve bu bağlamda sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşması, turistik konaklama endüstrisi için de bir gereksinim haline gelmiştir (Düzer, 2018).

Sürdürülebilirlik kavramının gelişimine bakıldığında, 17.yüzyılda Alman ormancı Hans Carl von Carlowitz'in "sürdürülebilir ormancılık" kavramını ortaya koyduğu görülmüştür. Bu görüşe göre, gelecek kuşaklar ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde ormanların yönetilmesi gerektiği savunulur (Bozlağan, 2005). Carlowitz'in çalışmaları, doğal kaynakların korunarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılması konusunda farkındalık oluşturmuştur (Suluk ve Öztürk, 2021; Yalçınkaya, 2022). Ormanların gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde aktarılmasına duyulan ihtiyaç, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımıyla ilgili erken dönemde anlayış kazanmasına sebep olmuştur (Aljbou, 2021; Subaşı, 2022). Carlowitz'in doğal kaynakların uzun süre korunması ve tüketilmesine yönelik algı oluşturmaları sonraki yıllarda sürdürülebilirlik kavramının gelişiminde etkili olmuştur (Köşker ve Gürer, 2020; Yeni, 2014).

Kaynakların sınırlı olduğu ve gelecek nesiller için korunması gerektiği fikri ise; 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin çevresel ve sosyal etkileri arttıkça yaygınlaşmıştır (Harley, 2018; Lane, 1994; Mokyr, 2018). Sürdürülebilirliğin temelini oluşturan modern çevrecilik anlayışı da 20.yy. da çevre sorunlarını ele almak için ortaya çıkmıştır (Ceylan, 2010; Gülersoy vd., 2020; Kılınç, 2019). Uluslararası platformlarda öne çıkan sürdürülebilirlik kavramı ve çevre konuları 1972'de Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı (Stockholm Konferansı) süreci ile başlatmıştır (Eryılmaz ve Kılıç, 2018). 1987'de Brundtland Raporu'nun yayınlanması ve "sürdürülebilir kalkınma" kavramının

tanıtılması, çevre politikalarının şekillenmesinde bir adım atılmıştır (Ayık vd., 2021). Devamında ise, 1992'deki Rio de Janeiro'da gerçekleşen Dünya Zirvesi'nde son şeklini almaya başlamıştır (Ozmehmet, 2008). Sürdürülebilirlik eğitimi ve bilinçlendirme çalışmaları, zaman içinde artarak, sürdürülebilir şehirler ve toplumlar oluşturmak, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak, yeşil alanları korumak sonuç olarak sürdürülebilir kalkınmayı destekler (Marsal-Llacuna, 2019). Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen yasa ve düzenlemeler, çevreyi koruyarak ve toplumsal eşitliği sağlamayı amaçlar (Dernbach, 1998). Bu yasal düzenlemelerin kapsam alanları yenilenebilir enerji kaynaklarına ve sürdürülebilirlik uygulamalarını güçlendirmek, hava ve su kirliliğini azaltmaktır. Hükümetlerin yasal düzenlemeler ile sürdürülebilir kalkınma için özellikle fosil yakıtların çevreye olumsuz etkilerini azaltarak yenilebilir enerji kaynaklarını kullanmayı teşvik etmektedir (Fankhauser ve Jotzo, 2018).

Sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkması ise, kitle turizminin hızlı büyümesi sonucu artan su, enerji ve yiyecek ihtiyacından kaynaklanmıştır (Kuduz, 2011; Yolaşğmazoğlu, 2023). Ekolojik dengeyi bozan ve ekosisteme zarar veren kitle turizmi, doğal alanları bozarak turizm altyapısına zarar vererek sürdürülebilir turizm ilkelerinin ihlal edilmesine etkili olmaktadır (Başaran vd., 2019; Zere, 2020). Sürdürülebilir turizm kavramı, çevre bilincinin artması ile sürdürülebilir kalkınma kavramını gündeme getirmiştir (Karadaş, 2022). Çevre ve Kalkınma Birleşmiş Milletler Konferansı (The United Nations Conference on Environment and Development -UNCED)'nda kabul edilen "Sürdürülebilir Turizm Prensipleri", turizmin sürdürülebilir olması için çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan ele alınan prensipleri içermesi gerektiği vurgulanmıştır (Sarkım, 2007).

Sürdürülebilir turizmin amacı yerel toplumların sosyal ve ekonomik yönden yaşam kalitesini arttırmaktır (Kaypak, 2010; Yalçınkaya, 2022). Bu sebeple yerel toplumların turizm faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında katılımı ve desteklenmesi önemlidir (Çalışkan, 2020; Ünal ve Zavalı, 2016). Turizm sektöründe ise GSTC, Travelife, GreenGlobe gibi sektör standartlarına ilişkin gerçekleştirilen belgelendirme programlarının motivasyonu ile yer aldığı faaliyet raporları bulunmaktadır. Bu raporların bazıları geniş bir kitleye hitap ederken, bazıları belirli bir paydaş grubuna odaklanmaktadır. Dolayısıyla, farklı raporlama türlerinin bir işletmenin faaliyetlerinin farklı yönlerine ışık tuttuğunu söylemek mümkündür. Çoğunlukla zorunlu olan

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) temelli finansal raporlar, yatırımcılar, borç verenler ve kredi sağlayıcı diğer taraflara yönelik ve finansal bir bakış açısıyla sunulurken, genellikle gönüllülük esasına dayalı olarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporları, yatırımcıların ve borç verenlerin ötesinde daha geniş bir paydaş grubuna odaklanmakta ve işletme faaliyetlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerine yönelik kapsamlı bilgiler sağlamaktadır (Beske, Hausteine ve Lorson, 2020: 162).

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI) standartları ile yapılan sürdürülebilirlik raporlaması, kuruluşların önemli konuları ve etkilerini tespit etmelerine yardımcı olur. Bu tespitler, işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkileyecek sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatlara ilişkin ihtiyaca uygun bilgilerin açıklanması ve bu standartlara uygun nitelikte sunulmasını zorunlu kılar. Gerçeğe uygun şekilde sunulan bu bilgiler, işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatları tam, tarafsız ve doğru bir şekilde sunmasına katkı sağlar (Kamu Gözetimi Kurumu, 2023). GSTC Otel Endüstri Kriterlerine (Kriter, A3) göre, Sürdürülebilir Turizm Belgesi almaya hak kazanmış oteller, aldıkları bu belgenin gereği üzere bu raporlarını ilgili tarafların erişimine açık hale getirerek sunmak zorundadır (GSTC, 2016). Alan yazın tarandığında, kuruluşların, sürdürülebilirliğe ilişkin risk ve fırsatlarının finansal raporlarda bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir (Cavlak, 2022). Bu gereksinimlerden hareketle araştırmada; Turizm Programı kapsamında, sürdürülebilirlik yönetim sistemi kurmuş ve GSTC Sürdürülebilir Sertifika programı sürecini tamamlamış turizm konaklama işletmelerinin, sürdürülebilirlik raporlarını incelemek ve turistik konaklama işletmelerinde sürdürülebilirlik raporlama sürecinin başlangıcı olan ‘önceliklendirme analizinin’ önemine ışık tutmak amaçlanmıştır.

Bu araştırma 3 ana bölüm, Sonuç ve Önerilerden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir yönetim, sürdürülebilirlik teorileri sürdürülebilir yönetim standartları gibi konuların ele alındığı sürdürülebilirlik ile ilgili kuramsal çerçeveye yer verilirken, ikinci bölümde Çevresel, sosyal, yönetsel bağlamda yönetim, önceliklendirme analizi ve raporlama yaklaşımına yönelik konular kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümü olan yöntem bölümünde, araştırmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi, evren ve örneklem hakkında bilgiler verilerek ele alınan konular dahilinde yapılan analizlerin bulgularına yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLE İLGİLİ KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın birinci bölümünde, sürdürülebilirlik ve bu kavramla ilgili yönetim süreçleri ve sürdürülebilirlik teorilerinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda, sürdürülebilir yönetim yaklaşımını destekleyecek ve özellikle sürdürülebilirlik stratejisinin belirlenmesi, bu strateji çerçevesinde sürdürülebilirlik konularının belirlenmesi, bu konulara ilişkin önceliklendirme analizi (değerlendirmesi) yapılması, stratejik ve raporlama bakış açısı ile öncelik verilmiş konulara ilişkin veri setlerinin hazırlanması ve ilgili şartlara uygun raporlama yapılabilmesi için referans standartlar bu bağlamda ele alınmıştır.

1.1. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin tarihsel gelişimin bir başlangıcı 17. yüzyılda Alman ormancı Hans Carl von Carlowitz'in sürdürülebilir ormancılık kavramını ortaya koyarak, gelecek kuşaklar ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde ormanların yönetilmesi gerektiğini savunması kabul edilmektedir (Bozlağan, 2005). Carlowitz'in çalışmaları, doğal kaynakların korunarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılması konusunda farkındalık oluşturmuştur (Suluk ve Öztürk, 2021; Yalçınkaya, 2022). Bu dönemde, ormanların gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilmesine ihtiyaç duyulması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımıyla ilgili erken dönemde anlayış kazanılmıştır (Aljbour, 2021; Subaşı, 2022)., Carlowitz'in doğal kaynakların uzun süre korunması ve tüketilmesine yönelik algı oluşturmaları sonraki yıllarda sürdürülebilirlik kavramının gelişiminde etkili olmuştur (Köşker ve Gürer, 2020; Yeni, 2014). Dolayısıyla , Carlowitz'in sürdürülebilir ormancılık ilkeleri, sürdürülebilirlik kavramının zaman içinde doğa bilimleri ve kaynak yönetimi alanında süreci anlamak için önemli bir kaynak olmaktadır (Akyol ve Tolunay, 2006; Grober, 2017; Stubenrauch vd., 2022).

Yaptığı çalışmada sürdürülebilirlik kavramını ele alan Hölzl (2010), 18. ve 19. yüzyıllarda ormancılığının sürdürülebilirlik kavramının gelişimine sağladığı katkıyı incelenmiştir. Ormancılar fırtına, kuraklık gibi çevresel değişikliklere zamanla hassasiyet

göstermiştir. Bu hassasiyet geçmişteki ve günümüzdeki sürdürülebilirlik bu süreçte bilimsel ve ekonomik faktörlerin nasıl birbirine bağlı olduğu ve sürdürülebilirliğin tarihsel ve kültürel değişimi göstermektedir.

Kaynakların sınırlı olduğu ve gelecek nesiller için korunması gerektiği fikri 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin çevresel ve sosyal etkileri arttıkça yaygınlaşmaya başlamıştır (Harley, 2018; Lane, 1994; Mokyr,2018). Sürdürülebilirliğin temelini oluşturan modern çevrecilik anlayışı 20.yy. da ise çevresel sorunları ele almak ve çözmek için ortaya çıkmıştır (Ceylan, 2010; Gülersoy vd., 2020; Kılınç, 2019).

1960'lar ve 1970'lerde çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi kaygılar ile çevresel farkındalık önem kazanmıştır (Hasnat vd., 2018). Bu farkındalık, uluslararası platformlarda da öne çıkmış ve çevre konuları gündeme gelerek 1972'de Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı (Stockholm Konferansı) bu süreci başlatmıştır (Eryılmaz & Kılıç, 2018). 1987'de Brundtland Raporu'nun yayınlanması ve "sürdürülebilir kalkınma" kavramının tanıtılması, çevre politikalarının şekillenmesinde bir adım atılmıştır (Ayık vd., 2021). Devamında ise,1992'deki Rio de Janeiro'da gerçekleşen Dünya Zirvesi'nde Gündem 21 eylem planının kabul edilmiştir (Ozmehmet, 2008).

Sürdürülebilirlik konusunda yapılan çalışmalar, yasal düzenlemelerle devam etmiştir. çevreyi korumaya yönelik yasal düzenlemeler pek çok ülkede , çevreye etki ve sera gazı emisyon sınırlamaları gibi araçları ele almıştır (Bakar, 2015; Kartal & Akıllı, 2018; Nash & Ehrenfeld, 1997; Steger, 2000). Çevresel sorumluluk anlayışı toplumda artmıştır. kurumsal ve bireysel düzeyde çevresel sorumluluk ve sürdürülebilirlik konularına önem vererek, yeşil ürünler, yeşil teknolojiler ve geri dönüşüm uygulamaları başlamıştır (Özdemir ve Pamukçu, 2016; Özkan, 2019). çevre dostu tüketim alışkanlıkları edinmeye başlamıştır (Ekinci, 2007). Çevresel farkındalık ve sürdürülebilirlik konusu20. yüzyıl boyunca gündemde yer almış ve bu alanda yasal, kurumsal ve toplumsal düzeylerde ilerlemiştir. Bu ilerlemeler yaşanabilir bir gelecek için temel oluşturmuştur (Keyvan, 2022).

1.2. Sürdürülebilir Yönetim

Kurumlar, kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından kabul görülen sürdürülebilir yönetim yaklaşımı, sosyo-ekonomik ve çevresel etkiler karar verme

sürecinde göz önünde bulunmaktadır. sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri insan sağlığına öncelik verme, doğal kaynakları koruyarak çevreye verilen zararı en aza indirmektir (Marshall ve Toffel, 2005). Küresel çevresel sorunlara çözümler sunmayı hedefleyen çevresel sürdürülebilirlik kavramı doğal kaynakların korunması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını içermektedir (Arora vd., 2018; Moldan vd., 2012; Omer, 2009). Uzun süreli ekonomik büyümeyi ve refahı hedefleyen ekonomik sürdürülebilirlik sürdürülebilir iş uygulamaları ile adil gelir dağılımı ile yoksulluğun azaltılmasını içermektedir (Hajian ve Kashani, 2021; Roseland, 2000). Toplum içerisinde bireylerin haklarının korunmasının , eşitlik ve adaletin sağlanmasını ise sosyal boyutta ise sürdürülebilirliği kapsamaktadır (Devereux ve McGregor, 2014; Talan vd., 2020).

Setti ve Azeiteiro (2020), yaptığı çalışmada, iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi küresel meselelerde sürdürülebilirlik önemli bir mücadelede adımı olduğunu ifade etmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarını etkin kullanmak ve doğal kaynakların devamlılığını mümkün kılmak için öncelikli olarak sera gazı emisyonlarını azaltmak sürdürülebilir uygulamaların temelini oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, geniş bir bakış açısını içine alan sürdürülebilirlik, tarım, ormancılık ve balıkçılık uygulamalarının da sorumlulukla yürütülmesi ve geri dönüşüm gibi atık yönetimi gibi konularda da stratejiler geliştirilmeyi gerekli kılar (Basavapattan, 2021; Mondal ve Palit, 2022; Yi vd., 2023). Doğal kaynakların korunmasını amaçlayan sürdürülebilirlik ile ilgili Flint ve Flint, (2013); Akintoye ve Opeyemi (2014) ve Tomislav (2018) 'in araştırmaları, gelecek nesiller için ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmalar sonucunda, sürdürülebilir iş modelleri geliştirilerek sürdürülebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılması ekonomik kalkınma politikalarının uygulanması anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirliğin sosyal adaleti sağlayarak yoksulluğun azaltılmasını sağlamaktadır (Newell ve Frynas, 2007; Siwar vd., 2021; Vandenhoe, 2018).

Yaşanabilir bir dünya inşa etmek için atılan adımlarından sürdürülebilirlik bireysel çabaları bağlamında, Omer, (2009), enerji ve su tasarrufunun sürdürülebilirlik için büyük öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Pergola vd., (2018) ise atık yönetimi ile geri dönüşüm ile doğal kaynakları korunması sürdürülebilirliğe katkıda bulunan uygulamalar olduğunu savunmaktadır. Whelan (1988), süreçlerinde sürdürülebilir iş modellerini güçlendirmek için çevresel etkiyi azaltan sürdürülebilir ürünlerin üretimi ve satın alınmasını öne sürmektedir. Sürdürülebilir ulaşım türlerini kullanmanın sera gazı

emisyonlarını azaltmak ve hava kirliliğini kontrol altına almakta Sagaris ve Arora, (2016) yaptığı çalışmada toplu taşıma, bisiklet ve yürüyüş tercih edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Clark ve Lund (2007) ve Jepson (2004) yaptığı çalışmada sürdürülebilirliğin gelişmesi için çevresel, ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerine ulaşmada sürdürülebilir kalkınma politikaları ve uygulamalarının kritik öneme sahip olduğunu savunmaktadır.

Toplumda sürdürülebilirlik bilincinin gelişmesine ve sürdürülebilir davranışların kabul edilmesine sürdürülebilirlik eğitimi ve bilinçlendirme çalışmalarının artırılması için önemli bir araçtır (Tilbury, 2004; Yadav vd., 2022). Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar oluşturmak, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak, yeşil alanları koruyarak ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri geliştirerek sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir (Marsal-Llacuna, 2019).

Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen yasa ve düzenlemeler, çevreyi koruyarak ve toplumsal eşitliği sağlamayı amaçlamaktadır (Dernbach, 1998). Bu yasal düzenlemelerin kapsam alanları yenilenebilir enerji kaynaklarına ve sürdürülebilir ormancılık uygulamalarını güçlendirmek, hava ve su kirliliğini azaltmaktır. Hükümetlerin yasal düzenlemeler ile sürdürülebilir kalkınma için özellikle fosil yakıtların çevreye olumsuz etkilerini azaltarak yenilebilir enerji kaynaklarını kullanmayı teşvik etmektedir (Fankhauser ve Jotzo, 2018). George vd. (2018) yaptığı çalışmada dengeli ve bilinçli doğal kaynak kullanımı ile ekosistemin sürdürülebilir kaynak yönetiminde hükümet desteğinin önemini vurgulamıştır. Gelecek nesiller için sürdürülebilir yönetim kavramının önerdiği yaklaşımları ve teorileri dengeli yönetim anlayışı için incelemek ve sunduğu çözümleri değerlendirmek önemlidir.

1.3. Sürdürülebilirlik Teorileri

Çevresel ve sosyo-ekonomik sistemler arasındaki karşılıklı etkiyi inceleyen ve yaşam kalitesini arttırmayı amaçlayan sürdürülebilirlik teorileri, gelecek nesiller için gerekli olan uzun vadeli refahın sürdürülebilirliğe bağlı olduğu savunulmaktadır (Han, 2021; Harrington, 2016; Khalili, 2011; Widok, 2009). Gelecek nesillere uygun bir yaşam standardının sağlamak amacıyla sürdürülebilir kalkınma stratejileri geliştirmeye bu teoriler yardımcı olmaktadır (Enders ve Remig, 2014; Mulder ve Van Den Bergh, 2001; Shi vd., 2019).

Sınırlı doğal kaynakların ve ekosistemlerin hassas olduğunu savunan sürdürülebilirlik teorileri, ekonomik kalkınma ile çevresel koruma arasında bağlantı kurmayı amaçlamaktadır (Gündoğan, 2012)., su ve enerji verimliliğini koruyarak biyolojik çeşitliliği korumak çevresel faktörlerin rolüdür (Vural, 2017). Sürdürülebilirlik doğal kaynakların uzun dönem kullanımını ve korunmasını içermektedir (Hayrettin, 2012). Kaynakların verimli ve eşit bir şekilde kullanılması ve korunması ekonomik sürdürülebilirlik ile sağlanmaktadır (Spangenberg, 2005). Baumgärtner ve Quaas, (2010) çalışmasında da çevresel, sosyal ve ekonomik durumların birbirleriyle dengede olması ile uzun vadeli refahı sağlayarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ekonomik sürdürülebilirlik ile sağlanabileceğini savunmuştur.

İnsanların genel yaşam kalitesi maddi, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgilidir (Genç, 2015). Sosyal refahın iyileştirilmesi kültürel çeşitlilik ve insan haklarındaki eşitlik gibi faktörlerin dikkate alınması gerekliliğiyle belirtilir. Bu anlamda, sürdürülebilirlik, sadece doğal kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda toplum içindeki tüm bireylerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesinin ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanması için emek gerektiren bir aşama olarak görülmelidir (Gatenio Gabel ve Mapp, 2020; Kaynak, 2017; Özmete ve Gök, 2015; Weil vd., 2012) Sürdürülebilirlik, toplumların sosyo-ekonomik durumlarının iyileşmesini amaçlamaktadır (Özmete ve Gök, 2015). Sürdürülebilirlik teorileri, yerel halk, işletmeler, hükümetler ve sivil toplum örgütleri gibi paydaşlarının karar alma aşamalarına başka paydaşların katılmasının önemini belirtmektedir (Çetin vd., 2015).

Sürdürülebilirlik teorileri, insanların kaynak kullanımının çevresel, ekonomik ve sosyal sistemler üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir (Gedik, 2020b). Çevresel, ekonomik ve sosyal sistemler birbirine bağlıdır (Akyazı, 2023). Sürdürülebilirlik, doğal ve sosyal sistemler arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını kapsamaktadır (Missimer vd., 2017). Bu ilişkilerin anlaşılması için sistemin bütünü göz önünde bulunduran, bağlantı ve geri bildirimleri inceleyen yaklaşımlar etkili olabilmektedir. Bu durumda, sorunların temeline inilerek, kapsamlı ve kalıcı çözümler sunulabilmektedir (Bashan ve Kordova, 2021).

Sürdürülebilirlik teorileri, kuşaklar arasında adaletli olmayı amaçlamaktadır. Gelecek nesillerin haklarının korunmasını ancak doğal kaynakların devamlılığını

sağlanmasına ve bu yöntemlerle çevresel etkilerin azaltılmasına bağlıdır (Küçüker ve Demirci, 2022). Sürdürülebilirlik teorileri, devamlı değişime ve uyuma vurgu yapmaktadır (Buzlukçu, 2020). Bu sebep ile, uygulamaların esnek politikaları içermesi, değişen şartlara uyum sağlamasının önemini vurgulamak gerekmektedir (Şen vd., 2018), bilimsel delillere dayalı uygulamaları teşvik eden sürdürülebilirlik teorileri (Kantabutra ve Ketprapakorn, 2020), değişen koşullara uyum sağlama yeteneğinin önemini vurgulamaktadır (Aydınlı ve Yolvermez, 2023; Çanakçı, 2021; Elvan, 2018; Onocak vd., 2023). Sürdürülebilirlik Teorileri; Hissedar/Ajans Teorisi, paydaş teorisi, meşruiyet teorisi, sinyalizasyon/açıklama teorisi, kurumsal teori ve yönetim teorisi olmak üzere altı başlıkta incelenebilir.

1.3.1. Hissedar/Ajans Teorisi

İşletme ve ekonomi alanında önemli bir kavram olan hissedar/ajans teorisi, bir şirketin sahipleri (hissedarlar) ile yöneticileri (ajanslar) arasındaki bağlantıyı incelemektedir (Feils vd., 2018). Bir şirkette anapara sağlayıcıları sahipleri ve hissedarlardır (Sikka ve Stittle, 2019; Yıldırım vd., 2022). Bu bağlantıda, hissedarlar şirketin sahipleri olarak, günlük işler ve karar alıp verme süreçleri genellikle yöneticilere bırakılmaktadır (Jakobsen, 2024; Mintzberg, 2004; Simon 1987). Şirketin günlük işleyişi konusunda yöneticilerin hissedarlardan daha fazla bilgiye sahip olması hissedarlar ile yöneticiler arasında bilgi eşitsizliğine sebep olmaktadır (Soysal, 2024).

Yöneticilerin şirketin çıkarları yerine kendi çıkarlarına göre hareket etmesi ajans sorununu ortaya çıkarır bu durumda yönetim ve sahiplik arasındaki çıkar çatışmasını ortaya çıkarmaktadır (Çakalı, 2022; Masyhuri, 2024; Vardaman vd., 2023). Yöneticiler kendi çıkarlarını koruyarak kısa vadeli karlar elde etmeye çalışırken hissedarlar, şirketin değerini üst düzeye çıkarmayı istemektedir. Bu durum, hissedarlar ve yöneticiler arasında çıkar çatışmasını yaratmaktadır (Andrei vd., 2024; Feng vd., 2024; Masyhuri, 2024). Bu çatışmayı ve şirketlerdeki bu çatışmayı azaltmak için hissedar/ajans teorisi incelemektedir (Masyhuri, 2024; Zhang vd., 2024).

Kurumsal sosyal sorumluluk ve bu uygulamaların ardındaki teşvik ve riskler incelendiğinde, kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının etik kurallar çerçevesinde ve şeffaf olmadığı, onun yerine şirket kazançlarının ön plana çıkarıldığı görülmektedir (Jian, vd., 2024). Bu durumda ise, kurumsal sosyal sorumluluk aslında önemli bir iş etiği

prensibine dayandırmaları, şirketlerin bütçe raporlama aşamasında şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeneklere önem vermeleri halinde, böylece risk yönetimi de kontrol altına alabileceklerdir (Kuang vd., 2023).

1.3.2. Paydaş Teorisi

Paydaş, bir şirkette veya projede hak sahibi olan doğrudan veya dolaylı olarak şirketi veya projeyi etkileyen veya ondan etkilenen kişi veya kuruluş olarak tanımlanır (Aktan ve Börü, 2007). Şirketin veya projenin başarısına veya başarısızlığına katkı sağlayan paydaşlar, (Zidane vd., 2015) şirketin veya projenin iç ve dış paydaşları olarak ikiye ayrılabilir (Karatepe ve Ozan, 2017), çalışanlar, yöneticiler ve hissedarlar iç paydaşlar oluştururken (Şatır ve Sümer, 2008), dış paydaşları müşteriler, tedarikçiler, topluluk devlet ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır (Hoştut, 2018).

Çeşitli ihtiyaçları ve beklentileri olan paydaşların (Öksüz, 2014) iletişim kurması ve ihtiyaçlarını karşılanması önemlidir (Becan, 2011) şirketin veya projenin başarısı için paydaşlarla iyi ilişkiler kurulmalıdır (Gemici, 2018).

İşletme bilimi ve örgütsel davranış için önemli bir kavram olan paydaş teorisi, bir organizasyon veya işletme için paydaş gruplarının çıkarlarını dengeli bir şekilde yönetmek için çeşitli paydaş gruplarına (stakeholder) hizmet etmekle sorumludur (Ertuğrul, 2008; Harrison vd., 2015; Parmar vd., 2010).

İşletmelerin yalnızca hissedarlarına değil, aynı zamanda faaliyetlerinden etkilenen veya etkileyebilecek tüm paydaşlarına karşı sorumlu olduğunu ifade eden Paydaş Teorisi, 1980'lerde R. Edward Freeman tarafından geliştirilmiştir (Freeman, 2015; Gedikci, 2021). Bu teoriye göre, paydaşlarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini göz önünde tutan ve dengeleyen bir yönetim anlayışı ile bir işletmenin başarısı mümkündür (Çengel vd., 2020; Jensen, 2001; Minoja, 2012).

Wood vd., (2021) çalışmasında paydaş teorisinin başlangıçta belli paydaş kategorilerini içeren sayılı bir çerçeveye sahip olduğunu belirtmiş fakat zaman içinde, sivil toplum kuruluşları, medya ve yerel topluluklar gibi yeni paydaşlar şeklinde çoğalmıştır. Bu çoğalmayla birlikte paydaşlar arasındaki karmaşık bağlantı analiz etmeye başlanmıştır. İşletmelerin ve organizasyonların paydaş ilişkilerini daha etkili bir şekilde yönetmelerine yardımcı olduğunu bulgulamıştır.

1.3.3. Meşruiyet Teorisi

Tarih süresince, iç savaşların sebebi siyasi sistemlerin meşruiyet eksikliğidir (Hoffman, 2019; Joshi, 2024; Yılmaz, 2019). Siyasi sistemlerin düzenini korumak için gerekli olan faktörleri anlamaya yardımcı olan meşruiyet teorisi (Aljadri, 2023; Gültekin, 2019). Meşruiyet teorisi, bir arada yaşayan insanların ortak bir uyum içinde yaşamak için hükümetin uyguladığı yetkilere ayak uydurması ile ortaya çıkmıştır (Dempsey, 2011; Douglas ve Branch, 2024). Hükümetin veya yönetimin yasal olduğunu açıklamaya çalışan politik bir kuram olan meşruiyet teorisi (Öztürk ve Ok, 2017) , insanların niçin otoriteye uyduğunu ve bu otoritenin niçin kabul edildiğini algılamaya çalışmaktadır (Karatoprak, 2011; Mahadeo vd., 2011; Zunker, 2011).

Yıldız (2019) yaptığı bir araştırmada meşruiyet krizlerine yol açan faktörlerin ekonomik krizler, toplumsal normlar, değerler olduğunu ve bunun kapitalist toplumlarda yaşandığını ifade etmiştir. Çalışma meşruiyet krizlerinin tetikleyicisi siyasi sistemlerin yaşam dünyasına müdahalesi olduğunu ifade etmektedir. Kapitalist ekonominin sebep olduğu eşitsizlikler, liberal ekonominin temel kurallara uyumsuzluk göstermesinin krizlere sebep olması ve bu krizlerin eşitlik, liyakat gibi değerlerin zarar görmesiyle ilişkilendirildiğini tespit etmiştir.

Deegan, (2014) yaptığı çalışmada kuruluşların meşruiyetlerini korumak veya artırmak için meşruiyet stratejilerinin önemini vurgulamıştır. Şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılığı içeren bu stratejilerden kuruluşun faaliyetleri hakkında açık ve dürüst bilgi verme şeffaflık, kuruluşun faaliyetlerinin sonuçlarından sorumlu tutulması ve bunların açıkça izlenmesi hesap verebilirlik, karar alma sürecine paydaşları dahil etme ve onların görüşlerini dikkate alma sürecini ise katılımcılığı ifade etmiştir.

1.3.4. Sinyalizasyon/ Açıklama Teorisi

Firmalar ve tüketiciler arasındaki ilişki göz önüne alındığında ürünlerinin veya hizmetlerinin kalitesi ile ilgili bilginin firmaların tüketicilerden daha fazla sahip olduğu bilinmektedir (Ak, 2009). Buda firmalar ve tüketiciler arasında bir bilgi eşitsizliğine sebep olmakta ve bunun için firmalar tüketicilere sinyaller göndermektedir (Şeker, 2020). Gönderilen bu sinyallerin bir maliyeti vardır ve firmalar en uygun sinyaller seçilmektedir

(Güler ve Özyurt, 2014). Firmaların piyasada güvenilirlik kazanması açısından gönderilen sinyallerin tüketiciler tarafından inanılır olması gerekmektedir (Atılğan, 2005).

Piyasadaki firmalara ve tüketicilere kalite, güvenilirlik ve diğer önemli bilgiler hakkında bilgi verme şeklini inceleyen ekonomik teori sinyalizasyon/açıklama teorisidir (Alfaraih ve Alanezi, 2011; Özdemir, 2021; Rezaee, 2016). Firmalar piyasada iyi bir Pazar payı oluşturmak için ürünlerinin veya hizmetlerinin değerini gösteren sinyallerin gönderildiği bu teoride (Arslan, 2019; Gündoğdu ve Şeşen, 2022; Lin vd., 2005; Reuber ve Fischer, 2005) gönderilen sinyaller, ürün ile ilgili garanti verme, reklam yapmak, yüksek fiyatlandırma gibi çeşitli şekillerde olabilmektedir (Etilé ve Teyssier, 2016; Garip, 2019; N. Öztürk, 2010; Wang vd., 2018).

Özdemir, (2021) yaptığı çalışmada pazarlama iletişimi kampanyaları ve kitle iletişim araçları bağlamında sinyalizasyon teorisini incelemiştir. Araştırmacı sinyalizasyon teorisinin firmaların dürüst ve güvenilir sinyaller göndererek hedef kitlede nasıl algı oluşturabileceğini araştırmaktadır. Sinyalizasyon teorisinin pazarlama iletişimi için faydalı olduğunu ve firmaların güven oluşturma, farkındalık yaratma ve rekabet avantajı elde etme gibi konularda kullanılabileceğini göstermektedir. Bu çalışma, pazarlama iletişimi araştırmalarında sinyalizasyon teorisinin önemli bir alan olduğunu öne sürmektedir.

1.3.5. Kurumsal Teori

Siyaset bilimi, sosyoloji gibi çeşitli alanlardaki kurumların işleyişini ve toplumla olan etkileşimlerini inceleyen bir yaklaşım olan kurumsal teori (Şimşek ve Eroğlu, 2013; Tina Dacin vd., 2002; Zucker, 1987) kurumların normlar, değerler, inançlar ve semboller gibi unsurlardan oluşan karmaşık yapılar olduğunu savunmaktadır (Aoki, 2011; Greif ve Kingston, 2011; Vink & Koskela-Huotari, 2021). Bu karmaşık yapıların kurumları nasıl işlediğini ve toplum üzerinde nasıl bir etki olduğunu araştırmaktadır (Hallowell, 1942; Hodgson, 2006; Rodríguez-Pose ve Storper, 2006).

Kurumsal teorinin, işletmelerin kurumsallaşma süreçlerinde kullanılması oldukça faydalı sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü kurumların çevresel baskılara uyum sağlamasına, meşruiyet kazanmasına ve sürdürülebilir bir başarı elde etmesine yardımcı olur (Apaydın 2009). Gedik (2020) çalışmasında kurumsal sosyal sorumluluk kavramını ve bu konudaki

teorik tartışmaları özetlemektir. Araştırma bulgularına göre işletmelerin etik ve sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermesini içeren daha geniş bir kavram olduğunu göstermektedir. Çalışmada, kurumsal teorilerin paydaşlarla ilişkileri geliştirmek, itibarı artırmak, çalışan motivasyonunu yükseltmek ve finansal performansı iyileştirmek gibi yararları olduğu savunmuştur. Apaydın (2009) ve Gedik (2020) çalışmasına göre kurumsal teori ve kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin günümüzdeki rekabetçi ortamda başarılı olmaları için önemli araçlar olduğu ifade edilebilir.

1.3.6. Yönetim Teorisi

Kurum ve kuruluşların nasıl verimli bir şekilde yönetilebileceği inceleyen bilim alanı yönetim teorisi olarak bilinmektedir (Sezer, 2013; Stewart, 2013; Wright & Horst, 2013; Zorlu, 2013). Kurum ve kuruluşların amaçlarına erişmek için yönetim ilkeleri, modelleri ve yaklaşımları geliştiren bu teori (Karaca, 2013; Pigosso vd., 2013; Sharma ve Jain, 2013) karmaşık kurum ve kuruluş faaliyetlerini başarıya ulaştırabilmek ve açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır (Çınaroğlu, 2013; Hill, 2013; Verbeke ve Tung, 2013).

Belirli amaçların daha etkin olması için bilimsel yönetim ve bürokrasi gibi yaklaşımlar geliştiren Frederick Winslow Taylor ve Henri Fayol gibi klasik yönetim teorisyenleri, Neo-klasik yönetim teorisi, klasik yönetim teorisinin insan ilkelerine yeterince önem vermediğini savunarak, insan ilişkileri ve davranışsal bilimlere odaklanır. Elton Mayo ve Chester Barnard gibi neo-klasik yönetim teorisyenleri, çalışanların motivasyonu ve liderlik gibi konulara odaklanmışlardır (R. Arslan vd., 2013; Çınaroğlu, 2013, Agrawal, 2013; Altunöz, 2013; Singleton, 2013; Zorlu, 2013). Örgütleri açık sistemler olarak görür ve örgütlerin çevreleriyle iletişimini modern yönetim teorisi (Cengiz, 2013; Çınaroğlu, 2013) örgütlerde değişim, yenilik ve sürdürülebilirlik gibi güncel konulara çağdaş yönetim teorisi incelemektedir (Al-Khasawneh vd., 2013; Cengiz, 2013).

Özer ve Çiftçi (2022) çalışmalarında, klasik yönetim teorisinin iki öncü ismi olan Henri Fayol ve Max Weber'in yönetim bilimine katkılarını incelemişlerdir. Araştırmacılar, bu iki önemli figürün yönetim ilkeleri, modelleri ve yaklaşımları üzerinde durarak, günümüz yönetim uygulamalarına ne gibi katkılarda bulunduklarını analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın bulguları, Fayol ve Weber'in yönetim bilimine önemli katkılarda bulunduğunu göstermektedir.

Fayol, yönetim faaliyetlerini sistematik bir şekilde ele alarak evrensel yönetim ilkeleri ve işlevleri ortaya koymuştur. Weber ise bürokrasi teorisini geliştirerek, örgütlerin rasyonel ve etkin bir şekilde nasıl yönetilebileceğini açıklamıştır. Araştırmacılar, Fayol ve Weber'in modellerinin günümüzde de geçerliliğini korumakta olduğunu ve modern yönetim yaklaşımlarına temel oluşturduğunu savunmaktadırlar.

1.4. Sürdürülebilir Turizm Geçmişi ve Mevcut Durumu

Kökenleri daha eskilere dayanan sürdürülebilir turizm kavramı, 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Hardy vd., 2002; Özen, 2009). Alternatif turizm çeşitlerinden olan sürdürülebilir turizm kitle turizminin doğaya ve yerel toplumlara verdiği olumsuz etkiler sonucu ortaya çıkmıştır (Karpuz, 2017; Weaver, 2001). Kitle turizminin hızlı büyümesi artan su, enerji ve yiyecek ihtiyacı, yerel kaynakların tükenmesine ve çevre sorunlarına sebep olmaktadır (GhulamRabbany vd., 2013; Kuduz, 2011; Yolasıǧmazoğlu, 2023). Ekolojik dengeyi bozan ve ekosisteme zarar veren bu hareketlilik (Kızılırmak, 1997; Önder ve Konaklı, 2002) doğal alanları bozarak turizm altyapısına zarar vererek sürdürülebilir turizm ilkelerinin ihlal edilmesine etkili olmaktadır (Başaran vd., 2019; Zere, 2020). sürdürülebilir turizm kavramı, çevre bilincinin artması ile sürdürülebilir kalkınma kavramını gündeme getirmiştir (Karadaş, 2022).

Rio de Janeiro'da 1992 yılında gerçekleştirilen Çevre ve Kalkınma Birleşmiş Milletler Konferansı (UNCED)'da turizmin sürdürülebilir olması için çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan ele alınan prensipleri içermesi gerektiği vurgulanmıştır (Sarkım, 2007). Ele alınan prensiplerin, sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlaması için turizmin doğal alanların korunması, yerel toplulukların desteklenmesi ve ekonomik fayda sağlaması gerektiği ifade edilmiştir (Balaban ve Şimşek, 2019; Davutoğlu, 2019).

Çevreye duyarlı ve doğal alanların korunmasına odaklanan ekoturizm kavramı benimsenmesi ile sürdürülebilir turizm uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır (Kaypak, 2010; Tellioğlu, 2019). Sürdürülebilir turizmin bir alt dalı olan ekoturizm, (Kaypak, 2012) sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun olması için doğal ve kültürel kaynaklardan yararlanmak, doğal çevreyi koruma, yerel toplulukları güçlendirme çalışmaları yapılmaktadır (Salman vd., 2020). Doğal alanların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını destekleyen sürdürülebilir turizm, (Köroğlu ve Karaman, 2014;

Kuter ve Ünal, 2009) milli parklar, korunan alanlar, vahşi yaşam gözlemleme gibi uygulamalara öncelik verilmiştir (Soylu, 2013).

Sürdürülebilir turizmin amacı yerel toplulukların sosyal ve ekonomik yönden yaşam kalitesini arttırmaktır (Kaypak, 2010; Yalçınkaya, 2022). Bu sebeple yerel toplulukların turizm faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında katılımı ve desteklenmesi önemlidir (Çalışkan, 2020; Ünal ve Zavalı, 2016).

Sürdürülebilir otel yönetiminde çevresel sertifikasyon ve etiketleme sistemlerine uyum sağlamak amaçlı, yerel ürünlerin kullanımı, enerji verimliliği, su tasarrufu, atık yönetimine öncelik verilmiştir (Satar, 2016; Seyhan ve Yılmaz, 2010). Sürdürülebilir uygulamalar ve çevresel performanslarını iyileştirme çalışmaları oteller ile sürdürülebilir turizmin genel amacıyla uyumlu olmalıdır (Pace, 2016; Tugay, 2021). Bu uygulamalar, enerji ve su kullanımının azaltılması, atık yönetiminin geliştirilmesi ve yerel ürünlerin tercih edilmesidir (Mısır ve Arıkan, 2022; Yazıcıoğlu ve Aydın, 2018).

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından geliştirilen uluslararası bir sertifika olan Yeşil Anahtar Programı, enerji ve su kullanımı, atık yönetimi ve kimyasal madde kullanımı gibi çeşitli kriterlere dayanarak otellerin çevresel performanslarını iyileştirmelerine ve sürdürülebilir uygulamalarının benimsenmesini amaçlamaktadır (Aslan ve Güneş, 2015; Kanıgür ve Ünlüöner, 2022; Poyraz ve Kaya, 2018). Amerika Birleşik Devletleri Yeşil Binalar Konseyi, sürdürülebilir turizm açısından oldukça kıymetli olan ve yeşil bina sertifikasyonu için kullanılan LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) isimli bir otel sertifikası vermektedir. Bu sertifika, otel işletmelerinin belirli standartlara uyumunu zorunlu kılarken, çevresel performanslarını da değerlendirmektedir. Turistlerin ve seyahat acentelerinin bu tür sertifikalara değer vermesi, çevresel olarak duyarlı konaklama yerlerini tercih etmektedir (Geerts, 2014; Hensens, 2016; Luo vd., 2020; Robinson vd., 2016). Enerji ve su kullanımı, atık yönetimi, iç mekân hava kalitesi ve inovasyon gibi çeşitli kriterlere dayanan sertifika, otellerin çevresel etkilerini azaltmalarına amaçlamaktadır (Odaman Kaya, 2012; Sipahi ve Yalçın, 2020).

Sürdürülebilir turizmi teşvik etmek için Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme-UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü (The United Nations World Tourism Organization-UNWTO), çeşitli uygulamalar geliştirmiştir

(Dereli, 2019) ve ülkelerin turizm politikalarını ve uygulamalarını sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve Keleş, 2022). Sürdürülebilir turizm politikaları kılavuzu, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü (UNWTO),’nun birlikte hazırlamış olduğu kılavuz olup, bir rehber niteliğindedir. Bu kılavuza göre, sürdürülebilir turizm politikaları ortaya konulabilir ve bu doğrultuda stratejiler geliştirilebilir (Polat, 2016). Sürdürülebilir turizm politikaları kılavuzunun oluşturulmasındaki hedefleri, sera gazı emisyonlarının azaltılması, biyolojik çeşitliliğin korunması, yerel toplumların katılımı ve kültürel mirasın korunmasıdır (Ruoss ve Alfarè, 2013; Sarı, 2020).

2012 yılında, Rio de Janeiro’da gerçekleştirilen, Rio + 20 Turizm Eylem Planı, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda (Rio + 20) kabul edilmiştir. Rio + 20 Turizm Eylem Planının amacı, turizm sektörünün sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını sağlamaktır. Bu plan; bir turizm modelinin çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan dengeli bir yapı sergilemesi gerektiğini ifade eder. Turizmin sürdürülebilir bir şekilde büyümesini sağlamak ve turizm sektörünün sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmayı amaçlayan plan çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan dengeli bir şekilde gelişmesi için yol göstermektedir (Demirel vd., 2023; Hamdemir ve Karakurt, 2018; Ružić ve Amidžić, 2018; Spindler, 2013; Sungur, 2012; Wynberg, 2002).

Sürdürülebilir Turizm İşletmeleri Kılavuzu, turizm işletmelerinin sürdürülebilir uygulamaları yardımcı olmak amacıyla rehberlik sağlayarak, sektördeki işletmelerin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerini azaltmalarına ve sürdürülebilirliklerini artırmalarına yönelik bir çerçeve sunan sürdürülebilir kalkınma hedefleri için turizm göstergeleri sektörün sürdürülebilirlik performansını ölçmeyi amaçlamaktadır (Temizkan ve Yıldırım, 2014; Hoskara vd., 2021; Mutdoğan ve Öktem, 2024; Tankuş vd., 2023).

1.5. Sürdürülebilir Yönetim Standartları

Turizmde sürdürülebilirlik, kültürel ve doğal varlıkların korunması, yerel ekonominin desteklenmesi ve sosyal etkilerin en aza indirgenmesi üzerine odaklanır.

Bir kuruluşun sürdürülebilir yönetim prensiplerini benimsemiş olması, bu konudaki teknik standart ve dokümantasyonu ne kadar benimsemiş olduğu ile ölçümlenebilir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik prensiplerinin kurumsallaştırılabilmesi için birçok standardın incelenmesi, kuruluş yönetiminin belgelendirme yoluna gidilmese bile bu standartların ilkelerini benimsemiş olması gereklidir. Bu noktada sürdürülebilir yönetim için rehber olabilecek standartların bazıları aşağıda kısa detaylar ile ifade edilmiştir.

1.5.1. GSTC Otel Endüstri Kriterleri

Global Turizm Sürdürülebilirlik Konseyi (GSTC), turizm endüstrisinde sürdürülebilirlik uygulamalarını teşvik etmek ve desteklemek amacıyla uluslararası bir standart oluşturmuştur. GSTC'nin belirlediği standartlar, çevresel, kültürel ve sosyal etkileri dengeli bir şekilde ele alarak, turizmin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu standartlar, turistik destinasyonların yönetimini, işletmelerin faaliyetlerini ve turizm ürünlerinin geliştirilmesini kapsar. GSTC standartları, yerel toplulukların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, doğal ve kültürel kaynakların korunmasını, sosyal ve ekonomik faydaların artırılmasını ve turizmin negatif etkilerinin azaltılmasını vurgular. Bu bağlamda, GSTC standartları, turizm sektöründe sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanmasını teşvik eden kapsamlı bir çerçeve sunar.

Türkiye Cumhuriyeti, bu tezin yazılmış olduğu dönemde, GSTC ile yapmış olduğu anlaşma ile sürdürülebilir yönetim kavramını turizm endüstrisinin politikalarından biri olarak benimsemiştir.

GSTC Hotel Kriterleri, A Etkili bir sürdürülebilir yönetim gösterilmesi, B Yerel toplumun sosyal ve ekonomik faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, C Kültürel mirasın faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi, D Çevreye olan faydaların en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, ana başlıkları ile 4 ana bölümden oluşur (GSTC Hotel Criteria). A bölümünde 13 kriter 48 gösterge, B bölümünde 9 kriter 32 gösterge, C bölümünde 4 kriter, 14 gösterge, D bölümünde 16 kriter, 73 gösterge bulunmakta, toplamda 42 kriter 167 gösterge ile kuruluşun etkin bir sürdürülebilir yönetim benimsemesi izlenebilmektedir (Eşitti ve Bay, 2023).

1.5.2. Global Reporting Initiative (GRI)

Sürdürülebilir kalkınma kavramı en basit şekliyle; “bugünün ihtiyaçlarını karşılamak için, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneklerini tehlikeye atmamaktır”. Sürdürülebilirlik raporlamasında Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI) standartlarının kullanılmasının amacı, bir kuruluşun sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunduğu veya katkıda bulunmayı hedeflediği konusunda şeffaflık sağlamaktır. Bu bağlamda, kuruluşun sürdürülebilir kalkınma kapsamındaki etkilerini değerlendirmesi ve raporlaması gerekmektedir.

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative GRI) tarafından geliştirilen sürdürülebilirlik standartları, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim performanslarını değerlendirmeleri ve raporlamaları için kapsamlı bir çerçeve sunar. GRI'nin kuruluşu, turizm sektörüne özgü gereksinimleri de içerir ve bu sektördeki işletmelerin sürdürülebilirlik uygulamalarını etkin bir şekilde raporlamalarını sağlar (GRI, 2021: 12).

Özellikle, GRI 203 Otel ve Restoranlar sektör eki, turizm sektöründe sürdürülebilirlik performansını ölçmekte kullanılan özel göstergeleri tanımlar. Bu göstergeler; enerji tüketimi, atık yönetimi, su kullanımı, biyoçeşitlilik koruması, yerel topluluklarla etkileşim ve çalışan haklarına odaklanır. GRI standartları, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda, turizm işletmelerinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarında önemli bir rol oynar. Bu standartlar, işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerini belirlemelerine, yönetmelerine ve azaltmalarına yardımcı olur (GRI, 2023: 26).

GRI'nin sunduğu bu çerçeve, uluslararası kabul görmüş olup, turizm sektörüne yönelik sürdürülebilirlik raporlama uygulamalarında geniş çapta benimsenmiştir. Önceliklendirme analizi ve sürdürülebilirlik stratejisinin kurgulanması için GRI standartlarının rehber olarak seçilmesi tavsiye edilir.

1.5.2.1. GRI 3 Öncelikli Konular

Dünyanın en yaygın kullanılan sürdürülebilirlik raporlama standartlarının sağlayıcısı olan GRI, uluslararası kabul görmüş yetkili norm ve ilkelerle uyumlu küresel bir ortak dille şeffaflığı ve hesap verebilirliği savunur (Strozzilaan, 2023). GRI Standartları, birbirine bağlı standartlardan oluşan modüler bir sistemdir. Kuruluşların,

faaliyetlerinin etkilerini paydaşlara ve diğer ilgili taraflara şeffaf olacak şekilde yapılandırılmış bir şekilde kamuya açık olarak raporlamasına olanak tanır (Global Reporting, 2023). GRI Standartları bir kuruluşun, insan hakları üzerindeki etkiler de dahil olmak üzere ekonomi, çevre ve insanlar üzerindeki en önemli etkileri ve bu etkileri nasıl yönettiği hakkında bilgi raporlamasına olanak tanır (GRI, 2021). GRI standartları 3'e ayrılmıştır. GRI 1: kuruluşun uygun raporlama yapabilmesi için uyması gereken gereklilikleri belirtir. GRI 2: kuruluşun raporlama uygulamalarının yanı sıra yönetimi ve politikaları gibi diğer kurumsal ayrıntıları hakkında da bilgi sağlar. GRI 3: ise öncelikli konuların nasıl belirleneceği konusunda rehberlik sağlar. Ayrıca kuruluşun öncelikli konuları belirleme süreci, öncelikli konular listesi ve her bir konuyu nasıl yönettiği hakkındaki bilgileri raporlamak için kullandığı açıklamaları da içerir (GRI, 2021).

GRI Standartlarına uygun raporlama yapan bir kuruluşun öncelikli konularını belirlemesi gerekmektedir. Bunu yaparken kuruluşun aynı zamanda geçerli GRI Sektör Standartlarını kullanması da gerekmektedir. GRI 3 önceliklendirme konularının belirlenmesi rehberi aşağıdaki hususları sıralamıştır (GRI, 2023: 22):

1. Kuruluşun bağlamını anlaşılması
2. Gerçek ve potansiyel etkilerin belirlenmesi
3. Etkilerin önemini değerlendirilmesi
4. Raporlama için en önemli etkilerin önceliklendirilmesi.

İşletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerini raporlaması hem paydaşlar hem de işletme açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu raporlar; işletmenin sergilemiş oldukları verimi ölçmede ve sürdürülebilirlik uygulamalarının avantajlı ve dezavantajlı yönlerini açıklamaktadır (Karadeniz ve Uzpak, 2019; Karaburun, 2019). İşletmelerin kendilerini oluşturan tüm paydaşlarına açık ve şeffaf olmak amacı ile kurumsal yönetimin finansal bilgilerini vermeleri gerekmektedir. Verilen bilgilerin net ve ulaşılabilir olması işletmelerin itibarı açısından önemlidir (Pamukçu, 2011). Şahin ve Çankaya (2018) yaptığı çalışmada işletmelerin küresel raporlama girişimi (GRI) sürdürülebilirlik raporları hazırlarken içeriğin performans göstergesi yönetim yaklaşımı, profil ve strateji olduğunu ifade etmiştir. İşletme raporlarının öncelikli konuları profil açıklamaları ve strateji

açıklama olduğunu ve tüketiciler işletmelerde öncelikli olarak çevre konusunda hassasiyet göstermelerine öncelik vermektedir.

1.5.3. CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) - Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Direktifi

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması (Corporate Sustainability Reporting Directive-CSRD), AB kuralları, büyük şirketlerin ve borsada işlem gören şirketlerin karşı karşıya oldukları sosyal ve çevresel riskler ile faaliyetlerinin insanlar ve çevre üzerindeki etkileri hakkında düzenli raporlar yayınlamalarını gerektirmektedir. Avrupa Birliği Yeşil Mutabakat kapsamında, AB yasaları, tüm büyük şirketlerin ve borsada işlem gören tüm şirketlerin (borsada işlem gören mikro işletmeler hariç) sosyal ve çevresel konulardan kaynaklanan riskler ve fırsatlar ile faaliyetlerinin insanlar ve çevre üzerindeki etkileri hakkında bilgi vermelerini gerektirmektedir (CSRD, 2022). Bu, yatırımcıların, sivil toplum kuruluşlarının, tüketicilerin ve diğer paydaşların Avrupa yeşil mutabakatının bir parçası olarak şirketlerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmelerine yardımcı olur.

5 Ocak 2023 tarihinde Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması Direktifi (CSRD) yürürlüğe girmiştir. CSRD (2022) raporu, şirketlerin raporlaması gereken sosyal ve çevresel bilgilere ilişkin kuralları modernleştirmekte ve güçlendirmektedir. Artık daha geniş bir yelpazedeki büyük şirketlerin yanı sıra borsada işlem gören KOBİ'lerin (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme) de sürdürülebilirlik konusunda raporlama yapması gerekmekte. AB üyesi olmayan bazı şirketler de AB pazarında 150 milyon Euro'nun üzerinde gelir elde etmeleri halinde raporlama yapmak zorunda olacaktır. Bu kapsamda belirlenen yeni kurallar, şirketlerin insanlar ve çevre üzerindeki etkilerini değerlendirmek için ihtiyaç duydukları bilgilere erişebilmelerini sağlarken, konuya hem yatırımcı açısından hem de paydaşlar açısından bakar. Bu bakış açısı, yatırımcıların iklim değişikliği ve diğer sürdürülebilirlik konularından kaynaklanan finansal riskleri ve fırsatları değerlendirebilmelerini sağlayacaktır. Son olarak, sağlanacak bilgilerin uyumlaştırılmasıyla şirketler için raporlama maliyetleri orta ve uzun vadede azalacaktır.

İlk şirketler, 2025 yılında yayınlanacak raporlar için yeni kuralları ilk kez 2024 mali yılında uygulamak zorunda kalacak olup, CSRD'ye tabi şirketlerin Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına (European Sustainability Reporting

Standards-ESRS) göre raporlama yapmaları gerekecektir. Bu standartlar, Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu (European Financial Reporting Advisory Group-EFRAG) tarafından taslak halinde geliştirilmektedir.

Paydaşların işletmelerden günümüzde beklentileri sadece finansal başarı değil aynı zamanda çevreye ve nesillerin yaşam kalitesine hassasiyet gösteren açık ve hesap verilebilir şekilde ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Akdoğan, 2024). İşletmeler açık bir şekilde sosyal ve çevresel etkiler ortaya koymayı amaçlamaktadır (Tokgöz ve Önce, 2009). halka açık işletmelerde gönüllülük esasına göre yapılan Sürdürülebilirlik bilgilerinin raporlanması 2021 yılından itibaren “Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi” ilkelerine göre uygulanmaktadır (Akdoğan, 2024). 1 Ocak 2024 tarihinde yürürlüğe giren, Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi, aslında 15 Nisan 2014 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Avrupa Birliği’nin finansal olmayan verilerini raporlamasına ilişkin geliştirilen teklifin revize edilmiş halidir.

1.5.4. 2013/34/AB - 2014/95/AB NFRD Finansal Olmayan Raporlama Direktifi

2013/34/AB - 2014/95/AB NFRD Bazı büyük teşebbüsler ve gruplar tarafından finansal olmayan ve çeşitlilik bilgilerinin ifşa edilmesine ilişkin Avrupa Birliği Konsey direktifidir. , büyük şirketlerin ve grupların finansal olmayan bilgileri ve çeşitlilik politikalarını ifşa etmelerini zorunlu kılan bir düzenlemedir. Bu direktif, çevresel, sosyal ve çalışanlarla ilgili konular, insan hakları, yolsuzlukla mücadele ve yönetim kurulu çeşitliliği gibi alanlarda bilgi sağlamayı amaçlamaktadır (Directive 2013/34/EU, 2024).

Belirli büyük şirketler ve kamu yararına faaliyet gösteren kurumların senelik mali raporlama gerekliliklerini Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin 2013/34/AB sayılı direktifi belirlemektedir. Büyük kamu yararına faaliyet gösteren kurumların mali olmayan insan hakları, yolsuzlukla mücadele çevresel, sosyal, çalışanlarla ilgili konuları ise 2014/95/AB sayılı direktif belirlemektedir (Öztürk vd., 2019). Haberal (2021) yaptığı çalışmada 2013/34/AB amacının finansal raporlamaların açık ve net olmasının mali tabloların hazırlanırken kullanılan standartların ve raporların ilkelerini belirlemek olduğu ifade etmektedir. Araştırmacı 2014/95/AB Finansal Olmayan Raporlama Direktifinin amacını ise mali olmayan bilgiler ile çevresel, sosyal ve yönetim faktörleri işletmelerin sürdürülebilirlik ve sosyal sorumlulukları olduğu ifade etmektedir. 2013/34/AB “Şirketler için Finansal Raporlama Yükümlülükleri” isimli AB Yönergesi üye olan ülkelerin

işletmelerini mikro işletme, küçük işletme, orta ölçekli işletme ve büyük işletme olarak gruplandırmalarını gerekli olduğunu ifade edilmiştir (Akbulut ve Can, 2020).

1.5.5. ISSB (International Sustainability Standards Board) - Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu

Sürdürülebilir Turizm kapsamı içinde raporlamalara yön veren bir diğer kurum ise, Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (International Sustainability Standards Board - ISSB)'dur. Bu kurul; sürdürülebilirlik konusuna finansal acıyan yaklaşmış olup, finansal bilgilere küresel standartlar sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaçla, 2021 yılında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı (IFRS Foundation) kurulmuştur. ISSB, sürdürülebilirlik raporlamasında tutarlılık, karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık sağlamayı hedeflemektedir. Bu kurul, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını ve ilgili finansal riskleri daha iyi raporlamalarına olanak tanıyacak standartlar geliştirmektedir. ISSB'nin çalışmaları, sürdürülebilirlik bilgilerini finansal raporlamanın bir parçası olarak entegre etmeyi amaçlayan önceki çabaların bir devamıdır ve bu alanda önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir (IFRS Foundation, 2021). ISSB'nin oluşturduğu standartlar, yatırımcılar ve diğer paydaşlar için daha anlamlı ve karşılaştırılabilir sürdürülebilirlik verileri sağlamayı amaçlayarak, global piyasalarda daha etkili bir bilgi akışını teşvik etmektedir (KPMG, 2022). Bu standartlar, özellikle iklimle ilgili finansal bilgiler ve diğer çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) konularında kapsamlı rehberlik sunmaktadır (Ko, vd., 2023).

1.5.6. IFRS – SASB Standartları

Sustainability Accounting Standards Board (SASB), sürdürülebilirlik performansının finansal açıdan önemli yönlerini ölçmek ve raporlamak için sektöre özgü standartlar geliştiren bağımsız bir kuruluştur. 2011 yılında kurulan SASB, yatırımcılar ve diğer paydaşlar için güvenilir ve karşılaştırılabilir çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) bilgilerini sağlamayı amaçlar. SASB standartları, 77 farklı sektör için özelleştirilmiş olup, her sektörün özgün sürdürülebilirlik konularını ele alır. Turistik konaklama sektörü için geliştirilmiş standardı, SASB internet sitesinde ücretsiz erişime açıktır (SASB, 2021).

Bu standartlar, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını daha şeffaf ve anlaşılır bir şekilde raporlamalarını sağlayarak, uzun vadeli değer yaratma ve risk

yönetimi süreçlerini destekler. SASB, Global Reporting Initiative (GRI) ve Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) gibi diğer çerçevelerle uyumlu çalışarak, bütüncül bir sürdürülebilirlik raporlaması için zemin hazırlamaktadır.

Ağustos 2022 itibariyle, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) Vakfı'na bağlı Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB), SASB Standartlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. ISSB, SASB Standartlarını koruma, geliştirme ve evrimleştirme taahhüdünde bulunmuş ve hazırlayıcılar ile yatırımcıları bu standartları kullanmaya teşvik etmektedir.

IFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanması İçin Genel Gereklilikler (IFRS S1), kuruluşların sürdürülebilirlikle ilgili riskleri ve fırsatları belirlerken SASB Standartlarındaki açıklama konularına başvurmalarını ve bu konuların uygulanabilirliğini göz önünde bulundurmalarını gerektirir. Benzer şekilde, IFRS S1, sürdürülebilirlikle ilgili riskler ve fırsatlar hakkında hangi bilgilerin açıklanacağını belirlerken SASB Standartlarındaki metriklere başvurulmasını ve bunların uygulanabilirliğinin değerlendirilmesini zorunlu kılar.

Haziran 2023'te ISSB, SASB Standartlarındaki iklimle ilgili konuları ve metrikleri, IFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalarla birlikte sunulan sektöre dayalı rehberlikle uyumlu hale getirecek şekilde değiştirmiştir. Aralık 2023'te ISSB, SASB Standartlarının Uluslararası Uygulanabilirliği projesi kapsamında iklim dışındaki konular ve metrikler üzerinde değişiklikler yapmıştır. Bu standartların 2023-12 sürümü, 1 Ocak 2025 veya sonrasında başlayan yıllık dönemler için tüm kuruluşlar için geçerlidir.

1.5.7. IAASB – IFAC

Sustainability Accounting Standards Board (SASB), sürdürülebilirlik ile ilgili performans raporlaması ve açıklamalarında kullanılan muhasebe standartlarını geliştiren bağımsız bir kuruluştur. 2011 yılında kurulan SASB, şirketlerin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) faktörlerini şeffaf bir şekilde raporlamalarını sağlamak amacıyla standartlar geliştirir.

SASB standartları, 77 farklı sektörde kullanılmak üzere özel olarak tasarlanmıştır ve her sektörün önemli sürdürülebilirlik konularına odaklanır. Bu standartlar, yatırımcılar ve diğer paydaşlar için karar alma süreçlerinde kritik öneme sahip ESG bilgilerini sağlar.

SASB'nin amacı, finansal açıdan önemli sürdürülebilirlik bilgilerini açıklayarak şirketlerin performanslarını ve risklerini daha iyi değerlendirebilmelerini sağlamaktır.

SASB standartları, iki sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi ile kullanılabilir. Bunlardan birincisi; Global Reporting Initiative (GRI) diğeri ise; Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)'dir. Bu iki raporlama sistemi sayesinde bütüncül bir sürdürülebilirlik raporlaması sağlanmış olur.

1.5.8. Travelife

Travelife, turizm sektöründeki işletmelere sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk sertifikası sunan bir uygunluk değerlendirme programdır. 2007 yılında Hollanda'da ANVR ve ABTA tarafından başlatılmıştır. Programın amacı, turizmde sürdürülebilir uygulamaları yaygınlaştırmaktır. Travelife, küresel bir konaklama sürdürülebilirliği sertifikasyon kuruluşudur. (Ceylan, 2019)

Tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri ile tutarlı bir yönetim disiplini sergilemesi neticesinde, GSTC tarafından tanınan bir standarttır. Uygunluk yükümlülükleri, 2 yıl sıklık ile değerlendirilir. (<https://staybetterplaces.com/>)

Başlangıçta çevresel faktörlere odaklanan Travelife kriterleri, 2014 yılında sosyal ve kültürel unsurları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Uyum seviyesine göre işletmelere Altın, Gümüş ve Bronz sertifikalar verilmektedir. 2018'de kriterler, GSTC standartlarına uyumlu hale getirilerek sosyal sorumluluk kapsamı artırılmıştır. Türkiye'de Travelife sertifikasyonu ilk kez 2008 yılında turizm tesislerine verilmiştir. 2023 yılı itibarıyla, Türkiye'de Travelife Gold sertifikasına sahip 109 tesis bulunmaktadır (www.travelifestaybetter.com).

1.5.9. GreenGlobe

GreenGlobe standardı, turizm ve konaklama sektöründe sürdürülebilirlik performansını artırmayı amaçlayan küresel bir çerçevedir. Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi tarafından tanınmaktadır ve Green Globe, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü UNWTO'nun Bağlı Üyesidir (greenglobe.com).

GreenGlobe, Turistik Cazibe Merkezleri (Attraction), İşletme (Tedarik Zinciri), Kongre Merkezi, Toplantı Mekanları, Yolcu Gemileri (Nehir ve Okyanus), Golf

İşletmeleri, Otel ve konaklama tesisleri, Organizasyon ve Aktiviteler, Restoranlar, Spa, Sağlık Merkezleri, Ulaşım (Toplu Taşıma, Otobüs Firması, Limuzin Servisi, Araç Kiralama) hizmetleri, Seyahat Sektörü (Tur Operatörleri, Destinasyon Yönetim Şirketi, Toplantı ve Teşvik Sektörü) alanlarında kriter seti oluşturmuştur.

Turistik konaklama endüstrisi için geliştirilmiş kriter seti, 4 ana bölümden oluşmaktadır. GSTC ile benzer temele dayanan kriter seti, Sürdürülebilir Yönetim, Sosyal / Ekonomik, Kültürel Miras, Çevre konularını işlemektedir. Bu konular, 52 alt sürdürülebilirlik konusu ile detaylandırılmıştır. Bahse konu standart, sadece kriterlere uyumu ve bunun sürekli iyileştirilmesine ilişkin uygunluk değerlendirmesini kapsamaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki onaylı denetçileri ile belgelendirme sürecini yürütmektedir.

1.5.10. ISO Annex SL

2013 yılında bir çerçeve standart olarak yayımlanan ISO ANEX SL ile birlikte, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir büyüme ilkeleri tüm yönetim standartlarının odak noktası olmuştur (ISO Anex SL) (Contributions of Annex Sl to Corporate Sustainability., 2021). ISO Annex SL'nin yayımlanmasından sonra yönetim standartlarının sürdürülebilirlik yönetimine yaklaşımı belirli bir ölçüde değişmiştir. Bu değişimin bazı önemli yönleri şunlardır: (Contributions of Annex Sl to Corporate Sustainability., 2021).

i. Sürdürülebilirlik kavramının tanınması: Annex SL, "yönetim sistemi politikası" tanımına sürdürülebilirlik ile ilgili terimleri eklemiştir. Bu sayede, sürdürülebilirlik, yönetim sistemlerinin temel bir unsuru olarak kabul edilmiştir.

ii. Çevresel, sosyal ve ekonomik etkenlerin dikkate alınması: Annex SL, kuruluşların yönetim sistemlerini planlarken, uygularken ve sürekli iyileştirirken çevresel, sosyal ve ekonomik etkenleri dikkate almasını gerektirir. Bu, sürdürülebilirlik prensiplerinin yönetim sistemlerine entegre edilmesine yardımcı olur.

iii. Paydaşlarla etkileşim: Annex SL, kuruluşların paydaşlarıyla sürdürülebilirlik ile ilgili konularda etkileşime girmesini teşvik eder. Bu, kuruluşların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında paydaşların desteğini almasına yardımcı olabilir.

iv. Risk değerlendirmesi ve yönetimi: Annex SL, kuruluşların sürdürülebilirlik ile ilgili riskleri değerlendirmesini ve yönetmesini gerektirir. Bu, kuruluşların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasını engelleyebilecek riskleri proaktif bir şekilde ele almasına yardımcı olabilir.

v. Performans izleme ve ölçme: Annex SL, kuruluşların sürdürülebilirlik ile ilgili performanslarını izlemesini ve ölçmesini gerektirir. Bu, kuruluşların ilerlemelerini takip etmesine ve sürdürülebilirlik hedeflerine ne kadar yaklaştıklarını değerlendirmesine yardımcı olabilir.

Bununla birlikte, Annex SL'nin doğrudan bir sürdürülebilirlik standardı olmadığını ve sürdürülebilirlik ile ilgili tüm gereksinimleri karşılamadığını da belirtmek gerekir. ISO Annex SL, yönetim standartlarının sürdürülebilirlik yönetimine yaklaşımında önemli bir değişim başlatmıştır. Bu değişim, kuruluşların sürdürülebilirlik prensiplerini yönetim sistemlerine entegre etmelerine ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilir. (Contributions of Annex SL to Corporate Sustainability., 2021).

Ancak, Annex SL'nin doğrudan bir sürdürülebilirlik standardı olmadığını ve sürdürülebilirlik yönetimine daha kapsamlı bir yaklaşım için diğer standartların da kullanılması gerektiğini unutmamak önemlidir. Sürdürülebilirlik yönetimini farklı yönlerden ele alan bir çok standart mevcuttur. İlerleyen bölümlerde bazı örnekler ele alınmıştır (Contributions of Annex SL to Corporate Sustainability., 2021).

1.5.11. ISO 21401 Konaklama tesisleri için sürdürülebilirlik yönetim sistemi

ISO 21401:2018 standardı, ISO Anex SL mimarisi ile üst seviye yapı temel alınarak tasarlanmış, belgelendirilebilir bir yönetim standardıdır. Bu standardın uygulama maddelerine ilave olarak dört eki vardır. Ek A, B ve C normatiftir ve sürdürülebilirliğin üç boyutunun (çevresel, sosyal ve ekonomik) her birine atıfta bulunur. Ek D bilgilendiricidir ve sürdürülebilirlik uygulamalarına örnekler sunmaktadır (ISO 21401).

ISO 21401, turizm işletmelerinin çevresel etkilerini en aza indirmelerine, yerel topluluklara katkıda bulunmalarına ve sürdürülebilir ekonomik uygulamalar benimsemelerine yardımcı olur. Standart, sürdürülebilirlik yönetimi ile ilgili aşağıdaki temel unsurları içerir:

Çevresel Yönetim: Enerjinin verimli hale gelmesi, su tasarrufunun sağlanması, atık yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi çevresel mevzuların yönetimidir.

Sosyal Sorumluluk: Yerel toplulukların desteklenmesi, çalışan hakları, eğitim ve istihdam gibi sosyal konuların ele alınması.

Ekonomik Sürdürülebilirlik: Ekonomik kalkınma, mali yönetim ve yerel ekonomilere katkı sağlama gibi ekonomik sürdürülebilirlik kriterlerinin uygulanması.

Risk Yönetimi: Doğal afetler ve diğer risklerin yönetimi, acil durum planlarının oluşturulması.

ISO 21401, turizm işletmelerinin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarını destekleyen bir çerçeve standart olarak kabul edilebilir. Bu standart, sürdürülebilirlik performansını sürekli olarak iyileştirmek için politika, hedef ve süreçlerin belirlenmesini ve uygulanmasını teşvik eder. Standart ayrıca, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını izlemeleri, değerlendirmeleri ve raporlamaları için kılavuzlar sağlar.

1.5.12. ISO 20121 Sürdürülebilir Etkinlik Yönetimi

Turistik konaklama işletmelerinin önemli gelirlerinden biri de iç ve dış kaynakların destekleriyle gerçekleştirilen etkinliklerdir. Etkinlik tanımı, yine bu standartta, “Zamanı ve yeri belli olan, belli bir deneyimin yaratıldığı ve/veya bir mesajın iletildiği planlanmış toplantı.” İfadesiyle tanımlanmıştır. Etkinliğin, planlama aşamasından sona ermesi aşamasına kadar tüm adımlarının sürdürülebilir yönetim prensipleri ile tasarlanması, planlanması, uygulanması temel amaç olarak benimsenir. (ISO 20121)

Standart, etkinliklerin sürdürülebilirlik mirasını korumanın yanı sıra insan ve çocuk haklarına verdiği önemi de vurgular ve sürdürülebilirliğin sektördeki dönüştürücü etkisini gösterir. Ayrıca, öz-beyan, tedarikçi doğrulama ve üçüncü taraf sertifikasyonu gibi çeşitli uygunluk gösterme yöntemleri sunarak, özellikle sertifikasyon maliyetleriyle mücadele eden KOBİ'ler başta olmak üzere tüm kuruluşların sürdürülebilir uygulamalara ulaşmasını kolaylaştırır.

Standartın Ek-C bölümünde, kuruluşların sürdürülebilirlik konularını belirlemesi ve önceliklendirme analizi yapabilmeleri için bilgisel bir alt yapı çerçevesi çizmektedir.

Yönetim standardının temel felsefesi, bu konuların tamamına odaklanan çalışmalar yürütmek olması ile beraber önceliklendirmelerin yapılması ve buna göre strateji kurulmasını tavsiye etmektedir. ISO 20121 Etkinlik Sürdürülebilirliği Yönetim Sistemi, bir turizm konaklama işletmesinin önceliklendirme analizi yaparken referans olarak kullanması tavsiye edilen bir standart olduğu düşünülmelidir.

1.5.13. ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi

1987 yılından bu yana tüm endüstrilerde benimsenmiş olan ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi, 2015 yılında son versiyonu ile yayımlanmıştır. ISO TC 176 Teknik komitenin revizyon ilaveleri ile 2023 yılı itibarı ile sürdürülebilirlik konuları da ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi'nin kuruluşun bağlamı, ilgili taraflar ve risk yönetimi unsurlarına dahil edilmiştir. Uluslararası Standart Teşkilatı (ISO), “Londra İklim Değişikliği Deklarasyonu'nu” desteklemek amacıyla yönetim sistemlerinin amaçlanan sonuçlara ulaşma etkisinde, iklim değişikliği kavramının yer almasına ilişkin karar yayınlamıştır. 23 Şubat 2024'te yayımlanan bu karar ile iklim değişikliği konularına dikkat çekilmiştir.

Bu husus, ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi ve bunu destekleyecek şekilde tüm yönetim sistemlerinin iklim değişikliği risklerinin ve fırsatlarının yönetilmesine destek olmasını sağlamak ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak gibi iki önemli amacı sistem omurgasına almıştır. Özetle, sürdürülebilirlik yönetimini benimsemiş kuruluşların kalite yönetim sistemi temel prensiplerini benimsemesi başarıya giden yoldaki ilk adım olarak düşünülebilir. Kurumsal politikalar, dokümanite edilmiş bilgi yönetimi, süreç tasarımı ve iyileştirme faaliyetleri, yasal uyum, risk yönetimi, kaynak yönetimi, hedeflerle yönetim konularının belgelere dayalı deliller ile raporlanabilmesi için ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi en kolay araç olarak benimsenmiştir.

1.5.14. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi

Uluslararası bir standart olan ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi (ÇYS) bir işletmenin çevre ile ilgili etkilerini iyileştirmek ve yönetmeyi amaçlamaktadır (Elaldı, 2021; Khanna vd., 2009; N. Yıldırım, 2019). ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı, turistik konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik yönetimini benimsemeleri açısından önemli faydalar sunmaktadır (ISO 14001, 2015). Çevrenin, toplum ve ekonomi arasındaki dengeyi sağlayarak, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan

bugünün gereksinimlerini karşılaması büyük önem taşır. ISO 14001, işletmelerin çevresel hedefler belirlemesini, bu hedeflere ulaşmak için gerekli süreçleri ve prosedürleri uygulamasını ve performansı düzenli olarak izleyip raporlamasını gerektirir. Böylece işletmeler, çevresel performanslarını sürekli iyileştirme fırsatına sahip olur ve yasal gerekliliklere uyum sağlar (International Organization for Standardization, 2015).

Çevre yönetimiyle ilgili uygulamaları işletmeler açısında düzenlemektedir (Akıncı ve Akıncı, 2010; Concepción López-Fernández ve Serrano-Bedia, 2007). Standart çerçevesinde, işletmelerin çevre yönetimi stratejileri belirlenir (Uyar, 2021). Belirlenen stratejiler ile çevreye verilen zarar en aza indirilmesi planlanmaktadır. Planlanan stratejiler uygulanmaya başlanmaktadır (Ertuğrul ve Şavlı, 2013; Oliveira vd., 2016; Pun ve Hui, 2001). ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi standart dahilinde uygulanmaya başlanan stratejilerin çevresel etkileri sürekli olarak gözlemlenmekte ve gerekli durumda düzeltici faaliyetler uygulanarak çevresel iyileştirme amaçlanmaktadır (Ejdys vd., 2016; Rondinelli ve Vastag, 2000). Çevresel iyileşmeyi ve çevre ile ilgili sorumlulukları yerine getirmeyi sağlayan ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi (N. Yıldırım, 2019) çevreye verilen zararı minimuma indirerek sürdürülebilir hedeflere ulaşmak için yasal düzenlemeleri içermektedir (Coşkun, 2013). ISO 14001 standardı çevre yönetimi performanslarını uluslararası seviyede tanınması ve belgelendirmesi işletmenin çevre yönetimi sorumluluğunu taşıdığını göstermekte ve paydaşlara güven vermektedir (ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, 2024).

Sürdürülebilir yönetimi benimsemek isteyen turistik konaklama işletmelerinin, çevresel performansın izlenebilmesi için bu standardı benimsemesi avantaj yaratacaktır. Stratejik yönetim, kirliliğin önlenmesi, olumsuz çevre etkilerinin azaltılması, çevresel etki ve boyutların minimize edilmesi gibi ölçülebilir unsurların kuruluş diline yerleşmesini sağlar. Buna ilave olarak, uygunluk yükümlülüklerinin yerine getirilmesi, çerçevelerine bağlı ekonomik göstergelerde iyileşme ve kurumsal sürdürülebilirliğin çevresel tarafının güçlenmesi için ISO 14001 standardı referans olarak kabul edilmelidir.

1.5.15. ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi

ISO 45001 standardı, iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerine yönelik uluslararası bir çerçeve sunarak, sürdürülebilir yönetim uygulamalarını desteklemektedir. Bu standart, çalışanların sağlık ve güvenliğini koruma, iş kazalarını ve meslek

hastalıklarını önleme konularında işletmelere yol gösterir. ISO 45001, risk bazlı düşünme yaklaşımı ile tehlikeleri belirlemeyi, riskleri değerlendirmeyi ve kontrol altına almayı gerektirir. Bu yaklaşım, işletmelerin sürdürülebilir bir çalışma ortamı yaratmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda işletme süreçlerinde sürekli iyileştirme sağlamaktadır (ISO 45001 2018). ISO 45001, güvenli ve sağlıklı bir iş ortamı oluşturarak, iş gücü verimliliğini artırmakta ve işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışan refahı ve güvenli çalışma ortamı sağlanabilmesi ile ilgili de temel oluşturur. Diğer taraftan, GSTC (Global Sustainable Tourism Council) otel kriterleri, arasında iş sağlığı ve güvenliği de önemli bir yer tutmaktadır.

1.5.16. ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi

Enerjinin yönetimiyle ilgili uluslararası bir çerçeve sunan ISO 50001 standardı, faaliyetlerine devam eden işletmenin enerji performansını daimî olarak iyileştirmelerine yardımcı olur. Bu standart, enerji tüketiminin etkin yönetimini teşvik ederken, enerji verimliliğini artırmayı ve enerji maliyetlerini azaltmayı hedefler. ISO 50001, enerji politikalarının oluşturulmasını, enerji hedeflerinin belirlenmesini ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli stratejilerin ve eylem planlarının geliştirilmesini gerektirir. Standart, enerji kullanımı ve tüketimi ile ilgili verilerin düzenli olarak izlenmesini ve analiz edilmesini sağlar.

ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemini benimsemiş kuruluşlar, enerji verimliliği bağlamında tüm sistemi ve süreçleri enerji kullanıcısı olarak görür. Tüm enerji kullanıcılarının işe bağlı performanslarının iyileştirilmesi temel hedef olarak benimsenmelidir. Sürdürülebilirlik yönetimini benimsemiş kuruluşlar, verilere dayalı etki azaltma stratejilerinde, özellikle enerji yönetimine ilişkin bu standardı benimsemeleri gereklidir. Bu kapsamada; Türkiye Cumhuriyeti'nde bir dizi yasal düzenleme başlatılmıştır. Bu düzenlemede esas alınan amaçlar;

- Enerji kaynaklarının ve enerjinin verimli kullanılması,
- Enerji israfının önlenmesi,
- Oldukça yüksek olan enerji maliyetlerinin, mevcut ekonomi üzerindeki yükünün hafifletilmesi,
- Çevrenin korunması için enerji kaynaklarının verimliliğinin artırılmasıdır.

Bu yönetmelik, enerji verimliliğine yönelik hizmetler ile çalışmaların yönlendirilmesi ve yaygınlaştırılmasında birçok kurum ve kuruluşların bu konuda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi ve kurullara uygun davranmayanların cezalandırılması gibi usul ve esasları kapsar (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2011).

1.5.17. Sera Gazı Standartları (GHG)

Sürdürülebilirlik yönetiminin teknik boyutunda en kritik performans göstergesi, sera gazları ve karbon salınımının azaltılması yönündedir. Bu bağlamda, kuruluşun çevresel performans göstergeleri arasında sera gazı ve karbon emisyonunun kontrol altına alındığına ilişkin performansı raporlaması önem arz etmektedir. Bu amaç doğrultusunda bilgileri esas alan SO 14064-1:2018 standartları; kurumsal karbon ayak izi ve sera gazı emisyonları hakkındaki konulara odaklanmakta olup, ilgili gazların ölçülmesi ve raporlanmasına ilişkin standartlaştırmalar yapar.

Bu standart serisi, tüm operasyonların farklı kategorilerde ele alınarak karbon ayak izi, CO₂ emisyonu ve sera gazı emisyonlarının belirlenmesi, hesaplanması, sınıflandırılması ve raporlanması konularını ele alır. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile Alman Federal Hükümeti'nin birlikte yayımlamış olduğu, "Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi, Raporlanması ve Doğrulanması Konusunda, İzleme ve Raporlama Tebliği, Sektörel Hesaplama Örnekleri" dokümanı, sera gazı ve karbon emisyonuna ilişkin emisyon faktörleri ve hesaplama yöntemlerine ilişkin teknik verileri yayımlamıştır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı).

Sürdürülebilirlik yönetimini benimsemiş bir kuruluşun, gelişim stratejilerinde sera gazı emisyonlarının azaltılması hususları ele alması gereklidir. Bu sebeple, kuruluş önceliklerinin belirlenmesinde enerji tüketimi kadar sera gazı ve kargon salınımının da yer alması önem arz etmektedir.

1.5.18. ISO 37001 Yolsuzlukla Mücadele Yönetim Sistemi

ISO 37001, yolsuzlukla mücadeleye yönelik yönetim yaklaşımını belirleyen bir yönetim sistemi standardıdır. İşletmelerin yolsuzluk risklerini tespit etmelerine, önlemelerine ve yönetmelerine yardımcı olarak kurumsal etik ve şeffaflık ilkelerini destekler. Bu standart, yolsuzlukla mücadele politikalarının oluşturulmasını,

uygulanmasını ve izlenmesini gerektirir, böylece işletmelerin itibarını ve güvenilirliğini artırarak sürdürülebilir iş uygulamalarını teşvik eder.

Kuruluşların sürdürülebilirlik stratejisini belirlemesinde, yeni iş ilişkileri kurma evresinde ve sürdürülebilirlik raporlama sürecinde rüşvet ve yolsuzluk risklerinin işletmenin sürdürülebilirlik hedeflerine olan potansiyel etkilerini değerlendirmeyi sağlar. Önceliklendirme değerlendirmesi çalışmalarında işletmenin güvenilirliği için etik ve şeffaf yönetim unsurlarına dikkat edilmelidir. Bu sayede işletmeler, sadece finansal performanslarını değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel performanslarını da iyileştirebilirler (ISO 37001).

1.5.19. TS ISO 20400 Sürdürülebilir Tedarik Yönetim Sistemi

ISO 20400, kuruluşun tedarik zinciri boyunca sürdürülebilirlik ilkelerini entegre etmelerine yardımcı olur. Bir endüstrideki tüm tedarik zincirinin sürdürülebilirlik yönetimini benimsemesi, küresel amaçlara hizmet ettiği gibi sektörel kalkınmanın da anahtarı olacaktır. Bu standart, sürdürülebilir satın almayı teşvik ederek, ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerin dikkate alınmasını sağlar. ISO 20400, satın alma süreçlerinde sürdürülebilirlik risklerini ve fırsatlarını belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek için bir çerçeve sunar. Böylece, işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaları ve uzun vadeli değer yaratmaları desteklenir. Standart, tedarik zincirindeki tüm paydaşlarla iş birliği yaparak, sürdürülebilir iş uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlar (ISO 20400: 2017).

ISO 20400 standardı, önceliklendirme değerlendirmesi sürecinde de kritik bir rol oynar. Kuruluşun ilgili paydaş ve ilgili tarafları arasında yer alan tedarik zincirindeki önemli oyuncular, bu standardın ilkeleri vesilesi ile ortak bir kurumsal politika ekseninde hareket edebilir konuma gelebilmektedir. Bahse konu standardın 4.5.3. maddesi, ISO 26000 ile ortak şekilde sürdürülebilirlik konularının ele alınmasını ve önceliklerinin belirlenmesini risk temelli düşünme yaklaşımı ile ele alınmasını tavsiye etmektedir. Yine aynı standardın EK-A bölümü, tedarik zincirindeki sürdürülebilirlik konularına örnekler teşkil etmektedir. Bu noktada, kuruluşlar tedarik zincirini yönetirken kendi öz konularını belirler

Standart, işletmelerin tedarikçilerinin sürdürülebilirlik performansını değerlendirerek, tedarik zinciri boyunca sürdürülebilirlik risklerini minimize etmelerine yardımcı olur. Bu, işletmelerin sadece kendi faaliyetlerinin değil, aynı zamanda tedarik zincirinin genel sürdürülebilirlik performansını iyileştirmelerine olanak tanır. ISO 20400, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini daha kapsamlı ve entegre bir şekilde ele almalarını sağlayarak, sürdürülebilir yönetim uygulamalarını güçlendirir (ISO 20400:2017).

1.5.20. ISO 37101 Sürdürülebilir kalkınma için yönetim sistemi

ISO 37101, toplulukların sürdürülebilir kalkınma alanında ilerleme kaydetmesi için bütüncül bir yaklaşım sunarak yönetim sistemlerinin kurulmasına rehberlik eden uluslararası bir standarttır. Bu standart, ülke, şehir veya mahalle gibi her boyuttaki topluluklar için uygulanabilir. Standardın amacı, toplulukların sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde genel standartlarını iyileştirmektir. Toplumun sürdürülebilirlik alanında gelişimini sağlamak için çeşitli alanlarda eylemler içerebilir: standartlar, yönetim sistemleri, eğitim, yenilikçilik, sağlık hizmetleri, karşılıklı bağımlılık, güvenlik ve kapsayıcılık gibi hususları ele alabilir.

ISO 37101 standardı, GSTC Sürdürülebilir Destinasyon Kriterleri'nin uygulanabilirliğine ilişkin detaylı bir çerçeve sunar (Global Sustainable Tourism Council, 2019).

ISO 37101 ayrıca, önceliklendirme değerlendirmesi (materiality assessment) kapsamında toplulukların hangi sürdürülebilirlik konularının en kritik olduğunu belirlemelerine de yardımcı olur. Bu noktada ilgili taraflar ve paydaşları şeffaflık kriterlerine göre tespit eden destinasyon yönetimi, bu standardın ek-a tablosunu rehber olarak önceliklendirme değerlendirmesi için girdi oluşturabilir. Diğer taraftan, herhangi bir kuruluşun önceliklendirme değerlendirmesi süreci için etkin bir kaynak olarak da kullanılması tavsiye edilir. Önceliklendirme değerlendirmesi, çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerin dikkate alınarak, toplulukların sürdürülebilir kalkınma stratejilerini daha etkili ve verimli bir şekilde planlamalarına katkıda bulunur. Böylece, topluluklar sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için daha sağlam ve yapılandırılmış bir yaklaşım benimseyebilirler (ISO, 2016).

1.5.21. ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi

Dünyanın dört bir yanındaki kuruluşlar ve onların paydaşları, sosyal sorumlu davranışın gerekliliği ve yararları konusunda giderek daha fazla bilinçli hale geliyor. Sosyal sorumluluğun amacı da sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaktır (Steele, 2010). .ISO 26000:2010, kuruluşların sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Yasalar uymanın, herhangi bir kuruluşun temel görevi sorumluluğu olduğu kabul edilerek, kuruluşları bu sorumluluğu daha da ileriye götürmeye teşvik etmek amaçlanmaktadır. ISO 26000:2010'un temel amacı, sosyal sorumluluk alanında ortak anlayışı teşvik etmek ve sosyal sorumluluğa yönelik diğer araç ve girişimlerin yerini almak değil, tamamlamaktır (<https://exemplarglobal.org/>).

Steela (2010)'a göre bu Uluslararası Standart, sosyal sorumluluğun temel ilkelerinin neler olduğu, sosyal sorumluluğun tanınması ve paydaşların katılımı ve sosyal sorumlulukla ilgili temel konular ve sosyal sorumluluk davranışını kuruluşa nasıl entegre etmenin yolları hakkında rehberlik sağlar. ISO 26000 standardının rehber niteliğinde sunmuş olduğu bilgiler şunları içerir. Bu standart, bir kuruluşun önceliklendirme değerlendirmesini başarı ile yapabilmesi için sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğa ilişkin konuları belirlemesinde önemli rol oynar. Her bir konunun kuruluş bağlamına etkisi, risk ve fırsatların belirlenmesi ve iyileştirmesi sağlanabilir.

Bu standart, yapısı itibarı ile GRI, EFRAG, SASB gibi birçok endüstriyel norm ile uyumludur. Önceliklendirme değerlendirmesi yapacak bir ekip için detaylı bir rehber olarak kabul edilmelidir. ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Yönetimi için Rehber standardı, önceliklendirme değerlendirmesi için sosyal sorumluluk konuları altı ana başlıkta toplamıştır. Bunlar, Kuruluşsal Yönetim'e (yönetişim) ilave olarak, İnsan Hakları, İş Uygulamaları, Çevre, Adil Çalışma Uygulamaları, Tüketici Alt Konuları, Topluluk Girişimi ve Gelişmesidir (ISO 26000). Bu altı ana konu, 42 alt konu ile sürdürülebilirlik yönetimi ve sosyal sorumluluk bilinciyle yönetilen, bu hususta strateji belirlemek isteyen kuruluşlar için ışık tutması amacıyla detaylıca bahse konu standartta ifade edilmiştir.

ISO 26000 standardına göre sürdürülebilirlik konuları ve alt konuları sırası ile aşağıda sıralanmıştır (Saban, H. Küçüker ve M. Küçüker, 2022: 111): Kuruluşsal yönetim, insan hakları, gereken özen, insan hakları risk durumu, suçtan kaçınma, kindarlığın giderilmesi, ayrımcılık ve saldırıya açık gruplar, sivil ve siyasal haklar, ekonomik, sosyal

ve kültürel haklar, temel çalışma ilkeleri ve haklar, iş uygulamaları, istihdam ve istihdam ilişkileri, iş ve sosyal korumanın şartları, sosyal diyalog, iş ortamında sağlık ve güvenlik, işyerinde insanın gelişmesi ve eğitim, çevre, kirliliğin önlenmesi, sürdürülebilir kaynak kullanımı, iklim değişikliklerinin hafifletilmesi ve uyarlanması, çevrenin korunması, biyolojik yaygınlık ve doğal yaşamın restorasyonu, adil çalışma uygulamaları, yolsuzluk karşıtı, sorumlu politik girişim, adil rekabet, değer zincirinde sosyal sorumluluğun yükseltilmesi, mülkiyet haklarına saygı, tüketici alt konuları, adil pazarlama, gerçekçi ve tarafsız bilgi ve adil sözleşme uygulamaları, tüketicinin sağlık ve güvenliğini koruma, sürdürülebilir tüketim, tüketici hizmeti, desteği ve şikayet ve ihtilafın çözülmesi, tüketici verisi koruma ve mahremiyeti, önemli hizmetlere erişim, öğrenim ve farkındalık, topluluk girişimi ve gelişmesi, topluluk girişimi, öğrenim ve kültür, istihdam yaratma ve beceri geliştirme, teknoloji gelişimi ve erişimi, refah ve gelir yaratma, sağlık, sosyal yatırım konuları, her biri ayrı bir sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk uygulaması olarak kuruluşun benimsemesi tavsiye edilmektedir.

2. BÖLÜM

ESG – ÇEVRESEL, SOSYAL, YÖNETSEL BAĞLAMDA YÖNETİŞİM, ÖNCELİKLENDİRME ANALİZİ VE RAPORLAMA YAKLAŞIMI

Araştırmanın ikinci bölümünde, referans standart ve yasal şartlar ışığında, kuruluşun yönetim stratejisinde yol haritası olacak belirleyebileceği “Önceliklendirme Değerlendirmesi”, konusu ele alınmış, konuya ilişkin gereksinim ve yöntem analiz edilerek çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Yine bu bölümde, sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin mevzuat ve standartlar analiz edilerek değerlendirme yöntemine Turistik Konaklama Sektörü bağlamında bir yöntem yaklaşımı geliştirilmiştir. Bir kuruluşun kurumsal sürdürülebilirlik yolculuğunun başarı ile seyredebilmesi için stratejinin belirlenmesi, öncelik konularının seçilmesi ve kuruluşun etki küresindeki tüm ilgili tarafların sınıflandırılarak bu konulara ilişkin görüşlerinin alınması sağlıklı bir yönetim yaklaşımı olarak kabul görmektedir. Öncelikli konular, bir kuruluşun insan hakları üzerindeki etkiler de dahil olmak üzere ekonomi, çevre ve insanlar üzerindeki en önemli etkilerini temsil eden konulardır. Önem arz eden konuların belirlenmesi, değerlendirilmesi sürdürülebilirlik stratejisi ve bağılı raporlaması sürecindeki etkisi ele alınarak teorik yaklaşımların pratik sektör rehberleri ile birleştirilerek bir çerçeve çizilmiştir.

2.1. Önceliklendirme Analizi

Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board-SASB)’na göre, sürdürülebilir yönetim, finansal başarının yanı sıra kuruluşun sürdürülebilirlik ile ilgili risk ve fırsatlarının gerçeğe uygun şekilde işlemlerini ve yönetmesini gerektirir (Öktem ve Karapınar, 2022). UNESCO 2012’nin tanımına göre, “Sürdürülebilir yönetimin temelinde eşitlik, barış, hoşgörü, yoksulluğun azaltılması, çevrenin ve doğal kaynakların korunması, sosyal adalet gibi çeşitli ilkeler bulunmaktadır” (Demirbilek ve Çetin, 2021). Bu ilkeler, sürdürülebilirlik konularına odaklı yayımlanmış standartlar ile zenginleştirilmiş ve sürdürülebilirlik yönetimine rehberlik eden tüm standartlarda çeşitli odak noktalarına göre listeler ile ele alınmıştır.

Turistik konaklama sektöründeki bir kuruluş, sürdürülebilirlik stratejisini belirlerken “Kurumsal Sürdürülebilirlik Konularını” belirlemeli ve yönetim ilkelerine bağlı kalarak ilgili tarafların katılımını gözeterek hareket etmelidir. CSRD, sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili revizyonunda (PE/35/2022/REV/1), yalnızca kuruluşun finansal ve sürdürülebilirlik gelişimini, performansını ve konumunu anlamak için gerekli olan bilgiler hakkında değil, aynı zamanda kuruluşun gelişimini, performansını ve konumunu anlamak için gerekli olan bilgilerin de raporlanmasını gerekliliğini ifade etmektedir. Bu gereklilik, işletme faaliyetleri süresince, çevre ile ve çalışanlarla ilgili olan konularda, insana saygı, yolsuzluğun önlenmesi ve rüşvetle mücadele açısından, kuruluşların toplumlara hesap vermesini gerektirir (CSRD, 2022). Bu husus ta bizi önceliklendirme değerlendirmesi noktasına yeniden getirmektedir.

CSRD, sürdürülebilirlik raporlamasının önceliklendirme ilkesine dayanacağını ifade etmektedir. Bu, raporlama yapan kuruluşun açıklanacak sürdürülebilirlik konularının belirlenmesine temel teşkil eden önemli hususları tanımlarken hem etki önemliliğini hem de finansal önemliliği dikkate alması gerektiği anlamına gelmektedir.

CSRD ve bağlısı Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS), bu noktada raporlama sürecinde kuruluşun, kısa, orta ve uzun vadede insanlar veya çevre üzerindeki maddi fiili veya potansiyel, olumlu veya olumsuz etkileri ile ilgili bir etki perspektifi analiz etmesi gerektiğini ifade etmektedir. TSRS’nin 43. Maddesine göre; etkiler, kuruluşun kendi operasyonları ve ürün ve hizmetlerinin yanı sıra iş ilişkileri de dahil olmak üzere yukarı ve aşağı değer zinciri ile bağlantılı olanları içerir. Diğer taraftan, kuruluş üzerinde önemli finansal etkileri tetikliyorsa veya makul bir şekilde etkilemesi bekleniyorsa, ele alınmalıdır. Bir sürdürülebilirlik konusunun kısa, orta veya uzun vadede kuruluşun gelişimi, finansal durumu, finansal performansı, nakit akışları, finansmana erişimi veya sermaye maliyeti üzerinde önemli bir etkisi varsa veya makul olarak önemli bir etkisi olması beklenebilecek bir durumsa, riskler veya fırsatlar yaratması veya yaratabileceği durum ele alınmalı, değerlendirmeye tabi tutulmalıdır (TSRS 1, 2024: 9).

EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group), 23 Ağustos 2023 tarihli Sürdürülebilirlik Raporlama Kurulu (SRB) toplantısı ile yayımlamış olduğu “Önceliklendirme değerlendirmesi için uygulama kılavuzu” rehber dokümanına göre aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- i. **Önceliklendirme Değerlendirmesi Süreci:** Sürdürülebilirlik beyanında raporlanacak önemli konuları belirler. Bu süreç, objektif olarak etki ve finansal önemlilik perspektiflerini kapsar. (EFRAG, 2023).
- ii. **Kapsam ve Değer Zinciri:** Değerlendirme, kuruluşun kendi faaliyetlerini ve tüm değer zincirini içerir. (GRI, 2021).
- iii. **Bilgi Tanımlama:** Bir etki, risk veya fırsat önemli olarak tanımlandıktan sonra, ilgili ESRS gerekliliklerine atıfta bulunulur veya işletmeye özgü açıklamalar tasarlanır. (EFRAG, 2023).
- iv. **Politikalar ve Metrikler:** Bilgiler, politikalar, eylemler ve hedefler veya metrikler olarak belirlenir. Metrikler için, önceliklendirme değerlendirmesine dayalı olarak önemli olmadıkları değerlendirildiğinde bunları atlamak mümkündür (EFRAG, 2021). Böyle bir ihmal, kendi içinde sürdürülebilirlikle ilgili yararlı olabilir. Önemliliğe dayalı olarak AB mevzuatından türetilen veri noktalarının çıkarılması, bunların önemli olmadığı raporda açıkça belirtilmesini gerektirir. Kesişen konuları ele alan “TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar Mevzuatı” gereği yapılan raporlamalarda, önceliklendirme değerlendirmesinin sonucuna bakılmaksızın raporlama yapılmalıdır.
- v. **Değerlendirme Adımları:** Önceliklendirme değerlendirme süreci, tüm önemli etkileri, riskleri ve fırsatları tanımlar. Süreç, paydaş katılımını ve nihai önemli konuların listesini içerir. (EFRAG, 2023). TSRS’nin gereksinimlerini karşılayacak bir önceliklendirme değerlendirme aşağıdaki adımları içerebilir;
 - a. Paydaş katılım stratejisinin bağlamını ve tanımını anlamak,
 - b. Potansiyel önemli sürdürülebilirlik konularının ve etkilerinin, risklerinin ve fırsatlarının listesinin belirlenmesi,
 - c. Etkilerin, risklerin ve fırsatların önemliliğinin değerlendirilmesine dayalı olarak önemli konuların nihai listesinin belirlenmesi.
- vi. **Açıklama Sorumluluğu:** Önceliklendirme değerlendirme sürecinin gerçekleştirilmesini takiben, kuruluş aşağıdaki hususları da açıklamalı ve raporlamalıdır.
 - a. Önemli etkilerini, risklerini ve fırsatlarını belirleme ve değerlendirme süreci (ESRS 2 IRO-1),

- b. Etkilerin, risklerin ve fırsatların stratejisi ve iş modeli ile etkileşimi (ESRS 2 SBM-3) ve
- c. Sürdürülebilirlik beyanı (ESRS 2 IRO-2) kapsamındaki ESRS'deki raporlama gerekliliklerine uymalıdır.
- vii. **Paydaş Katılımı:** Paydaş katılımı, kuruluşun gerçek ve potansiyel etkilerini anlamak için geri bildirim almayı gerektirir. Bu, sürdürülebilirlik konularının önemini doğrular (Freeman, 2004).
- viii. **Önceliklendirmenin Değerlendirilmesi:** Fiili ve potansiyel olumsuz etkilerin ciddiyetine dayalı olarak uygun eşikler kullanılır. Bu değerlendirme, olumsuz ve olumlu etkilerin ölçeği ve kapsamına dayanır. (Hutchins, 2018). Kuruluşun bağlamı ile uyumlu şekilde kurgulanmış risk yönetimi süreci, önemliliğin değerlendirilmesinde de bir araç olarak ele alınabilir.
- ix. **Maddi Riskler ve Fırsatlar:** Riskler ve fırsatlar, genellikle etkilerden veya bağımlılıklardan kaynaklanmaktadır (EFRAG, 2023). ISO 31000 kuralları gereğince, kuruluş, önceliklerini değerlendirmek için, performans, finansal durum, nakit akışları, finansmana erişim ve sermaye maliyeti açısından beklenen finansal etkilere dayalı uygun nicel ve/veya nitel eşikler kullanmalıdır (Hutchins, 2018). Bazı sürdürülebilirlik konularının mali ve finansal raporlamalarda karşılığı net gösterilemeyebilir. Bu noktada, değerlendirme sürecinde, kuruluş ve paydaşlar için ayrı değerlendirme yapılarak raporlanmalıdır (TSRS 2, 2024).
- x. **GRI ve TSRS Uyumu:** GRI kapsamında gerçekleştirilen bir değerlendirme, TSRS kapsamındaki etkilerin değerlendirilmesi için iyi bir temel oluşturur. Finansal önceliklendirme kapsamının ISSB standartları ve TSRS'deki denkliğini yansıtacak şekilde, TSRS'yi uygulayan bir kuruluşun UFRS kapsamında açıklanacak risk ve fırsatların belirlenmesine uyum sağlayabilmesi beklenmektedir. Uluslararası belgelerde tanımlanan durum tespiti süreci, olumsuz etkilerin belirlenmesine ve değerlendirilmesine yardımcı olur. Bu değerlendirme kapsamı, kuruluşun potansiyel ve fiili istenmeyen etkilerine dayalı olabilir ve buna ilave olarak ciddiyet ve olasılık kriterlerine dayalı olarak raporlama amaçları için önceliklerinin değerlendirilmesine yardımcı olabilir (GRI, 2021; ISSB, 2021).

2.2. Sürdürülebilirlik Konuları

Sürdürülebilirlik yönetimini benimsemiş bir kuruluş, UNDP (United Nations Development Programme) 2030 global hedeflerine uyumlanmalı ve bu çerçevede sürdürülebilirlik konularını seçmelidir. Paris anlaşması ile birlikte, kuruluşlar bulundukları ve hizmet verdikleri sektörlerin stratejik planına uyum göstermektedir. Küresel sürdürülebilirlik sorunlarının, raporlama yapacak kuruluş seviyesinde odak noktasına indirilmesi, referans standartlar ile daha pratik hale gelmektedir.

Bu noktada ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi, aşağıdaki konuları tavsiye etmektedir (ISO 26000, 2010: 12).

Tablo 1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi Konuları

	Alt Konu	ISO 26000 Madde Numarası
	Kuruluşsal yönetim	6.2
(1)	İnsan hakları	6.3
(1.1)	Gereken özen	6.3.3
(1.2)	İnsan hakları risk durumu	6.3.4
(1.3)	Suçtan kaçınma	6.3.5
(1.4)	Kindarlığın giderilmesi	6.3.6
(1.5)	Ayrımcılık ve saldırıya açık gruplar	6.3.7
(1.6)	Sivil ve siyasal haklar	6.3.8
(1.7)	Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar	6.3.9
(1.8)	Temel çalışma ilkeleri ve haklar	6.3.10
(2)	İş uygulamaları	6.4
(2.1)	İstihdam ve istihdam ilişkileri	6.4.3
(2.2)	İş ve sosyal korumanın şartları	6.4.4
(2.3)	Sosyal diyalog	6.4.5
(2.4)	İş ortamında sağlık ve güvenlik	6.4.6
(2.5)	İşyerinde insanın gelişmesi ve eğitim	6.4.7
(3)	Çevre	6.5
(3.1)	Kirliliğin önlenmesi	6.5.3
(3.2)	Sürdürülebilir kaynak kullanımı	6.5.4
(3.3)	İklim değişikliklerinin hafifletilmesi ve uyarlanması	6.5.5
(3.4)	Çevrenin korunması, biyolojik yaygınlık ve doğal yaşamın restorasyonu	6.5.6

Tablo 1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi Konuları (Devam)

	Alt Konu	ISO 26000 Madde Numarası
(4)	Adil çalışma uygulamaları	6.6
(4.1)	Yolsuzluk karşıtı	6.6.3
(4.2)	Sorumlu politik girişim	6.6.4
(4.3)	Adil rekabet	6.6.5
(4.4)	Değer zincirinde sosyal sorumluluğun yükseltilmesi	6.6.6
(4.5)	Mülkiyet haklarına saygı	6.6.7
(5)	Tüketici alt konuları	6.7
(5.1)	Adil pazarlama, gerçekçi ve tarafsız bilgi ve adil sözleşme uygulamaları	6.7.3
(5.2)	Tüketicinin sağlık ve güvenliğini koruma	6.7.4
(5.3)	Sürdürülebilir tüketim	6.7.5
(5.4)	Tüketici hizmeti, desteği ve şikayet ve ihtilafın çözülmesi	6.7.6
(5.5)	Tüketici verisi koruma ve mahremiyeti	6.7.7
(5.6)	Önemli hizmetlere erişim	6.7.8
(5.7)	Öğrenim ve farkındalık	6.7.9
(6)	Topluluk girişimi ve gelişmesi	6.8
(6.1)	Topluluk girişimi	6.8.3
(6.2)	Öğrenim ve kültür	6.8.4
(6.3)	İstihdam yaratma ve beceri geliştirme	6.8.5
(6.4)	Teknoloji gelişimi ve erişimi	6.8.6.
(6.5)	Refah ve gelir yaratma	6.8.7
(6.6)	Sağlık	6.8.8
(6.7)	Sosyal yatırım	6.8.9

Bir başka bakış açısına odaklanmış olan ISO 20121 Etkinlik Sürdürülebilirliği Yönetim Sistemleri, Ek-C bölümünde, sürdürülebilirlik konuları aşağıdaki gibi listelenmiştir. Sürdürülebilirlik konularının tespitine dair başlıca bilgi kaynağı ISO 26000 ile Küresel Raporlama Girişimi Etkinlik Organizatörleri Sektör eki, ISO 20121 standardında referans olarak verilmiştir (ISO 20121, 2024).

Tablo 2. ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu ile İlgili Tanım ve Görüşler

ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu	Tanım ve görüşler.
Erişilebilirlik	Pazarlama, iletişim vb. dâhil olmak üzere sağlanan yer, tesisler ve sağlanan hizmetler bağlamında ilgili erişilebilirlik mevzuları.
Konaklama	Konaklama yeri ve bilgileri.
Hayvanların esenliği	Hayvanları/yaban hayatını etkileme riski yüksek olan faaliyetler.
Rekabeti önleyici davranış	Rekabeti önleyici davranış riski yüksek olan faaliyetler, tröst karşıtı ve tekel uygulamaları.
Rüşvet ve yolsuzluk	Yolsuzlukla mücadele, hediyeler ve bağış politikaları.
İletişim	Gerçeklere dayalı, önyargısız bilgi sağlama riski yüksek olan faaliyetler ve adil sözleşme uygulamaları.
Yerel halk	Girişler, faaliyet yürütme ve çıkışlar dahil olmak üzere, faaliyetlerin yerel halk üzerindeki etkileri.
Çalışma standartları	İlgili tarafların doküman haline getirilecek ve önlem alınacak şikayetleri ve huzursuzlukları iletmeleri için prosesler.
İş koşulları ve sosyal koruma	Sözleşmeli çalıştırdığı işgücü, gönüllüler ve tedarik zinciriyle ilgili olarak şu açılardan yüksek risk içeren faaliyetler: Uluslararası Çalışma Hukuku'nun şartlarının ihlal edilmesi, çeşitlilik içeren işgücüne (cinsiyet, engelliler ve diğer çeşitlilik göstergeleri) eşit fırsatlar sağlanmaması, toplanma hakkı ve toplu sözleşme haklarına saygı gösterilmemesi ve zorla ve zorunlu çalıştırma, çocuk işçi çalıştırma gibi istismar edici uygulamalara başvurulması.
Tüketici uygulamaları	Güvenlik, bilgi, seçme hakkı, erişilebilirlik ve kullanılabilirlik (evrensel tasarım kavramı), haksız şartlar, tüketicilere etkili telafi yollarının açık olması, tüketici seçiminin etkileri üzerine eğitim konularında tüketicilerin/katılanların ihtiyaçlarının karşılanmaması riskini içeren faaliyetler. Alkolden ve uyuşturucudan koruma da dâhil, çocuklar açısından sağlık ve güvenlik riskleri de bu çerçevede göz önüne alınabilir.
Ayrımcılık ve hassas gruplar	Hassas gruplara (örneğin, çocuklar ve risk altındaki gençler, yaşlılar, engelliler, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, mülteciler veya dönen mülteciler ve kadınlar)ve yerlilere karşı ayrımcılık yapma veya bu grupların haklarını ihlal etme açısından yüksek içeren faaliyetler.
Ekonomik performans	Yaratılan veya dağıtılan doğrudan ekonomik değer-gelir, işletme maliyetler, bağışlar ve diğer toplum yatırımları.
Malzeme seçimi	Tüm yaşam döngüsünü göz önüne alarak, alım ve kullanımda tüm malzemenin etkili kullanımı.
Enerji	Enerji verimliliği ile sürdürülebilir enerji tedarikine önem verilmesi fosil yakıtların kullanımı ve etkilerini azaltır.

Tablo 3. ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu ile İlgili Tanım ve Görüşler (Devam)

ISO 20121 Sürdürülebilirlik Konusu	Tanım ve görüşler.
Yiyecek ve İçecek	Yiyecek içecek hizmetleri erişilebilir olup, seçenek sunar, dengeli, güvenli ve hijyeniktir.
İş sağlığı ve güvenliği	Sözleşmeli çalışanların, gönüllülerin ve tedarik zincirinin sağlık ve emniyetini etkileme riski yüksek olan faaliyetler.
İş yerinde insan kaynakları gelişimi ve eğitim	İstihdam türüne, sözleşme ve bölgeye göre işgücü, beceri yönetimi programları ve işgücünün ve tedarik zincirinin sürekli istihdam edilebilirliğinin desteklenmesi.
Yasadışı uyuşturucu ve anti-doping	Yaşa dışı uyuşturucu ve doping kullanımı açısından yüksek risk içeren faaliyetler.
Dolaylı ekonomik etki	Kamuya sunulan altyapı, istihdam fırsatları ve hizmetlerin gelişimi de dâhil dolaylı ekonomik etkiler ile adil kar paylaşımı.
Pazar varlığı	Yörede yerleşik tedarikçiler ve yörede ücretle kiralama için yapılan harcamalarla ilgili uygulamalar.
Yasak kimyasal maddelerin kullanımının önlenmesi	Yasak kimyasal maddeler ile mümkünse, bilimsel kurum veya diğer ilgili taraflarca onaylanmayan kimyasal maddelerin kullanımının engellenmesi.
Emisyonların azaltılması	Sera gazları, ozon tabakasına zarar veren maddeler, toksik maddeler (örneğin NO, SO ve partiküller), su tahliye ve sızıntılarıyla ilgili emisyonlar.
Biyo-çeşitlilik ve doğal koruma	Etkinlik yeri seçimi, yeme-içme (örneğin, tehlike altındaki türler) ve malzeme kullanımıyla bağlantılı olarak, tüm çeşitliliğiyle yaşama değer verip korumak, ekosistem hizmetlerini ve doğal kaynak sürdürülebilirliği korumak ve devreye sokmak.
Kaynakların kullanımı	Hayati öneme sahip olan kaynakların verimli bir şekilde kullanılmaması, yenilenebilir özelliği olmayan kaynakların yenilenebilir yani, sürdürülebilir kaynaklarla (örneğin; yenilikçi teknolojilerin kullanımıyla değiştirilemeye özelliği açısından yüksek risk içeren faaliyetler.
Güvenlikle ilgili uygulamalar	Güvenlik politika ve prosedürleri (engelli kişilerin özel ihtiyaçlarının acil durum ve tahliye sistemlerini tasarlarken göz önüne alınması dâhil) ve insan hakları.
Ürün ve hizmetlerin satın alınması ve tedariki	Satın alma ve tedarik faaliyetleri için bu listeye göre sürdürülebilirlik kriterleri.
Ulaştırma ve lojistik	İnsanların (örneğin engelli kişilerin ulaşım erişimleri) ve malların ulaşımıyla ilgili etkiler.
Su ve sıhhi tesisat	İyi kalitede ve hemen ulaşılabilir veya yörenin kısıtlılıklarından (su azlığı) etkilenen su. Sürdürülebilir sıhhi tesisat çözümleri.
Etkinlik yerleri	Etkinlik yerlerinin mevkisi ve özellikleri (örneğin, etkinlik amacıyla islah edilen mevcut alanlar, etkinlik amacıyla ilk defa tesis edilen alanlar, mevcut etkinlik yerleri).
Gürültü	Civardaki yöre halkı için kabul edilemez ses düzeyleri.

Bu iki listeye ilave olarak GSTC kriter setindeki her bir kriter ve alt başlığı de önceliklendirme analizine konu edilebilir.

Kuruluş, ulaşmak istediği sürdürülebilirlik performansına ilişkin sürdürülebilirlik stratejisini paydaş teorileri çerçevesinde ele almalı, risk temelli düşünme mantığı ile işlemeli ve önceliklendirme analizini bu çerçevede planlamalıdır.

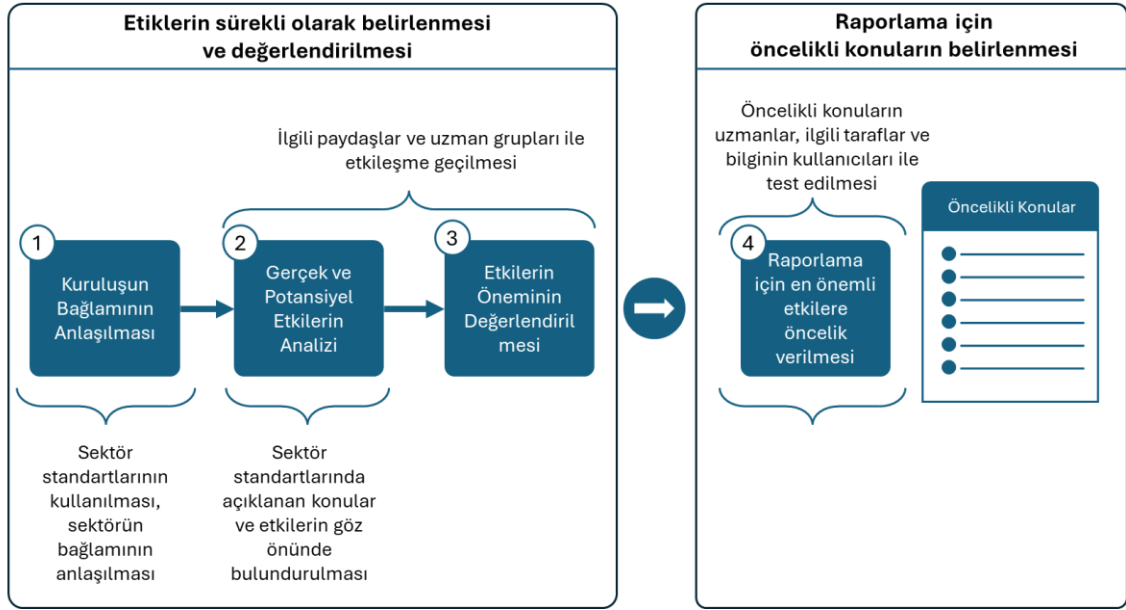
2.3. Önceliklendirme Analizinin Yapılması

“Önceliklendirme analizi” olarak da adlandırılan Materiality Analysis, öncelikli konuların ve paydaşların ihtiyaçlarının belirlemesi için kullanılan bir yöntemdir (Dayankaç, 2022). Günümüzde, önceliklendirme analizi, şirketlerin sürdürülebilirlik stratejilerinin kritik bir bileşeni haline gelmiştir ve giderek daha etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Önceliklendirme analizinin yapılmasına ilişkin birçok referans standarttan bahsedilmiştir. EFRAG-G1 (European Financial Reporting Advisory Group-Materiality Assessment Implementation Guidance 1/Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu Önemlilik Değerlendirme Uygulama Kılavuzu 1) ve GRI (Global Reporting Initiative/Küresel Raporlama Girişimi) önceliklendirme analizi rehberi adımıyla şekillendirilen standartlardır (EFRAG, 2023; GRI, 2023).

Önceliklendirme analizinin uygulanmasında, sürdürülebilirlik açısından kritik olan konuları belirlemeye yönelik iki temel soru bulunmaktadır. "Paydaşlarınız ne bekliyor?" ve "Şirketinizin bakış açısından stratejik olarak öncelikli sürdürülebilirlik konuları nelerdir?" (Dayankaç, 2022). Bu sorularla başlayan önceliklendirme analizinde dikkat edilmesi gereken süreçlerden bahsetmek mümkündür. Bu süreçler takip eden bölümün başlıklarında incelenmektedir.

2.3.1. Önemli konuların belirlenmesi

Önemli konuların belirlenmesi, devam eden etkilerin tanımlanması ve değerlendirilmesi ile ilgilidir (GRI 3,2021). Önemli konuları belirleme sürecindeki ilk üç adım, kuruluşun devam eden etkilerin tanımlanması ve değerlendirilmesi ile ilgilidir. Yani kuruluşun bağlamının inşası yönetim sistemi bakış açısıyla önem arz etmektedir. GRI bu noktada sektör standartlarının kullanılmasını ve bunun üzerine kuruluşun değerlendirme yapmasını tavsiye etmektedir.

Şekil 1. Öncelikli konuların belirlenme süreci (GRI 3,2021)

GRI 3, öncelikli konuların belirlenmesi ve raporlanmasını, **Şekil 1**'de şematize edilmiş süreç ile tanımlamıştır. Bu süreç akışına göre, ISO 31000 Risk Yönetim Prensipleri standardını da referans alarak sürdürülebilirlik konularının belirlenmesi, bu konuların gerçek ve potansiyel etkilerinin analiz edilmesini, etkilerin önem seviyelerinin paydaş grupları ve uzman taraflarca değerlendirilmesini tavsiye etmektedir. İlgili tarafların değerlendirmesine müteakiben, konuların uygunluğunun test edilmesi, ilgili taraf görüşlerinin alınması, raporu okuyacak veya kuruluşun sürdürülebilirlik performansından faydalananak ilgili tarafların görüşünün alınması, sonrasında da öncelikli konuların belirlenerek yayımlanması tavsiye edilmektedir.

GRI standartları ile yapılan sürdürülebilirlik raporlaması, kuruluşların önemli konuları ve etkilerini tespit etmelerine yardımcı olur. Ortaya çıkan bu bilgiler, işletme açısından oluşabilecek finansal risklerin ve tabii ki beraberinde gelebilecek fırsatların tespit edilmesinde ve yapılacak finansal değerlemelerde önemli bilgiler sağlamaktadır. (TSRS 1, 2024). Ayrıca, sürdürülebilirlik raporlaması sadece finansal sonuçlarla sınırlı değildir; kamu yararına yönelik bir faaliyettir. Bu bağlamda, finansal sonuçlardan bağımsız olarak da büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, kuruluşlar finansal açıdan önemli olmadığını düşündükleri konular hakkında da raporlama yapmalıdır. Tespit ettikleri tüm önemli konular hakkında rapor hazırlamaları gerekmektedir.

2.3.2. Kuruluşun Bağlamının Anlaşılması

Bu adımda, kuruluş, faaliyetlerinin ve iş ilişkilerinin genel bir özetini oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin gerçekleştiği sürdürülebilirlik bağlamını ve paydaşlarının genel bir değerlendirmesini yapar. Bu değerlendirme, kuruluşun gerçek ve potansiyel etkilerini belirlemesi için kritik bilgiler sağlar. Kuruluş, kontrol ettiği veya ilgi duyduğu tüm birimlerin (örneğin, yan kuruluşlar, ortak girişimler, iştirakler) faaliyetlerini, iş ilişkilerini, paydaşlarını ve sürdürülebilirlik bağlamını dikkate almalıdır (Ernst ve Young, 2022).

Kuruluş içindeki ilgili departmanlar ve işlevler bu adımda yardımcı olabilir. Bunlar arasında iletişim, insan kaynakları, yatırımcı ilişkileri, hukuki ve uyum departmanları veya işlevleri, pazarlama ve satış, tedarik ve ürün geliştirme bulunmaktadır. GRI Sektör Standartları, sektörlerin bağlamını tanımlar ve bu adımda da yardımcı olabilir. Kuruluş, mevcut yürüttüğü yönetim sistemlerinin rehberliğinde bağlamını inşa edebilir (Zimon ve Gajewska, 2017). ISO Annex SL dokümanı yürürlük tarihi sonrası yönetim sistemini benimsemiş kuruluşlar bu hususta gerekli adımı atmıştır.

Bağlamın anlaşılması ve yönetim sisteminin temelini oluşturulabilmesi için GRI 3, kuruluşun, faaliyetleriyle ilgili olarak aşağıdaki hususları göz önünde bulundurulmasını tavsiye etmektedir.

- Kuruluşun amacı anlaşılmalı ve dokümante edilmelidir. Kurumsal değer veya misyon beyanları, iş modeli ve stratejileri oluşturulmalıdır.
- Gerçekleştirdiği faaliyetlerin türleri (örneğin, satış, pazarlama, üretim, dağıtım) ve bu faaliyetlerin coğrafi konumları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Sunulan ürün ve hizmetlerin türleri ve hizmet verilen pazarlar (örneğin, hedeflenen müşteri ve yararlanıcı türleri, ürün ve hizmetlerin sunulduğu coğrafi konumlar) analiz edilmeli, hizmet verilen pazarın arzu ve istekleri değerlendirilmelidir. Özellikle kaynak pazarın (source market) sürdürülebilirlik ile ilgili hassasiyetleri de ele alınmalıdır.
- Turizm sektörünün özellikleri, ekonomik konjonktür, insan kaynağı yoğunluğu, kayıt dışı çalışma, örgütlenme gibi hak ve koşulların durumu değerlendirilmelidir.

- Çalışan sayısı, tam zamanlı, yarı zamanlı, güvencesiz saatler, sürekli veya geçici olup olmadıkları ve demografik özellikleri (örneğin, yaş, cinsiyet, coğrafi konum) önem arz etmektedir.
- Çalışan olmayan ve işi kuruluş tarafından kontrol edilen işçi sayısı, işçi türleri (örneğin, ajans işçileri, taşeronlar, serbest çalışanlar, gönüllüler), kuruluşla olan sözleşmesel ilişkileri ve yaptıkları işler ele alınmalıdır. İstihdamın biçimi, kuruluşun sosyal sorumluluk unsurlarını yerine getirmesinin önüne geçmeyecek şekilde planlama yapılmalıdır.

Kuruluşun iş ilişkileri, iş ortakları, değer zincirindeki kuruluşlar (birinci kademe ötesindeki kuruluşlar dahil) ve operasyonları, ürünleri veya hizmetleriyle doğrudan bağlantılı diğer kuruluşları içerir. Örnekleme gerekirse, bir turistik konaklama şirketinin iş ilişkileri, tur operatörleri, acenteler, yolcu taşımacılığı şirketleri, ürün tedarikçileri, hizmet sağlayanlar, misafirler, sivil toplum ilgili tarafları sıralanabilir. Kuruluş, iş ilişkileriyle ilgili olarak aşağıdakileri dikkate almalıdır:

- Sahip olduğu iş ilişkilerinin türleri (örneğin, ortak girişimler, tedarikçiler, bayiler, franchise bağlantıları).
- İş ilişkisi içinde olduğu kuruluşların gerçekleştirdiği faaliyet türleri (örneğin, kuruluşun ürünlerini üretme, gıda üretimi, insan kaynağı tedariki, iş güvenliği, güvenlik hizmetleri sağlama).
- İş ilişkilerinin doğası (örneğin, uzun vadeli veya kısa vadeli sözleşmeler, belirli bir proje veya olay bazlı ilişkiler).
- İş ilişkilerinin faaliyetlerinin gerçekleştiği coğrafi konum veya otelin konumu ve mevsimlere göre turizm hizmet profili, etkilediği ya da etkilenen coğrafi konumlar.

Kuruluşlar, faaliyetlerinin ve iş ilişkilerinin sürdürülebilirlik bağlamını anlamak için aşağıdaki unsurları dikkate almalıdır:

- **Nesnel Bilgiler ve Yetkili Önlemler:** Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olarak etkilerini raporlamak için bilimsel araştırmalar veya çevresel kaynakların sınırları ve talepleri konusundaki fikir birliği gibi nesnel bilgilerden yararlanmak. Sektörel

rehberler dikkate alınarak enerji verileri, su verileri, misafir başı tüketim verileri gibi nesnel veriler konu edilmelidir.

- **Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri:** İşletme, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda doğaya yaydığı olumlu veya olumsuz belirli çevresel ve sosyal etkilerini de sürdürülebilirlik raporunda belirtmelidir. Örneğin, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (FCCC) Paris Anlaşması'na uygun olarak turistik konaklama işletmesinin toplam sera gazı (GHG) emisyonları ve bu emisyonları azaltmak için alınan önlemler bu kapsamda değerlendirilebilir. Öte yandan, çalışanların refahı, topluma yapılan katkı ve son olarak müşteri memnuniyeti hususları da içine alabilmektedir.
- **Uluslararası Standartlara Uyum:** İşletme, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Çok Uluslu Şirketler için Kılavuz İlkeler, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri gibi yetkili hükümetler arası belgelerde belirtilen sorumluluklara uymalıdır. GSTC kriterlerine uygun sürdürülebilirlik yönetimi sistemi benimsenmesi örneklenebilir. Buna ilave olarak, raporlamada şeffaflık, kurumsal etik unsurları, insan haklarına saygı, kurumsal şikayet mekanizmalarının oluşturulması, eşitlik ve ayrımcılığa ilişkin hususların ele alınması, çevre, enerji, sosyal sorumluluk, gibi yönetim sistemlerini benimsemek turistik konaklama işletmeleri için örneklenebilir.
- **Yerel, Bölgesel ve Küresel Zorluklar:** Kuruluşun faaliyet gösterdiği sektörler ve coğrafi konumlarla ilgili ekonomik, çevresel, insan hakları ve toplumsal sorunlar. Örnekler arasında iklim değişikliği, yetersiz kolluk kuvvetleri, yoksulluk, siyasi çatışma ve su kıtlığı bulunmaktadır. Turizm özelinde, ülkeler arası krizler, turizm misafir eğilimleri, iklimle ilgili sorunlar örneklenebilir.
- **Uluslararası Belgeler ve Sorumluluklar:** İşletmelerin riayet etmesi gereken hükümetler arası olmak üzere belirlenmiş belgeler ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bunlar arasında en çok öneli olanlar şunlardır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Çokuluslu İşletmeler ve Sosyal Politikaya İlişkin Üçlü İlkeler Bildirgesi, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) Çok

Uluslu Şirketler için Kılavuz İlkeleri, Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (FCCC) Paris Anlaşması, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri ve BM Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesidir.

- **Yasal ve Düzenleyici Sorumluluklar:** Kuruluşun uyması gereken yasa ve yönetmeliklere ilişkin sorumluluklar, yasal uyuma ilişkin bağlamın en önemsenen bacaklarından biri kabul edilmelidir. Yasal şartlara ilişkin turistik konaklama işletmesinde bağlam konuları araştırıldığında, çevre, iş güvenliği, gıda güvenliği, misafir güvenliği, enerji, vergi ve mali konular, finansal raporlama, çalışma hayatı, imar, iskan ve ruhsat gibi konu başlıkları sıralanabilir.
- **Yerel Bağlamlarla İlgili Bilgiler:** Birden fazla lokasyonda faaliyet gösteren oteller, uygun yerel bağlamlarla ilgili etkilerini raporlamalıdır. Örneğin, işletmenin bulunduğu bölgedeki su kullanımını, bölgenin doğal kaynaklarının kullanımı, atık yönetimi, yerel istihdam, kültürel konular, bölgesel çevresel etkiler, turistik çekim noktalarının etkileri sıralanabilir.

Kuruluşlar, faaliyetleri ve iş ilişkileri bağlamında paydaşlarını belirlemeli ve etkilerini anlamak için onlarla etkileşimde bulunmalıdır. Paydaşlar, GRI 3 dokümanında menfaat sahipleri olarak ta tanımlanmaktadır. Bu ifadedeki maksat, kuruluşun yürüttüğü tüm faaliyetlerden direkt ya da indirekt menfaat sağlayan tüm gruplar olarak düşünülmelidir. Paydaş etkileşimleri için tanımlamada aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir.

- **Paydaşların Belirlenmesi:** Kuruluş, faaliyetlerinden etkilenen veya etkilenebilecek kişi ve grupların tam bir listesini oluşturmalıdır. Yaygın paydaş kategorileri arasında iş ortakları, sivil toplum kuruluşları, tüketiciler, müşteriler, çalışanlar, hükümetler, yerel topluluklar, hissedarlar, tedarikçiler, sendikalar ve kırılgan gruplar yer alır. Turistik konaklama işletmeleri için sıralanacak olursa, iş ortakları, sivil toplum kuruluşları, tüketiciler ve müşteriler, çalışanlar, hükümetler, yerel topluluklar, hissedarlar, tedarikçiler, sendikalar, kırılgan gruplar örneklenebilir.

- **Paydaşların Ayırıştırılması:** Kuruluş, hakları etkilenmiş veya etkilenebilecek bireyler ve gruplar ile diğer çıkar sahipleri arasında ayrım yapabilir. İşletme faaliyetlerinden kaynaklı hakları etkilenmiş paydaşlar, diğer çıkar sahipleri, tedarik zinciri ve çalışanları, uzak yerel toplulukları, gelecek nesiller örneklenebilir. Diğer taraftan, yerel inşaat firmaları, peyzaj kuruluşları, pazarlama ajansları, dijital platformlar, misafir geri bildirim platformları, çevresel sürdürülebilirlik inisiyatif kuruluşları, çevre bilimciler, iklim aktivistleri, yerel çevre koruma dernekleri, yenilenebilir enerji kuruluşları sıralanabilir.

2.3.3. Gerçek ve Potansiyel Etki, Risk ve Fırsatların (IRO) Belirlenmesi

Sürdürülebilirlik konularına ilişkin kuruluşun olası etki, risk ve fırsatları (IRO) değerlendirmesi gereklidir. Bu adımda, kuruluş kendi operasyonlarında ve yukarı ve aşağı değer zincirinde çevresel, sosyal ve yönetim konularıyla ilgili önemli IRO'ları (impacts, risks and opportunities) tanımlamalıdır. Sonuç, sonraki adımlarda daha fazla değerlendirme ve analiz için etkilerin, risklerin ve fırsatların 'uzun' bir listesi olmalıdır (EFRAG, 2023). Aşağıda bu süreç sırası ile turistik konaklama sektöründen örnekler verilerek açıklanmıştır.

2.3.3.1. Gerçek ve Potansiyel Etkilerin Tanımlanması

Sürecin bu kısmında olan firmalar, gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerini ve ortaya çıkan iş ilişkilerini ekonomi üzerinde, çevresel olarak ve toplum üzerindeki etkilerini incelemekle sorumludur. Gerçek etkiler, daha önce meydana gelmiş olanlardır, örneğin bir şirketin karbon ayak izinin ölçülmesi. Potansiyel etkiler ise henüz gerçekleşmemiş, ancak olasılığı bulunan etkilerdir, örneğin yeni bir projenin gelecekteki çevresel etkileri, karbon salınımı vb. etkilerdir (Kılıç, 2022).

Bir turistik konaklama tesisi, geçmişte enerji tüketimi ve su kullanımını azaltma çabaları gibi gerçekleşmiş etkilerini inceleyebilir. Potansiyel etkiler olarak, yeni bir otel yatırımının inşası sırasında doğal yaşam alanlarına verebileceği olası zararları değerlendirebilir.

2.3.3.2. Bilgi Kaynaklarının Kullanımı

Kuruluşlar, etkilerini belirlemek için çeşitli kaynaklardan gelen bilgileri kullanabilirler. İnsan hakları üzerindeki etkiler de dahil olmak üzere ekonomi, çevre ve insanlar üzerindeki etkiler hakkında iç değerlendirmeler veya üçüncü taraf incelemelerinden elde edilen bilgileri kullanabilirler. Yasal incelemeler, yolsuzlukla mücadele uyumluluk yönetim sistemleri, mali denetimler, iş sağlığı ve güvenliği denetimleri ve hissedar raporları da bu bilgiler arasında yer alabilir (International Finance Corporation, 2012).

Bir otel zinciri, çalışanlarının çalışma koşullarını değerlendirmek için bağımsız denetim raporlarından yararlanabilir. Ayrıca, çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarını değerlendirmek için çevre danışmanlık firmalarının raporlarını kullanabilir.

2.3.3.3. Şikâyet Mekanizmaları ve Risk Yönetimi

Kuruluşlar, kendi kurdukları veya diğer kuruluşlar tarafından kurulmuş şikâyet mekanizmaları aracılığıyla daha fazla bilgi toplayabilirler. Bu mekanizmalar, çalışanların veya müşterilerin olası şikâyetlerini ve geri bildirimlerini toplamayı sağlar. Ayrıca, daha geniş kurumsal risk yönetimi sistemlerinden gelen bilgiler de kullanılabilir (International Finance Corporation, 2012).

Bir otel, misafirlerin çevresel uygulamalar hakkında geri bildirimde bulunabileceği bir sistem kurabilir ve bu geri bildirimleri değerlendirerek sürdürülebilirlik stratejilerini geliştirebilir.

2.3.3.4. Dış Kaynaklardan Gelen Bilgiler

Dış kaynaklardan gelen bilgileri de dikkate almak önemlidir. Haber kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve akademik çalışmalar, işletmenin sürdürülebilirlik etkilerini anlamada yardımcı olabilir.

Bir tatil köyü, yerel çevre örgütlerinin raporlarını inceleyerek çevresel etkilerini değerlendirebilir ve sürdürülebilirlik hedeflerini buna göre şekillendirebilir.

2.3.3.5. Paydaş Katılımı

Kuruluşlar, paydaşlarının endişelerini anlamak için doğrudan iletişim kurmalıdır. Bu iletişimde, dil engelleri ve kültürel farklılıklar gibi potansiyel engelleri göz önünde bulundurmak önemlidir.

Bir otel, çalışanlarının endişelerini anlamak için düzenli toplantılar düzenleyebilir ve geri bildirimlerini alabilir. Aynı zamanda, yerel topluluklarla işbirliği yaparak kültürel ve çevresel hassasiyetlere uygun projeler geliştirebilir.

2.3.3.6. Risk Altındaki Gruplarla İletişim

Risk altındaki veya savunmasız gruplarla etkileşim özel dikkat gerektirir. Örneğin, yerel topluluklar veya kadın çalışanlar gibi gruplarla iletişim kurarken sosyal engelleri aşmak için özel yöntemler geliştirilebilir (International Finance Corporation, 2012).

Bir otel, yerel topluluklarla toplantılar düzenleyerek bu toplulukların ihtiyaçlarını ve endişelerini anlamaya çalışabilir. Bu toplantılar, topluluğun katılımını teşvik edecek şekilde planlanmalıdır.

2.3.3.7. Olumsuz Etkilerin Belirlenmesi

Kuruluşlar, faaliyetleri yoluyla neden oldukları veya katkıda bulundukları olumsuz etkileri belirlemelidir.

Bir otel, çevresel etki değerlendirmesi yaparak su kullanımının yerel su kaynakları üzerindeki etkilerini analiz edebilir. İşletme, doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunduğu tüm olumsuz etkileri belirlemelidir. Risk yönetim unsurlarında bu hususların ele alınması gereklidir.

2.3.3.8. Olumlu Etkilerin Belirlenmesi

Olumlu etkilerin belirlenmesi, işletmenin sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunduğunu veya katkıda bulunabileceğini değerlendirmeyi içerir.

Bir otel, enerji verimliliği önlemleri alarak enerji tüketimini azaltabilir ve bu sayede çevresel etkisini olumlu yönde geliştirebilir. Ayrıca, yerel topluluklardan işsiz bireyleri işe alarak sosyal kalkınmaya katkıda bulunabilir.

Bu yöntemler, turistik konaklama işletmelerinin sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını açıkça ve doğru bir şekilde raporlamalarını sağlayarak, paydaşlarına karşı şeffaflık ve hesap verebilirlik sunar.

2.3.4. Etkilerin Öneminin Değerlendirilmesi

Kuruluşlar, birçok fiili ve potansiyel etkiyi tanımlayabilir. Bu aşamada, belirlenen etkilerin önemini değerlendirerek önceliklendirme yapılır. Bu önceliklendirme, kuruluşun etkileri ele almak için harekete geçmesini ve raporlama için malzeme konularını belirlemesini sağlar. Tüm etkilerin aynı anda ele alınması mümkün olmadığında, önceliklendirme kritik öneme sahiptir.

Bir otel zinciri, su tüketimi, enerji kullanımı ve atık yönetimi gibi çevresel etkilerini belirleyebilir. Bu etkilerin önemini değerlendirirken, su kıtlığı olan bölgelerdeki otellerde su tüketimi öncelikli olarak ele alınmalıdır.

2.3.4.1. Nicel ve Nitel Analizler

Etkilerin öneminin değerlendirilmesi, nicel ve nitel analizleri içerir. Bir etkinin ne kadar önemli olduğu, kuruluşu özgü faktörlere bağlıdır ve faaliyet gösterilen sektörler ile iş ilişkilerinden etkilenir. Bazı durumlarda, bu öznel bir karar gerektirebilir. Kuruluş, etkilerinin önemini değerlendirmek için ilgili paydaşlara ve iş ilişkilerine danışmalıdır. Ayrıca, iç veya dış uzmanların görüşlerine başvurulmalıdır.

Bir tatil köyü, misafirlerin su ve enerji tüketim alışkanlıklarını inceleyerek bu etkilerin önemini belirleyebilir. Ayrıca, çevre danışmanlarının görüşlerini alarak sürdürülebilirlik stratejilerini şekillendirebilir.

2.3.4.2. Olumsuz Etkilerin Önceliklendirilmesi

Gerçek bir olumsuz etkinin önemi, etkinin ciddiyetine göre belirlenir. Potansiyel bir olumsuz etkinin önemi ise ciddiyet ve olasılıkla belirlenir. Ciddiyet ve olasılığın birleşimi 'risk' olarak adlandırılabilir. Bu değerlendirme, daha geniş kurumsal risk yönetim sistemlerine dahil edilebilir.

Bir otel, enerji tüketiminin yüksek olduğu bir bölgede faaliyet gösteriyorsa, bu durumun çevresel etkilerini önceliklendirmelidir. Enerji tasarrufu sağlayacak önlemler almak, çevresel etkiyi azaltmaya yönelik önemli bir adım olabilir.

2.3.4.3. Şiddet

Gerçek veya potansiyel bir olumsuz etkinin ciddiyeti, ölçek, kapsam ve düzeltilemez karakter ile belirlenir. Ölçek, etkinin ne kadar ciddi olduğunu, kapsam ise ne kadar yaygın olduğunu ifade eder. Düzeltilemez karakter ise zararın ne kadar zor telafi edilebileceğini gösterir.

Bir tatil köyü, su kaynaklarının sınırlı olduğu bir bölgede faaliyet gösteriyorsa, su kullanımının etkisi ciddi kabul edilebilir. Bu durumda, su tasarrufu ve geri dönüşüm projeleri önem kazanır.

2.3.4.4. Olasılık

Potansiyel bir olumsuz etkinin olasılığı, etkinin gerçekleşme olasılığını ifade eder. Bu olasılık, niteliksel veya niceliksel olarak ölçülebilir veya belirlenebilir.

Bir otel, çevresel risklerin yüksek olduğu bir bölgede faaliyet gösteriyorsa, sel veya doğal afet risklerini değerlendirip bu etkileri önceliklendirebilir.

2.3.4.5. Olumlu Etkilerin Önceliklendirilmesi

Gerçek bir olumlu etkinin önemi, ölçek ve kapsam ile belirlenir. Potansiyel bir olumlu etkinin önemi ise ölçek, kapsam ve olasılık ile belirlenir.

Bir otel, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak enerji tüketimini azaltabilir. Bu yatırım, hem çevresel etkileri azaltır hem de otelin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlar.

2.3.4.6. Risk Yönetimi Süreci için Özet

Turistik konaklama işletmeleri, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için etkilerini değerlendirirken, bu etkilerin ciddiyetini ve olasılığını dikkate almalıdır. Hem olumsuz hem de olumlu etkilerin doğru bir şekilde belirlenmesi ve önceliklendirilmesi, işletmenin sürdürülebilirlik stratejilerini etkili bir şekilde uygulamasını sağlar.

2.3.5. Raporlama İçin En Önemli Etkilere Öncelik Verilmesi

Bu aşamada kuruluşlar, raporlama için önemli konuları belirlemek amacıyla etkilerini önemlerine göre önceliklendirirler.

2.3.5.1. Hangi Konuların Önemli Olduğunu Belirlemek İçin Eşik Belirleme

Bir etkinin önemi, kuruluşun tanımladığı diğer etkilerle ilişkili olarak değerlendirilir. Kuruluş, etkilerini en önemliden en az önemliye doğru sıralamalı ve raporlamada hangi etkilere odaklanacağını belirlemek için bir kesme noktası veya eşik tanımlamalıdır. Bu eşik, önceliklendirmeyi kolaylaştırmak için belgelenmelidir. Etkiler konular halinde gruplandırılmalı ve bu şekilde önceliklendirilmelidir.

Bir otel zinciri, su tüketimi, enerji kullanımı ve atık yönetimi gibi çevresel etkilerini gruplandırabilir. Su kaynaklarının sınırlı olduğu bir bölgede faaliyet gösteren otel için su tüketimi en öncelikli konu olabilir. Bu nedenle, su tasarrufu projelerine daha fazla kaynak ayrılabilir.

2.3.5.2. Önceliklendirme Süreci

Kuruluş, etkilerini gruplandırarak önem sırasına göre düzenler ve en yüksek önceliğe sahip olanlardan başlayarak raporlamayı hangi konular üzerine yapacağını belirler. Bu süreç, konuların görsel bir temsilini sağlayarak şeffaflık kazandırır.

Bir tatil köyü, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi konuları önceliklendirerek, enerji tüketimi ve karbon ayak izini azaltmayı hedefleyen projelere odaklanabilir.

2.3.5.3. Olumsuz ve Olumlu Etkilerin Ayı Değerlendirilmesi

Bazı konular hem olumsuz hem de olumlu etkileri kapsayabilir, ancak bu etkileri karşılaştırmak her zaman mümkün olmayabilir. Olumsuz etkiler olumlu etkilerle dengelenemez, bu nedenle olumsuz etkilere ayrı bir öncelik verilmelidir.

Bir otel, çalışanlarının çalışma koşullarını iyileştirmek için aldığı önlemleri raporlayabilir. Aynı zamanda, çevresel etkilerini azaltmak için enerji verimliliği projelerini uygulayarak olumlu etkilerini de rapor edebilir.

2.3.5.4. Malzeme Konularının Test Edilmesi

Kuruluş, malzeme konularının seçimini geçerli GRI Sektör Standartları'na göre test etmelidir. Bu, önemli konuların gözden kaçırılmamasını sağlar ve seçilen konuların doğrulanmasına yardımcı olur.

Bir tatil köyü, sürdürülebilir turizm uygulamaları ve çevresel koruma konularını sektör uzmanları ve akademisyenlerle değerlendirerek, raporlama için en önemli konuları belirleyebilir.

2.3.5.5. Önemli Konuların Onaylanması

Kuruluşun üst düzey yönetim organı, önemli konuların listesini gözden geçirip onaylamalıdır. Böyle bir organ yoksa, liste üst düzey bir yönetici veya yöneticiler grubu tarafından onaylanmalıdır.

Bir otel zinciri, sürdürülebilirlik komitesinin su ve enerji tasarrufu projelerini onaylamasını sağlayabilir. Bu komite, belirlenen projelerin uygulanabilirliğini ve etkilerini değerlendirir.

2.3.5.6. Her Bir Önceliklendirme Konusu İçin Neyin Raporlanacağına Belirlenmesi

Kuruluş materyal konuları belirledikten sonra, her bir önemli konu için neyin rapor edileceğini belirlemelidir.

Bir otel, enerji verimliliği konusunda raporlama yaparken, enerji tüketimindeki azalma oranlarını ve alınan önlemleri detaylı bir şekilde belirtmelidir.

2.3.5.7. GRI Sektör Standartlarının Kullanılması

GRI Sektör Standartları, kuruluşlara olası malzeme konuları hakkında bilgi sağlar. Kuruluş, önemli konularını belirlerken geçerli Sektör Standartları'nı kullanmalıdır.

Bir otel zinciri, sürdürülebilir turizm standartlarına uygun olarak enerji ve su tasarrufu konularını önceliklendirir. Bu standartlar, turizm sektöründe önemli olan çevresel ve sosyal konuları kapsar.

Bu yöntemler, turistik konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlamasında etkili olmasını sağlar ve paydaşlarına karşı şeffaflık sunar.

2.4. Sürdürülebilirlik Stratejisi

GRI (Küresel Raporlama Girişimi), UNDP küresel hedefleri ile uyumlu raporlama yapılabilmesine rehberlik edebilmek amacıyla, sektörlerle uygun standartlar yayınlamaktadır (GRI, 2024). Yayımlanmış veri tabanına göre turistik konaklama

işletmelerine tavsiye edilen sürdürülebilirlik konuları, referans kaynakları, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilişkisi veri tabanı halinde yayımlanmaktadır. Bir turistik konaklama işletmesinin (SV-HL Otelleri ve Konaklama) referans alabileceği konulara bu veri tabanından erişilebilmektedir. Bu amaç ve hedefler, Çevresel Etkiler (SASB SV-HL-160a), Enerji Yönetimi(SASB SV-HL-130a), İklim Değişikliğine Uyum (SASB SV-HL-450a), İş Gücü Uygulamaları (SASB SV-HL-310a) ve Su Yönetimi (SASB SV-HL-140a) ana temalarını barındırmaktadır (SASB, 2021). GRI Veri tabanına göre, turizm konaklama sektörü, 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 numaralı UNDP sürdürülebilirlik amaçlarına uyumlu stratejiler geliştirebilir. Bahse konu veri tabanı, aşağıdaki küresel amaçları ve alt hedeflerini tavsiye etmektedir.

2.4.1. UNDP Küresel Amaçların Turizm Konaklama Sektörüne Uygun Stratejileri

Bir kuruluşun sürdürülebilirlik stratejisini kurgularken küresel amaçlar ve hedeflere uyum göstermesi, karar alma mekanizmalarını bu çerçeveye oturtması istenir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerin 17 ana hedefi ve 168 alt hedefi bulunmaktadır. Bu hedeflerden bazıları madde numaraları ile birlikte aşağıdaki gibidir.

- **1.2.** 2030’a kadar her yaşta erkek, kadın ve çocukta yoksulluk oranının en az yarıya indirilmesi ve hatta yoksulluğa tamamen son verilmesi hedeflenmiştir.
- **6.3.** Temiz su ve sıhhi koşullar açısından değerlendirildiğinde, 2030’a kadar kirliliği azaltarak, çöp boşaltmayı ortadan kaldırmak, zararlı kimyasalların ve maddelerin salımını en aza indirmek ve aynı zamanda suyun kalitesinin yükseltilerek atık su oranının da en az yarıya indirilmesi hedeflenmiştir.
- **6.4.** Tüm sektörlerde 2030 yılına kadar su kıtlığı sorununu çözmek için suyun etkin kullanımı sağlamak ve suya erişimi kısıtlı olan insan sayısını mümkün olduğunda azaltmak hedeflenmiştir.
- **6.5.** 2030 yılına kadar sınır ötesi iş birliğinin yardımıyla su kaynaklarının etkili kullanımı için yönetim politikası uygulamalarının hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.
- **6.6.** 2030 yılına kadar hem kurak hem de sulak alanları kapsayan tüm su ekosistemlerinin korunması ve eski durumlarına getirilmesi hedeflenmiştir.
- **7.2.** 2030 yılına kadar yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırmak hedeflenmiştir.

- **7.3.** 2030 yılına kadar, dünya genelinde enerji verimliliğini iki kat arttırmak hedeflenmiştir.
- **8.4.** 2030 yılına kadar, özellikle gelişmiş ülkelerde, üretimde ve tüketimde kaynak verimliliğini arttırarak sürdürülebilir hale getirmek, bu doğrultuda da 10 Yıllık Çerçeve Programı ile istikrarlı ekonomik büyümeyi sağlamak hedeflenmiştir.
- **8.5.** 2030 yılına kadar ayırım yapılmaksızın toplumun her kesimi için tam ve verimli bir istihdam ile birlikte, insana yakışır iş imkanlarına erişim sağlaması hedeflenmiştir. Ayrıca cinsiyet ayrımının yapılmadığı, eşit iş yükü ve eşit ücret ilkesinin benimsenmesi hedeflenmiştir.
- **8.7.** 2025 yılına kadar çocuk işçiliğinin önlenmesi hatta çocuk işçiliğine son verilmesi için etkili ve acil tedbirlerin alınması hedeflenmiştir.
- **8.8.** Her türlü işte çalışan insanların, çalışan haklarını koruyarak, güvenli çalışma ortamlarının yaratılması hedeflenmiştir.
- **8.9.** 2030 yılına kadar istihdam yaratmak ve sürdürülebilir turizmi desteklemek için yerel kültürlerin ve yerel ürünlerin tanıtılması yönünde politikaların hazırlanarak hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.
- **10.1.** 2030 yılına kadar, düşük gelir seviyesine sahip nüfusun gelirlerinin, ulusal ortalamanın üzerine çıkartılması hedeflenmiştir.
- **10.2.** 2030 yılına kadar toplumun tüm kesimlerinin, dil, ırk ve din ayrımı yapılmaksızın, siyasi, ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesi ve güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
- **10.4.** Eşitliğin sağlanması için daha çok ücretler ve sosyal haklar açısından toplumsal refahı sağlanması hedeflenmiştir.
- **11.4.** Dikkatli ve özenli yapılacak çalışmalarla, Dünyanın hem doğal mirasının hem de kültürel korunması hedeflenmiştir.
- **11.5.** 2030 yılına kadar, yoksul kesimlerin korunmasını önceliklendirerek, afetler (su, deprem, yangın vb.) sebebiyle meydana gelen ve gayri safi yurt içi hasılayı etkileyen ekonomik kayıpların düşürülmesi hedeflenmiştir.
- **12.1.** Gelişmiş ülkelerin öncülüğünde, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim için 10 Yıllık Çerçeve Programı'nın uygulanmasıyla, gelişmekte olan diğer ülkelerin kalkınmasının desteklenmesi hedeflenmiştir.

- **12.2.** 2030 yılına kadar doğal kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması hedeflenmiştir
- **12.4.** 2030 yılına kadar kimyasalların ve atıkların insan sağlığına ve çevreye olan olumsuz etkilerini minimize etmek için, kimyasalların ve tüm atıkların uluslararası çerçevelere uygun olarak geri dönüşüme kazandırılması hedeflenmiştir.
- **12.5.** 2030 yılına kadar katı atık üretiminin önemli ölçüde azaltılarak kaynakların yeniden kullanımını teşvik etmek hedeflenmiştir.
- **12.b.** Sürdürülebilir turizme yönelik istihdam yaratmak amacıyla, yerel kültürlerin ve yerel ürünlerin kullanımını teşvik etmek, sonucunda da sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak olan araçların geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- **13.1.** İklim değişikliğinin sebep olduğu doğal afetlerden kaynaklanan riskleri önlemek için yapılacak çalışmaların güçlendirilmesinin bütün ülkelere yayılmasının sağlanması hedeflenmiştir.
- **13.2.** İklim değişikliğinden dolayı meydana gelen risklere karşı önlemler alabilmek için ulusal stratejilerin, planların ve politikalar geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- **13.3.** İklim değişikliğinden dolayı meydana riskleri azaltmak için kurumsal ve insan kapasitenin geliştirilerek, toplumun bilinçlendirilmesi ve farkındalık yaratılması hedeflenmiştir.
- **14.1.** 2025 yılına deniz kirliliğinin azaltılması (özellikle karasal faaliyetlerin sebep olduğu) ve önlenmesi hedeflenmektedir.
- **14.2.** 2030 yılına olumsuz etkileri engellemek için okyanusların eski haline getirilmesi, deniz ve kıyı ekosistemlerinin korunması ve sürdürülebilir şekilde yönetilmesi hedeflenmiştir.
- **14.3.** Okyanustaki asitlenmesinin oluşturacağı etkiler ele alınarak, bu etkilerin bilimsel yöntemler kullanılarak azaltılması hedeflenmiştir.
- **14.5.** Ulusal ve uluslararası hukuka uygun şekilde, kıyı ve deniz alanlarının en az %10'u olmak üzere korunması hedeflenmiştir.
- **14.7.** 2030 yılına kadar gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelere sunulan ekonomik faydaların artırılması için deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından gelirler elde edilmesi hedeflenmiştir.

- **15.3.** 2030 yılına kadar çölleşmeyle mücadele etmek için özellikle zarar görmüş alanlar olmak üzere toprakların eski haline getirilmesi ve arazi bozulmalarının önlenmesi hedeflenmektedir.
- **15.4.** 2030 yılına kadar biyoçeşitliliğinin güvence altına alınması ve dağ ekosistemlerinin korunması için sürdürülebilirliği sağlamak hedeflenmiştir.
- **15.a.** Ekosistemleri ve biyoçeşitliliği korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için finansal kaynakların kullanımının artırılması hedeflenmiştir.

Bir kuruluşun sürdürülebilirlik stratejisini UNDP küresel amaçlar ve hedefleri üzerine inşa etmesi, sürdürülebilirlikte global entegrasyonun en doğru ve kolay yoludur. Buna ilave olarak, kuruluşun sürdürülebilir gelişim konularını, kurumsal hedef/performans yönetim yaklaşımının içerisinde harmanlamış ve bunları düzenli olarak raporlayabilir hazırlıkta olması gerekir.

2.5. Sürdürülebilir Gelişim Konuları

Sürdürülebilir gelişim kavramı, başlangıçta ekonomik kalkınmaya odaklanan bir yaklaşımken, zamanla çevresel ve sosyal konuları da kapsayarak ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar arasında denge kurmayı amaçlayan uzun vadeli bir stratejiye dönüşmüştür (Aras vd., 2018: 48). Bu bağlamda, sürdürülebilirlik performansının raporlandığı tüm çalışmalarda, kuruluşun sürdürülebilir gelişim konuları hakkında raporlama yapılması gereklidir. Zira bu raporların kuruluşun sürekli iyileştirme eğiliminin izlenmesi için bir delil olduğu unutulmamalıdır. Sürdürülebilir gelişim performans boyutları ve boyutlara ilişkin alt kriterler, sektör, coğrafi konum ve kuruluşun bağlamına göre değişkenlik gösterebilir. Ateş ve Usman, (2021) çalışmasında, sürdürülebilir gelişim konularını ve performans konularını, 5 boyutta ele almıştır:

Çevre performans endeksi (2020)'ne göre;

- Hava kalitesi,
- Sanitasyon ve su kalitesi,
- Ağır metaller,
- Atık yönetimi,
- Biyolojik çeşitlilik ve doğal ortam,
- Ekosistem hizmetleri,

- İklim değişikliği,
- Hava kirliliği,
- Tarım,
- Su kaynakları konularının işlenmesini ele almıştır.

Sosyal gelişim endeksi(2020) kaynağına göre;

- Beslenme ve temel tıbbi bakım,
- Barınma, Bireysel güvenlik,
- Temel eğitim,
- Bilgi ve iletişime erişim,
- Sağlık ve sıhhat,
- Özlük hakları,
- Toplumsal kapsayıcılık,
- Yüksek öğretime erişim konularını ele almıştır.

Dünya Bankası Yönetişim Göstergeleri (2019)'a göre;

- İfade özgürlüğü ve hesap verebilirlik,
- Politik istikrar ve şiddetin yokluğu,
- Hükümet etkinliği,
- Düzenleyici kalitesi,
- Hukukun üstünlüğü,
- Yolsuzluğun kontrolü konularını işlemiştir.

Finansal Gelişmişlik Endeksi (2018)'e göre;

- Finansal kurumların erişilebilirliği,
- Finansal kurumların derinliği,
- Finansal kurumların verimliliği,
- Finansal piyasaların erişilebilirliği,
- Finansal piyasaların derinliği,
- Finansal piyasaların verimliliği konularını işlemiştir.

Dünya Ekonomik Görünüm Veri Tabanı (2019)'nı referans alarak;

- Kişi başı GSYH,

- SYH büyüme oranı,
- Enflasyon oranı,
- İşsizlik oranı,
- Cari işlemler dengesi/GSYH konularını işlemiştir.

2.5.1. SASB Gereksinimleri

Diğer taraftan 2025 yılı başı itibarı ile turistik konaklama endüstrisinde yaygınlaştırılması planlanan SASB standardında, oteller için sürdürülebilirlik performans göstergeleri; “Enerji Yönetimi, Su Yönetimi, Ekolojik Etkiler, İş Gücü Uygulamaları, İklim Değişikliğine Uyum” olarak belirlenmiştir (SASB, 2023). Sürdürülebilirlik performansını raporlamak isteyen bir turistik konaklama işletmesinin, bu rehberdeki performans göstergelerini benimsemesi, kuruluş içi yönetim sistemlerinde süreç ve departman performansını tüm organizasyona yaygınlaştırması gereklidir.

Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir gelişim konularına ilişkin performans göstergeleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Enerji Yönetimi (SV-HL-130a.1 Serisi)

- Tüketilen toplam enerji (GJ, Gigajule)
- Şebeke elektriği ve yenilenebilir enerji kullanım oranı (% , Yüzde)

Su Yönetimi (SV-HL-140a.1 Serisi)

- Çekilen toplam su (Bin m³)
- Tüketilen toplam su (Yüksek veya Aşırı Yüksek Temel Su Stresi olan bölgelerde her birinin yüzdesi) Su stresinin ölçümü ve değerlendirilmesi için bkz : <https://www.wri.org/data/aqueduct-water-risk-atlas>

Ekolojik Etkiler (Nicel : SV-HL-160a.1 Serisi, Nitel : SV-HL-160a.2 Serisi)

- Koruma statüsü veya nesli tükenmekte olan türlerin yaşam alanı alanlarında veya yakınında bulunan konaklama tesislerinin sayısı (nicel)
- Ekosistem hizmetlerini korumak için çevre yönetimi politikalarının ve uygulamalarının tanımlanması (tartışma ve analiz)

İşgücü Uygulamaları (SV-HL-310a.1-2-3-4 Serisi)

- Konaklama tesisi çalışanları için gönüllü ve gönülsüz devir hızı (% , Yüzde)
- İş kanunu ihlalleri ile ilgili yasal işlemler sonucunda meydana gelen parasal kayıpların toplam tutarı (denetim sonuçları, para birimi)
- Ortalama saatlik ücret (para birimi)
- Bölgelere göre asgari ücret alan konaklama tesisi çalışanlarının yüzdesi (% Yüzde)
- İşçi tacizini önlemeye yönelik politika ve programların tanımı (sayısal gösterge yok, faaliyet raporu ve aktivite delilleri)

İklim Değişikliğine Uyum (SV-HL-450a.1 Serisi)

- 100 yıllık taşkın bölgelerinde bulunan konaklama tesisi sayısı
- Bölgesel afet ve etkilenme verileri

Etkinlik Metrikleri (Gösterilen performansın kıyaslanabileceği temel metrikler)

- Müsait oda-geceleme sayısı (SV-HL-000.A)
- Ortalama doluluk oranı (SV-HL-000.B)
- Konaklama tesislerinin toplam alanı (m² - SV-HL-000.C)
- Konaklama tesislerinin sayısı ve yüzdesi (% - SV-HL-000.D)
 - o Yönetilen,
 - o Sahip olunan ve kiralanan,
 - o Franchise

Raporlama sürecinde SASB'nin yukarıdaki referans dokümanları ve metrikleri ile sürdürülebilir gelişim konularının raporlanmış olması, kuruluşun devamlılığı ve performansının yayınlanması için izlenebilir bir yol olarak tavsiye edilmektedir.

2.5.2. GSTC Gereksinimleri

GSTC, 5 Haziran 2024 tarihli bülteninde, GSTC Otel Kriterlerinin 8 tanesi için performansa ilişkin gereksinimleri yayımlamıştır (GSTC Global Sustainable Tourism Council, 2024). GSTC, belgelendirme sürecinde aşağıda listelenmiş 8 kriter için doğrulama için ek koşul ve performans göstergesi yayımlamıştır.

2.5.2.1. Kriter B.3: Yerel Satın Alma

Kriter: Yerel Alımlar: Organizasyon, mal ve hizmet satın alırken, mümkün olduğunda yeterli kaliteye sahip yerel tedarikçilere öncelik verir.

Gereksinim: Organizasyonun, satın aldığı taze gıda ve içeceklerin en az %25'inin yerel bölgeden temin edilmesi gerekmektedir. Bu oran ilk sertifikasyon, birinci yenileme ve ikinci yenileme süreçlerinde artış göstermelidir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletme, yerel tedarikçilerden yapılan satın alımların belgelenmiş kanıtlarını sunmalıdır. Eğer bu uygulama geçerli değilse, işletme bunun geçersizliğine dair kanıt sunmalıdır.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, harcamaların en az %25'inin yerel tedarikçilere ait olması; birinci yenilemede bu oranın %50'ye çıkması; ikinci yenilemede ise bu oranın daha da artırılması beklenmektedir.

2.5.2.2. Kriter B.7: İnsana Yakışır İş

Kriter: İnsana Yakışır İş: Çalışma haklarına saygı gösterilir, güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlanır ve çalışanlara en azından yaşam ücreti ödenir. Çalışanlara düzenli eğitim ve kariyer gelişim fırsatları sunulur.

Gereksinim: İşletmenin, tüm çalışanlara, ulusal asgari ücret mevzuatına uygun olarak en azından asgari ücret ödemesi gerekmektedir. Ayrıca, işletme yaşam ücreti seviyesine ulaşmayı planladığını belgelendirmelidir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, çalışanlarına en azından yaşam ücreti ödemekte olduğunu belgeleyen kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, ulusal mevzuata uygun ücret ödenmesi; birinci ve ikinci yenilemede ise yaşam ücreti seviyesine ulaşılması veya bu yönde ilerleme gösterilmesi gerekmektedir.

2.5.2.3. Kriter D.1.1: Çevresel Olarak Tercih Edilen Alımlar

Kriter: Çevresel Olarak Tercih Edilen Alımlar: Satın alma politikaları, çevresel olarak sürdürülebilir tedarikçileri ve ürünleri tercih eder.

Gereksinim: İşletmenin, çevresel sürdürülebilirliği önceliklendiren bir satın alma politikası olmalıdır. Sertifikalı ürün ve tedarikçilere öncelik verilmelidir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, sertifikalı ürün ve tedarikçileri tercih ettiğine dair belgeler sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, çevresel sürdürülebilirliği önceliklendiren bir satın alma politikasının olması; birinci ve ikinci yenilemede ise sürdürülebilir ürün alımlarının arttığını gösteren kanıtlar sunulması gerekmektedir.

2.5.2.4. Kriter D.1.2: Verimli Alımlar

Kriter: Verimli Alımlar: Organizasyon, tüketim malları ve tek kullanımlık ürünlerin satın alımını dikkatli bir şekilde yönetir, israfı en aza indirmek için adımlar atar.

Gereksinim: İşletmenin, tüm tek kullanımlık plastikleri mümkün olduğunca ortadan kaldırması gerekmektedir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, tek kullanımlık plastiklerin ortadan kaldırıldığını belgeleyen kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, tek kullanımlık plastiklerin ortadan kaldırılması; birinci ve ikinci yenilemede ise verimli alım uygulamalarının arttığını gösteren kanıtlar sunulması gerekmektedir.

2.5.2.5. Kriter D.1.3: Enerji Tasarrufu

Kriter: Enerji Tasarrufu: Enerji tüketimi türüne göre ölçülür ve toplam tüketimi en aza indirmek için adımlar atılır. Organizasyon, yenilenebilir enerji kullanımını artırmak için çaba gösterir.

Gereksinim: İşletmenin, tesisin en az %30'unun LED aydınlatma ile donatılmış olması gerekmektedir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, enerji tüketimini ölçtüğüne ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş için planlarının olduğuna dair kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, tesisin en az %30'unun LED aydınlatma ile donatılmış olması; birinci yenilemede bu oranın %50'ye, ikinci yenilemede ise %80'e çıkarılması gerekmektedir.

2.5.2.6. Kriter D.1.4: Su Tasarrufu

Kriter: Su Tasarrufu: Su riski değerlendirilir, su tüketimi türüne göre ölçülür ve toplam tüketimi en aza indirmek için adımlar atılır. Su temini sürdürülebilir ve çevresel akışları olumsuz etkilemez.

Gereksinim: İşletmenin, düşük hacimli su kullanım sistemlerini (örneğin, altı litre veya daha az su tüketen sifonlar) uygulamış olması gerekmektedir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, su tasarrufu sağlayan ekipmanları kullandığını belgeleyen kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, düşük hacimli su kullanım sistemlerinin uygulanması; birinci ve ikinci yenilemede ise su verimli ekipman kullanımının artırıldığını gösteren kanıtlar sunulması gerekmektedir.

2.5.2.7. Kriter D.2.1: Sera Gazı Emisyonları

Kriter: Sera Gazı Emisyonları: Organizasyon tarafından kontrol edilen tüm kaynaklardan kaynaklanan önemli sera gazı emisyonları belirlenir, mümkün olduğunda hesaplanır ve bunları önlemek veya en aza indirmek için prosedürler uygulanır. Organizasyonun kalan emisyonlarının dengelenmesi teşvik edilir.

Gereksinim: İşletmenin, en az bir elektrikli araç şarj istasyonuna sahip olması gerekmektedir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, elektrikli araç şarj istasyonlarının varlığını belgeleyen kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, elektrikli araç şarj istasyonlarının varlığı; birinci ve ikinci yenilemede ise bu uygulamaların devam ettiğini ve arttığını gösteren kanıtlar sunulması gerekmektedir.

2.5.2.8. Kriter D.2.4: Katı Atık

Kriter: Katı Atık: Atık, gıda atıkları dahil olmak üzere ölçülür, atık azaltma mekanizmaları oluşturulur ve azaltma mümkün olmadığında yeniden kullanma veya geri dönüştürme işlemleri yapılır. Herhangi bir artık atığın bertaraf edilmesi, yerel halka veya çevreye olumsuz etki yaratmaz.

Gereksinim: İşletmenin, yıllık olarak çöplüklere gönderilen atık miktarını azaltmak için politika ve önlemler alması gerekmektedir.

Doğrulama için Ek Koşul: Uyumluluğun doğrulanması için işletmenin, atık azaltma politikalarının ve önlemlerinin etkinliğini belgeleyen kanıtlar sunması gerekmektedir.

Performans Göstergesi: İlk sertifikasyonda, atık azaltma politikalarının uygulanması; birinci ve ikinci yenilemede ise bu politikaların etkinliğinin gösterilmesi gerekmektedir.

GSTC gereksinimlerine göre sürdürülebilirlik gelişim konularının raporlanması 2024 yılı ve sonrası için bu çerçevede sabitlenmiştir.

2.6. Sürdürülebilirlik Önceliklendirme Analizi Endüstri Uygulama Örneği

Yapılan araştırmalara göre, bazı global turizm gruplarının yayımlanmış olduğu önceliklendirme analiz ve değerlendirmesi örnek olarak incelenmiştir. Seçilen örnek, “[http:// esg.hilton.com](http://esg.hilton.com)” internet sitesindeki raporlar incelenmiştir. Hilton, 2023 yılı ESG raporunda, önceliklendirme değerlendirmesi için erişim linki verilmiştir. Linkteki değerlendirme raporu incelenmiştir (Hilton Shillim Estate Retreat & SPA).

2.6.1. Hilton 2020 Önceliklendirme Analiz Raporunun İncelenmesi

2020 yılında, Hilton’un 119’dan fazla ülkedeki varlığı ve faaliyet gösterdiği bölgelerdeki sürdürülebilirlik faaliyetleri için global bir rapor hazırlanmıştır. Rapora göre,

GRI dahil olmak üzere, SASB ve WEF (Dünya Ekonomik Forumu) ilgili rehberleri referans olarak kullanılmıştır.

Bahse konu kuruluş, sürdürülebilirlik trendlerini analiz ettiğini ifade etmiş, bu süreçte 200'den fazla ESG konusunu incelediğini ifade etmiş, sektör rehberliği ve genel dünya trendleri ile uyumlu 17 önemli ESG konusu kısa listeye alınmıştır.

İlgili kuruluş, paydaş katılımı konusunda, 17 ESG konusunun önemliliğini değerlendirmek için görüşmeler ve anketler yoluyla yaklaşık 1.500 iç ve dış paydaşla etkileşim kurduğunu raporlamıştır. Paydaşların, bağımlılık, etki ve farklı bakış açıları gibi faktörler göz önünde bulundurularak AA1000 Paydaş Katılım Standardı, paydaş katılımını yönlendirmek için geliştirilmiştir ilkelere göre raporlanmıştır. Bu sürecin bir parçası olarak, sınırlandırılmış paydaş grubundan bilgi talep ettiği raporlanmıştır (Çetin, Varan ve Fışkın, 2015: 13).

Rapora göre, Hilton liderliğinde iç tarafta 56 Hilton liderliğinde kuruluş ve 1115'den fazla takım üyesi ile temas kurulmuştur. Dış tarafta ise, 26 kar amacı gütmeyen örgüt ve sivil toplum kuruluşu katılmıştır. Ayrıca Hilton çevrimiçi topluluğu aracılığı ile 200 misafir ile görüşme yapıldığı raporlanmıştır. 13 geliştirici ve yatırımcı ile 23 tedarikçi, 6 büyük yatırımcı ile temas kurulduğu raporlanmıştır.

Değerlendirmenin bir parçası olarak paydaşlardan belirlenen Sürdürülebilirlik Konularını, Hilton'un algılanan önemine ve etkisine göre 1-5 arasında değerlendirmeleri istendiği anlaşılmaktadır. İş, kurumsal hedefler ve strateji, konularına ek olarak ilgili taraflar ESG konularındaki görüşlerini de paylaşmış, 3-5 yıl içerisinde önemliliği artacak konular da Önceliklendirme Matrisinde yer almıştır. Paydaş öncelik haritasının ve sonuçlarının CEO, Yönetim Kurulu, ESG Komitesi ve Hilton'un diğer üst yöneticilerine sunulduğu raporlanmıştır.

Raporlanan önceliklendirme matrixine göre, ana başlıkları ile Çevresel Konular, Sosyal Yönler ve Yönetişim yönleri listelenmiştir.

Çevresel konular aşağıdaki gibi listelenmiştir ;

- Afete hazırlık ve müdahale,
- Biyoçeşitlilik ve destinasyon yönetimi,
- İklim eylemi,

- Enerji tasarrufu,
- Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi,
- Su yönetimi,
- Mal ve hizmetlerin sorumlu bir şekilde tedariki
- olarak listelenmiştir.

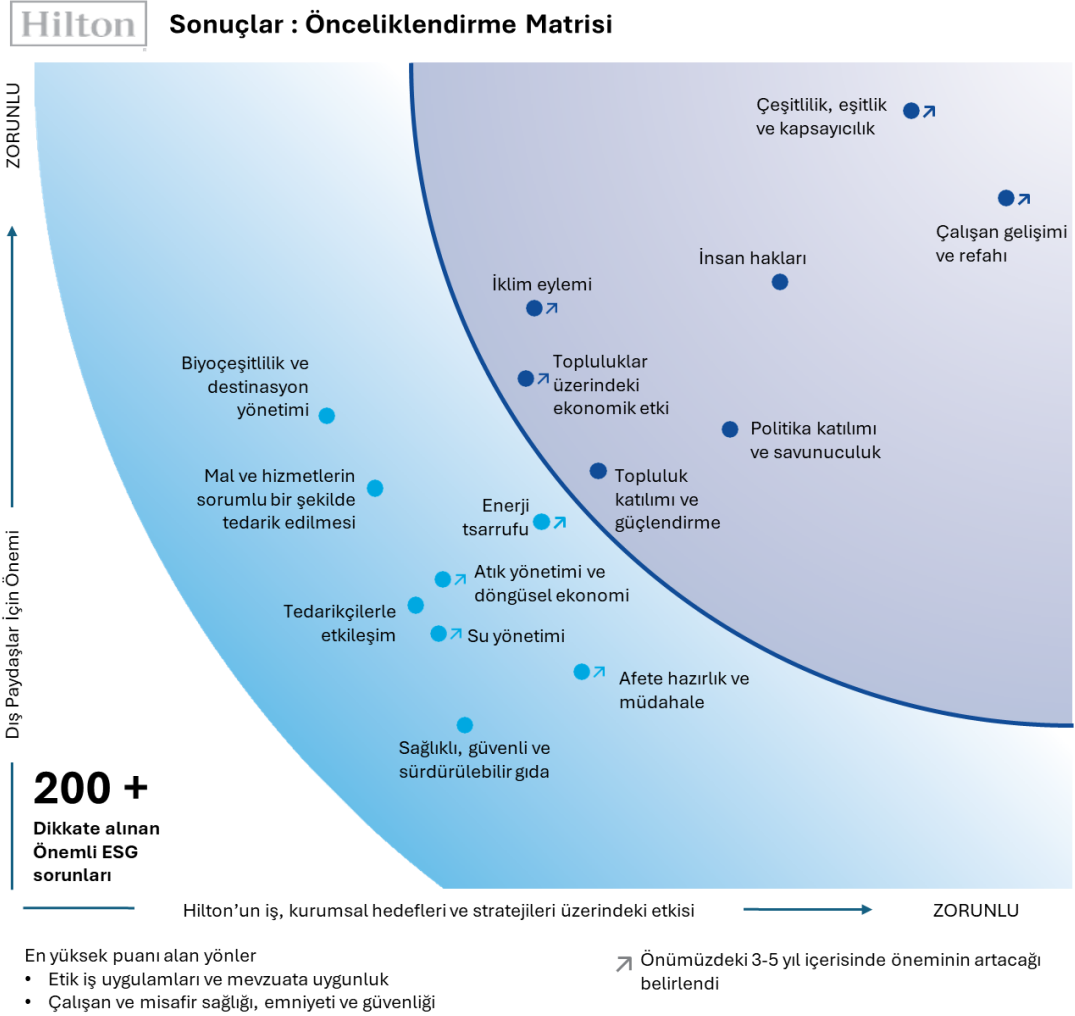
Sosyal konular aşağıdaki gibi listelenmiştir ;

- Topluluk katılımı ve güçlendirme,
- Topluluklar üzerindeki ekonomik etki,
- Çalışan gelişimi ve refahı,
- Çeşitlilik, eşitlik ve kapsayıcılık,
- Çalışan ve misafir sağlığı, emniyeti ve güvenliği,
- İnsan hakları,
- Tedarikçilerle etkileşim,
- Sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir gıda

Yönetişim konuları aşağıdaki gibi listelenmiştir :

- Etik iş uygulamaları ve mevzuata uygunluk,
- Politika katılımı ve savunuculuk

Bu konular çifte önemlilik esasına göre değerlendirilmiş ve Şekil 2 'de gösterildiği gibi bir önceliklendirme matrisi oluşturulmuştur. Bu matriste, yanında yukarı doğru ok ile gösterilen konular, 2020 yılı sonrası 3-5 yıl içerisinde öneminin artacağı belirlenmiş konular olarak raporlanmıştır.

Şekil 2. Hilton 2020 Önceliklendirme Analizi Paydaş Öncelik Haritası

Hilton, yayınlamış olduğu rapor ile kuruluş değerleri ile uyumlu sürdürülebilirlik stratejisinde sırası ile aşağıdaki konulara öncelik vereceğini belirtmiştir.

Bu matrise göre, en yüksek puan alan konular;

- Etik iş uygulamaları ve mevzuata uyum,
- Çalışan ve misafir sağlığı, emniyeti ve güvenliği,
- Çeşitlilik, eşitlik ve kapsayıcılık,
- Çalışan gelişimi ve refahı
- İnsan hakları olarak sıralanmıştır.

Diğer taraftan, bahse konu raporda kuruluşun ilgili tarafları da; Liderlik, Ekip Üyeleri, Kurumsal Müşteri, Yatırımcı, Sahipler ve Geliştiriciler, Tedarikçiler,

Sürdürülebilir & Seyahat KOBİ'ler, STKlar, Topluluk & Yerel Halk olarak sınırlandırıldığı gözlenmiştir.

Hilton, Önceliklendirme Değerlendirmesinde, ESG programlarının ve kuruluş iş stratejisinin yönü hakkında net bilgilendirme yaptığını deklere etmiştir. 2020 Önceliklendirme Analizi'nden elde edilen bulguların, COVID-19'dan güçlü bir şekilde etkilenen sosyal yönlerle mücadele etmek için artan bir aciliyet duygusunun olduğu, buna ilişkin strateji geliştirileceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, çevre unsurlarının yakın gelecekte önemli ölçüde önemi arttığı tespit edilmiştir.

Paydaş öncelik haritası (**Tablo 4**) ile, paydaş gruplarının değerlendirme sonuçlarını 1-5 arasında skorlamış, en yüksek önemlilik seviyesinden düşük önem seviyesine göre sıralanacak olursa, “● Zorunlu”, “● Son derece önemli”, “● Çok Önemli”, “● Önemli” şeklinde sıralanmıştır. Paydaş öncelik haritası hangi paydaş grubunun hangi konuyu daha fazla önemsedğine ilişkin bir fikir vermektedir.

Önceliklendirme analizini yayımlayan kuruluş olan Hilton, değerlendirme raporunun sonunda, Sürdürülebilirlik konusu, Hilton tarafındaki tanımı ve alınan aksiyonları, bu konunun ESG raporlarında bulunduğu yeri referans vererek global uyum ve burada listelenmemiş ilgili tarafların ilgilenebileceği verileri adreslemiştir.

Şekil 3. Paydaş Öncelik Haritası

●	Zorunlu									
●	Son derece önemli									
c●	Çok Önemli									
●	Önemli									
↗	Önümüzdeki 3-5 yıl içinde öneminin artacağı belirlendi									
Paydaşlar →										
Sürdürülebilirlik Konuları ↓										
		Liderlik	Ekip Üyeleri	Kurumsal Müşteri	Yatırımcı	Sahipler ve Geliştiriciler	Tedarikçiler	Sürdürülebilir & Seyahat KOBİ	STKlar	Topluluk / Yerel Halk
ÇEVRESEL KONULAR										
Afete hazırlık ve müdahale ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Biyçeşitlilik ve destinasyon yönetimi		●	●	●	●	●	●	●	●	●
İklim eylemi ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Enerji tasarrufu ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Su yönetimi ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Mal ve hizmetlerin sorumlu bir şekilde tedariki		●	●	●	●	●	●	●	●	●
SOSYAL YÖNLERİ										
Topluluk katılımı ve güçlendirme		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Topluluklar üzerindeki ekonomik etki ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Çalışan gelişimi ve refahı ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Çeşitlilik, eşitlik ve kapsayıcılık ↗		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Çalışan ve misafir sağlığı, emniyeti ve güvenliği		●	●	●	●	●	●	●	●	●
İnsan hakları		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Tedarikçilerle etkileşim		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir gıda		●	●	●	●	●	●	●	●	●
YÖNETİŞİM YÖNLERİ										
Etik iş uygulamaları ve mevzuata uygunluk		●	●	●	●	●	●	●	●	●
Politika katılımı ve savunuculuk		●	●	●	●	●	●	●	●	●

İncelenen Hilton 2020 Önceliklendirme Analizi Raporu, GRI 3, EFRAG, SASB gibi kuruluşların Önceliklendirme Analizi Rehber dokümanlarına büyük ölçüde uyumludur. Bu kapsamda Sürdürülebilirlik Performansını raporlaması gereken

kuruluşların, rapor niteliğini arttırmak için GRI 3, EFRAG, SASB gibi rehber dokümanların kullanılması gerekmektedir.

3. BÖLÜM YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi bölümünde, araştırmanın konusu, amacı ve önemi, yöntemi araştırmada belirlenen evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizi, araştırmanın varsayımları ve sınırlılıklarına dair bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Konusu

Küreselleşme olgusuyla birlikte dünya üzerindeki sınırlar ortadan kalkmış ve turistik seyahatler artış göstermeye başlamıştır. Giderek artan turizm amaçlı seyahatler ülkelerde çevresel ve kültürel kaynakların bozulmasına ve sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Küresel Raporlama Girişimi (GRI), Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC), Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (SASB) gibi kuruluşlar, sürdürülebilirlik raporlarının belirli bir standart yapıya oturabilmesi için öncü çalışmalar yapmakta ve endüstrinin gelişebilmesi çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda sektörel kılavuzlar ve standartlar yayımlanmaya devam etmektedir. Tıpkı finansal raporlamada olduğu gibi önceliklendirme değerlendirmesi ilkesi, sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerine dahil edilmiştir (Özata Canlı, Serçemenli, 2024). Bir kuruluşun çevresel, sosyal ve yönetsel konuları sürdürülebilir bir bakış açısı ile ele alabilmesi için yapısını iyi analiz etmesi, gelişim konularını belirlemesi ve bu yolda stratejik planlama yapması, bu süreci şeffaf ve güvenilir şekilde raporlaması beklenmektedir.

İşletmeler, paydaşların finansal performanslarına, gerçekleştirdikleri faaliyetlere ve bu faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine dair artan bilgi talepleriyle karşı karşıyadır. Özellikle turizm konaklama sektörü için, paydaşların finansal performansı, gerçekleştirilen sürdürülebilirlik faaliyetleri, bu faaliyetlerin ekonomik, sosyal ve çevresel unsurlara ilişkin stratejik ihtiyaçlar oluşmaktadır. Bu noktada turizm sektörü için çerçevesi belirlenmiş bir raporlama mekanizması oluşturulmaması bu çalışmanın çıkış motivasyonlarından bir tanesidir.

Yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, turistik konaklama endüstrisi, sürdürülebilir yönetim ve raporlama ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla çeşitli kurumsal

raporlar yayımlamaya başlamışlardır. Global temayül de incelendiğinde, sürdürülebilirlik stratejisi ve raporlamasına ilişkin yeterliliğin analiz edilmesi ihtiyacı oluşmuştur.

Sektörün paydaşı olan kuruluşların raporlama yapıları üç ayrı şekilde sıralanabilir. İlki, belirli bir raporlama dönemi için finansal durum, performans ve nakit akışlarının raporlandığı finansal raporlardır. İkincisi, işletmelerin faaliyetlerinin sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerinin raporlandığı sürdürülebilirlik raporlarıdır. Üçüncüsü ise, sermaye sağlayıcılarına finansal sermaye değerinin nasıl yaratıldığının raporlandığı entegre raporlar olduğu söylenebilir (Mio, Fasan ve Costantini, 2020: 308).

Verilen bu bilgilerden hareketle, araştırma amacının ortaya çıkarılabilmesi için aşağıda yer verilen sorulara yer verilmiştir.

- Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarının web sitelerinde yer alma durumu nedir?
- Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik stratejilerinin sürdürülebilirlik raporunda yer alma durumu nedir?
- Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarında öncelik analizlerine yer verme durumu nedir?
- Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarında sürdürülebilir gelişim konularına yer verme durumu nedir?
- Turistik konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik stratejisini belirlemesine yönelik şeffaf ve yenilikçi hangi yöntemler izlenebilir?

3.2. Araştırmanın Amacı

Sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde hizmet veren kuruluşlar bu alanda başarı sağlamak için kurumsal stratejiyi ve bunu temellendirecek şekilde stratejik önceliklerini belirlemelidir. Buradan hareketle araştırmanın amacı Türkiye'nin Sürdürülebilir Turizm Programı kapsamında, sürdürülebilirlik yönetim sistemi kurmuş turizm konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarını incelemek ve turistik konaklama işletmelerinde sürdürülebilirlik raporlama sürecinin başlangıcı olan 'önceliklendirme

analizinin' önemine ışık tutmaktır. Bu araştırma ile turizm işletmelerinin sürdürülebilirlik stratejisini anlama ve geliştirme sürecinde seçeceği metodun belirlenmesine ilişkin önceliklendirme analizinin yapılması, referans standart ve uluslararası rehberler değerlendirilerek, birçok kuruluşun sürdürülebilirlik raporları da incelenerek, gerçekleştirilebilir bir sürdürülebilirlik stratejisinin kurulmasına katkı sağlayacak bilimsel bir rehber oluşturmak hedeflenmiştir.

3.3. Araştırmanın Önemi

Alan yazın taraması sonucunda turizm sektörüne ilişkin yapılan uygunluk değerlendirme çalışmalarında, sürdürülebilirlik raporlarının global standartlara uygunluğuna ilişkin bir boşluk tespit edilmiştir. Bu araştırma ile turizm sektöründe sürdürülebilirlik raporlarının niteliği, önceliklendirme analizi, kuruluş ve paydaş ihtiyaçlarının değerlendirilmesi konaklama işletmeleri kapsamında ele alınmaya karar verilmiş ve turizmde sürdürülebilir uygulamalarla birlikte kuruluşların strateji geliştirme ve raporlama sürecinde bilimsel unsurlar gözetilmesini sağlayıcı örnekler ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu araştırma, endüstri standartlarının ortaya konulması, sürdürülebilirlik raporlamasının sektörel olarak niteliğinin arttırılması noktasında sürdürülebilirlik yönetim sistemi kurmayı amaçlamış kuruluşlar ve danışmanlar için bilimsel bir kaynak oluşturacağı düşünüldüğü için önem arz etmektedir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye'nin Sürdürülebilir Turizm Programı kapsamında, turizm sektöründe sürdürülebilirlik yönetim sistemi kurmuş konaklama işletmelerinin GSTC (Global Sustainable Tourism Council) konaklama endüstri kriterlerine göre belgelendirilmiş veya bu bağlam dışında sürdürülebilirlik yönetim sistemine ilişkin performansını ortaya koymuş işletmelerin örnekleri incelenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda işletmelerin web sitelerinde yer verdikleri sürdürülebilirlik raporları, sürdürülebilirlik stratejisi kurma, önceliklendirme analizi, sürdürülebilir performans göstergeleri incelenecek ve raporlanmasına ilişkin kıyaslama ile değerlendirmeye sunulacaktır. Bu çalışmada, turizm endüstrisinde yer alan otel işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlama içeriklerini değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma deseni, durumların veya doğal ortamında olmak üzere, bütünsel bir bakış açısıyla açığa çıkarılmasına yönelik süreci ifade eden bir araştırma

türüdür (Aydın, 2018: 61). Nitel araştırma yönteminde araştırma verileri gözlem, görüşme, doküman analizi gibi tekniklerle toplanmaktadır. Nitel araştırma; gözlemcilerin notları, röportajlar, söyleşiler, makaleler, fotoğraflar ve tutulan belgeler olarak bir sıra yöntemin kullanıldığı tekniktir. Nitel araştırmanın amacı ise bireylerin davranışlarını ve tecrübelerinin bulunduğu karmaşıklığı gözlemcilerin bakışıyla kavrayabilmektedir. Çalışmada nitel yöntem seçilmesinin bir diğer sebebi, mevcutta yayımlanan sürdürülebilirlik performans raporlarının bağımsız bir göz ile kıyaslanarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirme ışığında bir sonuç elde edilmesidir.

3.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmada evren, Türkiye’de GSTC Sertifikasyonunu tamamlamış, turizm sektöründe yer alan konaklama tesisleri olarak belirlenmiştir. Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı TGA’ nın 25.03.2024 tarihli haftalık raporuna göre, Türkiye’de toplam 3. Aşama Sürdürülebilir Turizm Belgeli tesis sayısı 871’dir. Bu noktadan hareketle, örneklem belirlemek için iki yöntem seçilmiştir. Bunlardan birincisi örneklemin otellerin yatak kapasitesine göre belirlenmesidir. TGA (Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı)’nın 25.03.2024 tarihli haftalık raporuna göre, yatak kapasitesine göre oteller sıralandığında büyükten küçüğe doğru, Antalya, İstanbul, Muğla, İzmir ve Aydın şeklindedir.

Bu beş ildeki tesis sayısı, Sürdürülebilir Turizm Belgeli otel yatak sayısının %90,06’sını oluşturmaktadır.

Örneklem belirlemek için seçilen ikinci yöntem ise, 2023 yılı konaklama tesisleri geceleme sayısıdır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı resmi web sayfasında yayımlanmış istatistiki bilgilere göre 203.187.830 geceleme yapılmıştır ve resmi tesis doluluk oranı %50,08 olduğu belirtilmiştir. Bu oteller illere göre sıralanarak aşağıdaki **Tablo 4**’te gösterilmektedir (T. C Kültür Bakanlığı, 2023, 2024).

Tablo 4. Resmi Tesis Doluluk Oranı

Şehirler	Belgeli Tesis	Belgeli Yatak Sayısı	2023 Yılı Geceleme Sayısı
Antalya	331	284.376	94.030.989
Aydın	23	11.469	5.860.174
İstanbul	194	57.048	29.748.418
İzmir	44	16.699	6.787.041
Muğla	90	47.045	16.217.529
5 Şehrin Toplamı	682	416.637	152.644.151
Diğer Şehirler	189	45.968	50.543.679
Toplam	871	462.605	203.187.830
Seçilen 5 Şehrin Bütündeki Yüzdesi	78,30%	90,06%	75,12%

Kaynak: (<https://Yigm.Ktb.Gov.Tr/Tr-9851/Turizm-İstatistikleri.Html>) (Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü)

Türkiye’deki toplam geceleminin %75,12 olduğu ve bunun da 682 tesise denk gelerek Antalya, İstanbul, Muğla, İzmir ve Aydın’da olduğu görülmüştür.

Araştırma amacını ortaya çıkarabilmek için belirlenebilecek örneklem, evreni temsil etmeye uygun nitelikte olmalıdır. Bir örneklem, evrenin büyüklüğü ne olursa olsun, azami örneklem sayısı 384 olarak kabul edilir (Gürbüz ve Şahin, 2017: 130). Bununla birlikte, DiLullo (1997), verileri toplama aşamasındaki zaman, maliyet ve karşılaşılabilecek zorluklardan dolayı araştırmacıların kendi amacına uygun olarak örneklem belirleyebileceklerine vurgu yapar. Evrenin 871 adet 3. Aşama Sürdürülebilir Turizm Sertifikası almaya hak kazanmış oteller olduğu belirlendiği için, analize esas olacak otel sayısı evrenin %20’sinden az olmamak kaydıyla hesaplanmıştır.

Tablo 5. İllere Göre Otel Sayıları ve Yatak Sayıları

ŞEHİR/ Destinasyon	3. Aşama Belgeli İşletme Sayısı	Temsil Düzeyi	Örnekleme Dahil Edilen İşletme Sayısı
Antalya	331	7,55%	25
Aydın	23	52,17%	12
İstanbul	194	19,59%	38
İzmir	44	79,55%	35
Muğla	90	31,11%	28
Genel Toplam	682	20,23%	138

Kaynak: Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (<https://Yigm.Ktb.Gov.Tr/Tr-201121/İşletme-Bakanlik-Belgeli-Tesis-Konaklama-istatistikleri.html>).

Tüm bu bilgilerden hareketle, örneklem sayısı ister belgeli yatak sayısına göre ister geceleme sayısına göre belirlensin, analize dahil edilmesine karar verilen 138 tesis ile örneklem ana kütleyi yeterli (%20,23) temsil düzeyindedir.

3.6. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında örneklem olarak belirlenen 138 adet otellerden hangilerinin inceleneceğine karar vermek amacıyla, seçilen örnek şehirlerin belgelendirilmiş otel listeleri TGA'nın sitesinden çekilmiştir. En eski belge almış kuruluştan yeniye göre sıralama yapılmış, aynı şirkete, isme veya web sitesine sahip olan işletmeler tek bir işletme olarak kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler analiz edilmek üzere Excel dosyasına aktarılmıştır.

3.7. Verilerin Analizi

İçerik analizi, araştırma kapsamında toplanan verilerde yer alan içeriklerin sistematik olarak tanımlanmasını sağlamaktadır (Uzun, 2023). İçerik analizi uygulanırken araştırma amacı doğrultusunda toplanan veriler üzerinde kategoriler oluşturulur. Kategorilerin incelemelerin sonucunda kategoride yer alan verilerin frekansları alınır ve konuyla ilgili çıkarım ve yorumlamalar yapılır. Bu kapsamda örneklem olarak seçilen otellerin web siteleri incelenmiş ve sürdürülebilirlik raporlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kuruluşların web sitelerinde yayımlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları araştırılmıştır. Ulaşılan sürdürülebilirlik raporlarında araştırma konusu kapsamında oluşturulan “önceliklendirme analizi”, “sürdürülebilirlik stratejisi” ve “sürdürülebilirlik gelişim konuları” kriterlerine göre incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler yapılırken, “Sürdürülebilirlik Raporu” kriterini sağlayan sayfaları bulabilmek için web sayfasına; “sürdürülebilirlik”, “sürdürülebilir”, “rapor”, “sunum”, “sosyal sorumluluk”, “politika” anahtar sözcükleri veya bu sözcüklerin İngilizce karşılıkları kullanılmıştır. Diğer bir kriter olan “Önceliklendirme Değerlendirmesi” kriteri için “önceliklendirme analizi”, “önemlilik”, “önceliklendirme” anahtar sözcükleri veya bu sözcüklerin İngilizce karşılıkları kullanılarak inceleme yapılmıştır. “Sürdürülebilirlik Stratejisi” kriteri için, “strateji”, “hedef”, anahtar sözcükleri bu sözcüklerin İngilizce karşılıkları kullanılmıştır. “Sürdürülebilir Gelişim Konuları” kriteri için “strateji”, “gelişim”, “plan”, anahtar sözcükleri ya da bu sözcüklerin İngilizce karşılıkları kullanılarak tarama yapılmıştır. Bu

sözcük aramalarına ilave olarak raporlar incelenmiş ve ilgili kavramların raporlarda varlığı sorgulanmıştır. Yapılan içerik analizinin sonuçları üzerinde frekans analizi yapılarak bulgular kısmına eklenmiştir.

3.8. Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları

Bu araştırmanın kapsamı, sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip konaklama işletmelerinin web sitelerinde yer alan sürdürülebilirlik raporlarındaki sürdürülebilirlik politikaları, sürdürülebilir gelişim konuları ve sürdürülebilirlik stratejilerini belirlerken kullandıkları öncelik analizlerinin incelenmesine dayanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın bazı varsayımları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın varsayımları şunlardır:

- Araştırma verileri, internet ortamında, 01.04.2024 ile 31.05.2024 tarihleri arasında derlenmiştir.
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.
- Araştırmanın örneklemin araştırmanın evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları ise şunlardır:

- Bu araştırma sadece örneklem olarak Antalya, İzmir, Aydın, İstanbul, Muğla illerinden seçilmiş toplam 138 otel ile sınırlıdır.
- Araştırma örneklemini TGA veri tabanında 25.03.2024 tarihli haftalık raporunda belirtilen sertifikalandırılmış otellerle sınırlıdır.

3.9. Araştırmanın Bulguları

Araştırma kapsamında incelenen Antalya, İstanbul, Muğla, İzmir ve Aydın illerinde faaliyet gösteren, sürdürülebilir turizm belgeli otellerin web sayfaları değerlendirilmesine ilişkin **Tablo 6**'da gösterildiği gibidir.

Tablo 6. Örneklemeye Göre Şehir Bazında İncelenen İşletme Sayıları

ŞEHİR/Destinyasyon	İncelenen Toplam İşletme Sayısı	Sürdürülebilirlik Raporu Bulunan	
ANTALYA	25	24	96,00%
AYDIN	12	7	58,33%
İSTANBUL	38	27	71,05%
İZMİR	35	27	77,14%
MUĞLA	28	18	64,29%
Genel Toplam	138	103	74,64%

TGA resmi beyanına göre, 3. Aşama Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 138 otelin web sayfası değerlendirilmiştir. İncelenen web sayfalarında 138 otelden, 103 tanesinde Sürdürülebilirlik performansına ilişkin raporlamaya yer verdikleri tespit edilmiştir. Kalan 35 otelin ise Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip olmalarına rağmen, web sayfasında sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

3.9.1. Aydın İline Ait Bulgular

Sürdürülebilirlik Raporlama sürecini tamamlamış olan otellerin durumunu ortaya koymak üzere yapılan araştırmada Aydın, incelemeye alınan beş ilden birisidir. Aydın ilinde 12 otelin web sayfası detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sürdürülebilir Turizm Sertifikası sahipliklerine web sayfalarında yer veren otellerin isimleri ve incelenen web sayfası adresleri aşağıdaki **Tablo 7**'de verildiği gibidir.

Tablo 7. Aydın İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
1	Pine Bay Holiday Resort	https://pinebay.com/tr/holiday0resort0kusadasi
2	Unique Life Style Hotel	https://uniquelifestyle.com.tr/
3	Grand Belish Hotel	https://www.grandbelish.com/Surdurulebilir0Turizm
4	Ramada Hotels Ans Suites Apart	https://www.ramadaresortkusadasi.com/
5	Ramada Resort Hotel Kuşadası	https://www.ramadaresortkusadasi.com/
6	Korumar Hotel De Luxe	https://www.korumar.com.tr/tr
7	Paloma Marina Suites	https://www.palomahotels.com/en/paloma0marina0suites
8	Maxeria Blue Didyma Hotel	https://www.maxeriahotel.com/tr/#popup
9	Marina Hotel	http://www.marinahotelsuites.com/
10	Flora Garden Ephesus Hotel	https://floragardenhotels.com/ephesus/tr/
11	Domatia Stone Hotel	http://www.domatiastonehotel.com/
12	Charisma Deluxe Hotel	https://www.charismahotel.com/

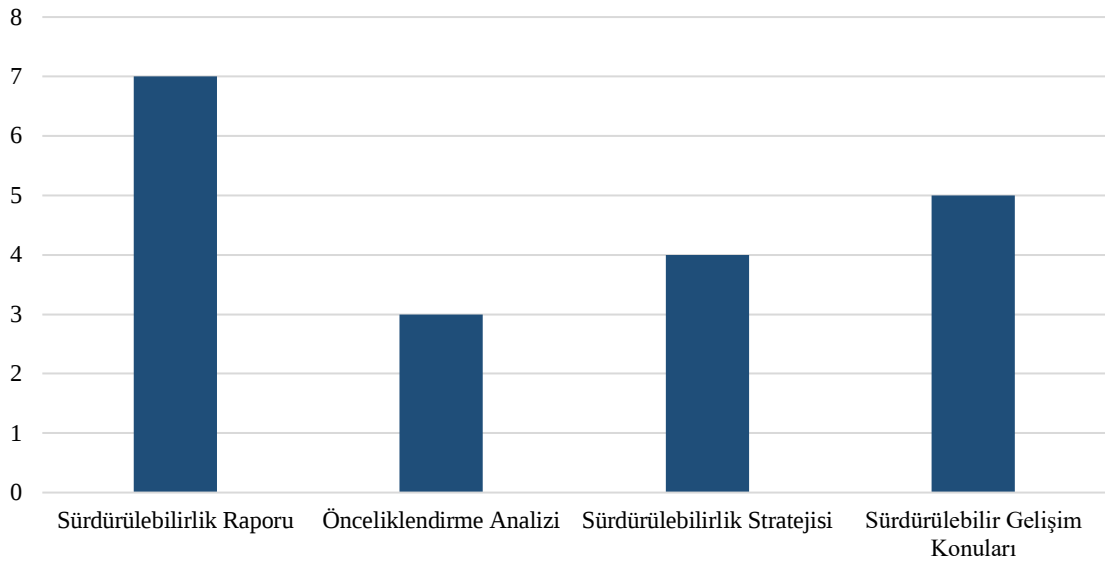
Tablo 8'e göre; araştırma kapsamında Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip olduğunu belirten 12 otelin web sayfası analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, otellerin web sayfalarında sürdürülebilirlik raporu ve detaylarına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Aydın İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Sonuçlar

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
1	Pine Bay Holiday Resort	X	X	✓	X
2	Unique Life Style Hotel	✓	X	X	✓
3	Grand Belish Hotel	✓	X	X	✓
4	Ramada Hotels Ans Suites Apart	✓	✓	✓	✓
5	Ramada Resort Hotel Kuşadası	✓	✓	✓	✓
6	Korumar Hotel De Luxe	✓	✓	✓	✓
7	Paloma Marina Suites	✓	X	X	X
8	Maxeria Blue Didyma Hotel	✓	X	X	X
9	Marina Hotel	X	X	X	X
10	Flora Garden Ephesus Hotel	X	X	X	X
11	Domatia Stone Hotel	X	X	X	X
12	Charisma Deluxe Hotel	X	X	X	X
Toplam		58,33%	25,00%	33,33%	41,67%

İlgili tablo, oteller açısından değerlendirildiğinde, Aydın ilinde faaliyet gösteren ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 12 otelden 3 tanesinin sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Kısaca, bu kapsamda belirlenen tüm kriterleri sağlayan 3 adet otel işletmesi bulunmaktadır. Öte yandan; Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 12 otelden 4 tanesi, web sayfalarında sürdürülebilir turizm sertifikası sahibi olduklarını belirtmelerine karşın, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına yer vermediği bulgulanmıştır.

Değerlendirilen otellerden, 2 tanesi sürdürülebilirlik raporu, 1 tanesi sürdürülebilirlik stratejisi olmak üzere, toplam 3 tanesi sadece bir kritere web sayfasında yer vermiştir. Ayrıca Sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere sadece 2 kritere yer veren 2 otel işletmesi olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 4. Aydın İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi

Otellerin web sayfaları belirlenen kriterler dahilinde değerlendirildiğinde; Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 12 otel içerisinde 7'sinin %58,33 oranla sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı gözlemlenmiştir. Bu oran, otellerinden yarısından fazlasının sürdürülebilirlik performanslarını web sitelerinde belgelemeye yönelik çaba gösterdiğini ortaya koymuştur. Listede yer alan oteller içerisinde sadece 3 otelin % 25'lik bir oranla, önceliklendirme analizine yer verdiği tespit edilmiştir. Aydın'da bulunan Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı otellerden 4 tanesi %33,33 gibi bir oranla,

sürdürülebilirlik stratejisi bilgisine yer vermiştir. Öte yandan, değerlendirilen on iki otelin 5 tanesi %41,67 gibi bir oranla, sürdürülebilir gelişim konularını web sayfalarında belirtmiştir ve sürdürülebilir gelişim konuları, tüm unsurlar içinde sürdürülebilirlik raporunun ardından ikinci sırada yer almaktadır.

3.9.2. Muğla İline Ait Bulgular

Sürdürülebilirlik Raporlama sürecini tamamlamış olan otellerin durumunu ortaya koymak üzere yapılan araştırmada Muğla, incelemeye alınan beş ilden birisidir. Muğla ilinde 28 otelin web sayfası detaylı bir şekilde incelenmiştir. Otellerin isimleri ve incelenen web sayfası adresleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 9. Muğla İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
1	Sundia By Liberty Exclusive Fethiye	https://www.sundiafethiye.com/
2	The Bodrum Edition	https://www.marriott.com/en-us/hotels/bjveb-the-bodrum-edition/overview/
3	Duja Bodrum	http://www.dujahotels.com/
4	Titanic Deluxe Bodrum	https://www.titanic.com.tr/titanicdeluxebodrum/default-tr.html?utm_source=google&utm_medium=mybusiness
5	Arin Resort Bodrum	https://www.arinresort.com/
6	Rammos Hotel & Beach	http://www.rammoshotel.com/
7	Sensatori Fethiye	https://www.barutsensatorifethiye.com/tr
8	La Blanche Otel	https://www.lablanchehotel.com/
9	Julian Forest Apart Otel	http://www.julianhotels.com/
10	Orka Lotus Beach Hotel	https://www.orkahotels.com/orka-hotels-oteller-detay.aspx?q4=3
11	Crystal Green Bay Resort & Spa	https://www.crystalhotels.com.tr/pages/otellerimiz/crystal-green-bay-resort-spa
12	The Marmara Bodrum	https://www.themarmarahotels.com/the-marmara-bodrum-hotel.aspx
13	Elite World Marmaris	http://www.eliteworldhotels.com.tr/elite-world-marmaris-otel.aspx
14	Labranda Mares Marmaris	http://www.labranda.com/
15	Lujo Art&Joy	http://www.lujohotel.com/
16	Labranda TMT Resort	http://www.labranda.com/
17	Kairaba Bodrum Imperial	https://www.kairaba-hotels.com/bodrum-imperial
18	Club Tuana	http://www.clubtuana.com.tr/
19	Palmalife Bodrum Resort & Spa	https://palmalifehotel.com/

Tablo 9. Muğla İli İncelenen Oteller Listesi (Devam)

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
20	Baia Otel	http://baiahotels.com/
21	Xanadu Paradise Islans Resort	http://xanaduhotels.com.tr/en/otel/xanadu_island
22	Liberty Fabay	https://www.libertyfabay.com/
23	Club Adaköy	http://www.clubadakoy.com/
24	Very Chic	http://www.themagnific.com/
25	Blue Dreams Resort Hotel	https://bluedreamsresort.com/
26	Club Med Palmiye Tatil Köyü- Anık Tatil Köyü	http://www.clubmed.com.tr/r/Bodrum/
27	Marti Hemitheia Otel	https://www.marti.com.tr/hemithea/tr
28	Kefaluka Resort Otel	http://www.kefaluka.com/

Araştırma kapsamında Muğla ilinde faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 28 otelin web siteleri analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, otellerin web sayfalarında sürdürülebilir raporu ve detaylarına ilişkin bulgular aşağıdaki **Tablo 10**'da verilmiştir.

Tablo 10. Muğla İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
1	Sundia By Liberty Exclusive Fethiye	✓	✓	✓	✓
2	The Bodrum Edition	X	X	X	X
3	Duja Bodrum	✓	X	✓	✓
4	Titanic Deluxe Bodrum	✓	✓	✓	✓
5	Arin Resort Bodrum	✓	X	X	✓
6	Rammos Hotel & Beach	X	X	X	X
7	Sensatori Fethiye	✓	X	✓	✓
8	La Blanche Otel	✓	X	X	✓
9	Julian Forest Apart Otel	✓	X	X	✓
10	Orka Lotus Beach Hotel	X	X	X	X
11	Crystal Green Bay Resort & Spa	✓	X	X	✓
12	The Marmara Bodrum	X	X	X	X
13	Elite World Marmaris	✓	X	X	✓
14	Labranda Mares Marmaris	X	X	X	X
15	Lujo Art&Joy	X	X	X	X

Tablo 10. Muğla İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular (Devam)

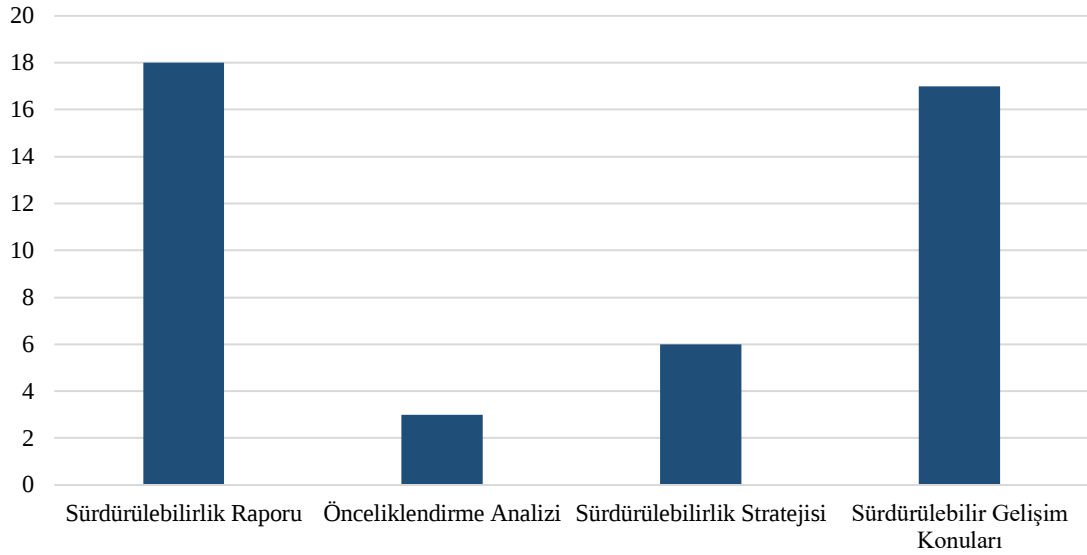
NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
16	Labranda TMT Resort	X	X	X	X
17	Kairaba Bodrum Imperial	✓	X	X	✓
18	Club Tuana	✓	X	X	✓
19	Palmalife Bodrum Resort & Spa	X	X	X	X
20	Baia Otel	✓	X	X	✓
21	Xanadu Paradise Islans Resort	✓	X	✓	✓
22	Liberty Fabay	✓	✓	✓	✓
23	Club Adaköy	✓	X	X	✓
24	Very Chic	X	X	X	X
25	Blue Dreams Resort Hotel	X	X	X	X
26	Club Med Palmiye Tatil Köyü - Anık Tatil Köyü	✓	X	X	X
27	Marti Hemithea Otel	✓	X	X	✓
28	Kefaluka Resort Otel	✓	X	X	✓
Toplam		64,29%	10,71%	21,43%	60,71%

İlgili tablo, oteller açısından değerlendirildiğinde, Muğla ilinde faaliyet gösteren ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 28 otelden 3 tanesinin sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Kısaca, bu kapsamda belirlenen tüm kriterleri sağlayan 3 adet otel işletmesi bulunmaktadır.

Öte yandan; Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 28 otelden 10 tanesi, web sayfalarında sürdürülebilir turizm sertifikası sahibi olduklarını belirtmelerine karşın, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına yer vermediği bulgulanmıştır.

Değerlendirilen otellerden, 1 tanesi sürdürülebilirlik raporu kriterini yayınlamak suretiyle, tek bir kritere web sayfasında yer vermiştir. Ayrıca Sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere sadece 2 kritere yer veren 11 otel işletmesi olduğu ortaya çıkarılmıştır.

İlgili tabloda incelenen sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerden 3 tanesi web sayfalarında sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konuları olmak üzere toplam üç kritere yer vermiştir.

Şekil 5. Muğla İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi

Muğla’da faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerin web sayfaları belirlenen kriterler dahilinde değerlendirildiğinde; Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 28 otel içerisinde 18’inin %64,29 oranla sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı gözlemlenmiştir. Listede yer alan oteller içerisinde sadece 2 otelin %10,71’lik bir oranla, önceliklendirme analizine yer verdiği tespit edilmiştir. Muğla’da bulunan Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı otellerden 6 tanesi %21,43 gibi bir oranla, sürdürülebilirlik stratejisi bilgisine yer vermiştir. Öte yandan, değerlendirilen otellerden 17 tanesi %60,71 gibi bir oranla, sürdürülebilir gelişim konularını web sayfalarında belirtmiştir ve sürdürülebilir gelişim konuları tüm unsurlar içinde sürdürülebilirlik raporunun ardından ikinci sırada yer almaktadır.

3.9.3. İstanbul İline Ait Bulgular

Sürdürülebilirlik Raporlama sürecini tamamlamış olan otellerin durumunu ortaya koymak üzere yapılan araştırmada İstanbul, incelemeye alınan beş ilden birisidir. İstanbul ilinde 38 otelin web sayfası detaylı bir şekilde incelenmiştir. Otellerin isimleri ve incelenen web sayfası adresleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 11. İstanbul İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
1	Eresin Hotels Sultanahmet	http://www.eresin.com.tr/
2	Dedeman İstanbul Oteli	http://www.dedeman.com/
3	The Parma Hotel & Spa Taksim	https://www.theparmahotel.com/
4	Novotel İstanbul Bosphorus	https://www.novotelistanbulbosphorus.com/tr/
5	Eresin Hotels Expresss	http://www.eresinhotels.com.tr/
6	Gorrior Hotel İstanbul	https://www.gorrior.com/
7	Port Bosphorus Hotel	http://portbosphorushotel.com/
8	Ramada İstanbul Taksim Hotel	http://www.ramadaistanbultaksim.com/
9	Sofitel İstanbul Taksim	https://all.accor.com/hotel/B656/index.tr.shtml
10	Millenium İstanbul Golden Horn Otel	https://www.millenniumhotels.com/en/88arriott/millennium-istanbul-golden-horn/
11	Raffles İstanbul-Zorlu Center	http://www.affles-tr.com/88arriott/
12	Mövenpick Hotel İstanbul Bosphorus	https://all.accor.com/hotel/A477
13	Sheration İstanbul Ataköy Otel	http://www.marriott.com/hotels/travel/istas-sheraton-istanbul-atakoy-hotel/
14	Movenpick Hotel İstanbul Asia Airport	https://www.movenpickistanbul.com/
15	The Marmara Taksim	https://www.themarmarahotels.com/the-marmara-taksim-hotel.aspx
16	Hilton Garden Inn İstanbul Ataturk Airport	https://www.hilton.com/en/hotels/istiagi-hilton-garden-inn-istanbul-ataturk-airport/
17	Hotel Sultania	https://www.hotelsultania.com/tr/
18	Romance İstanbul Hotel	https://www.romanceistanbulhotel.com/
19	The Soul Hotel	https://thesoulhotel.com/tr/88arriott/
20	Yaşmak Sultan Oteli	https://www.hotelyasmaksultan.com/tr/
21	İbis Otel	https://all.accor.com/hotel/5998/index.tr.shtml
22	Novotel	https://www.novotelistanbulzeytinburnu.com/tr/otel/iletisim/
23	UTC Historical The Bank Hotel İstanbul	https://www.thebankhotelistanbul.com/
24	Kate Hotel	https://www.katehotel.com.tr/
25	İbis Otel Esenyurt	https://all.accor.com/hotel/8007/index.tr.shtml
26	JW Marriott Hotel İstanbul Marmara Sea	https://www.marriott.com/hotels/travel/istms-jw-marriott-hotel-istanbul-marmara-sea/
27	Akgün İstanbul Oteli	http://www.akgunhotel.com/
28	Delta Hotels By Marriott İstanbul Levent	http://www.marriott.com/istld
29	İbis Otel Tuzla	https://all.accor.com/hotel/9544/index.tr.shtml
30	Galata M84	http://www.galata-m84.com/
31	Hampton By Hilton İstanbul Zeytinburnu	https://www.hilton.com.tr/oteller/turkiye/88arriott/hampton-by-hilton-istanbul-zeytinburnu/
32	Four Points By Sheraton İstanbul Kağıthane	https://www.marriott.com/en-us/hotels/istfk-four-points-by-sheraton-istanbul-kagithane/overview/
33	Wyndham Grand İstanbul Levent	http://www.wyndhamgrandlevent.com/
34	Mövenpick Hotel İstanbul Golden Horn	http://www.movenpick.com/tr/europe/turkey/88arriott/88arriott-golden-horn/overview/

Tablo 11. İstanbul İli İncelenen Oteller Listesi (Devam)

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
35	Six Senses Kocataş Mansions	http://www.sixsenses.com/
36	AC Hotel Maçka By Marriott	https://www.marriott.com/en-us/hotels/istac-ac-hotel-istanbul-macka/overview/
37	Hilton İstanbul Maslak	http://www.hilton.com.tr/oteller/turkiye/89arriott/hilton-istanbul-maslak/
38	Delta Hotels By Marriott Istanbul	http://marriott.com/ISTDK

Araştırma kapsamında İstanbul’da faaliyet gösteren 38 adet sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip otelin web sayfaları analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, otellerin web sayfalarında sürdürülebilir raporu ve detaylarına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12. İstanbul İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
1	Eresin Hotels Sultanahmet	✓	X	X	X
2	Dedeman İstanbul Oteli	✓	X	X	✓
3	The Parma Hotel & Spa Taksim	✓	X	X	X
4	Novotel İstanbul Bosphorus	✓	X	X	✓
5	Eresin Hotels Expresss	✓	X	X	X
6	Gorrion Hotel İstanbul	✓	X	✓	✓
7	Port Bosphorus Hotel	X	X	X	X
8	Ramada İstanbul Taksim Hotel	✓	X	X	✓
9	Sofitel İstanbul Taksim	✓	X	X	X
10	Millenium İstanbul Golden Horn Otel	✓	X	X	X
11	Raffles İstanbul-Zorlu Center	✓	X	✓	✓
12	Mövenpick Hotel İstanbul Bosphorus	X	X	X	X
13	Sheraton İstanbul Ataköy Otel	X	X	X	X
14	Movenpick Hotel İstanbul Asia Airport	✓	X	X	✓
15	The Marmara Taksim	✓	X	X	✓
16	Hilton Garden Inn İstanbul Atatürk Airport	✓	✓	✓	✓
17	Hotel Sultania	✓	X	✓	✓
18	Romance İstanbul Hotel	✓	X	✓	✓
19	The Soul Hotel	✓	X	✓	✓

Tablo 12. İstanbul İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular (Devam)

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
20	Yaşmak Sultan Oteli	✓	X	✓	✓
21	İbis Otel	✓	X	✓	X
22	Novotel	✓	X	X	✓
23	UTC Historical The Bank Hotel Istanbul	✓	X	✓	X
24	Kate Hotel	X	X	X	X
25	İbis Otel Esenyurt	✓	X	X	X
26	JW Marriott Hotel Istanbul Marmara Sea	X	X	X	X
27	Akgün İstanbul Oteli	✓	X	X	✓
28	Delta Hotels By Marriott Istanbul Levent	X	X	X	X
29	İbis Otel Tuzla	✓	X	✓	X
30	Galata M84	X	X	X	X
31	Hampton By Hilton İstanbul Zeytinburnu	✓	✓	✓	✓
32	Four Points By Sheraton İstanbul Kağıthane	X	X	X	X
33	Wyndham Grand İstanbul Levent	✓	X	X	✓
34	Mövenpick Hotel İstanbul Golden Horn	X	X	X	X
35	Six Senses Kocataş Mansions	✓	X	✓	✓
36	AC Hotel Maçka By Marriott	X	X	X	X
37	Hilton İstanbul Maslak	✓	✓	✓	✓
38	Delta Hotels By Marriott İstanbul	X	X	X	X
Toplam		71,05%	7,89%	34,21%	47,37%

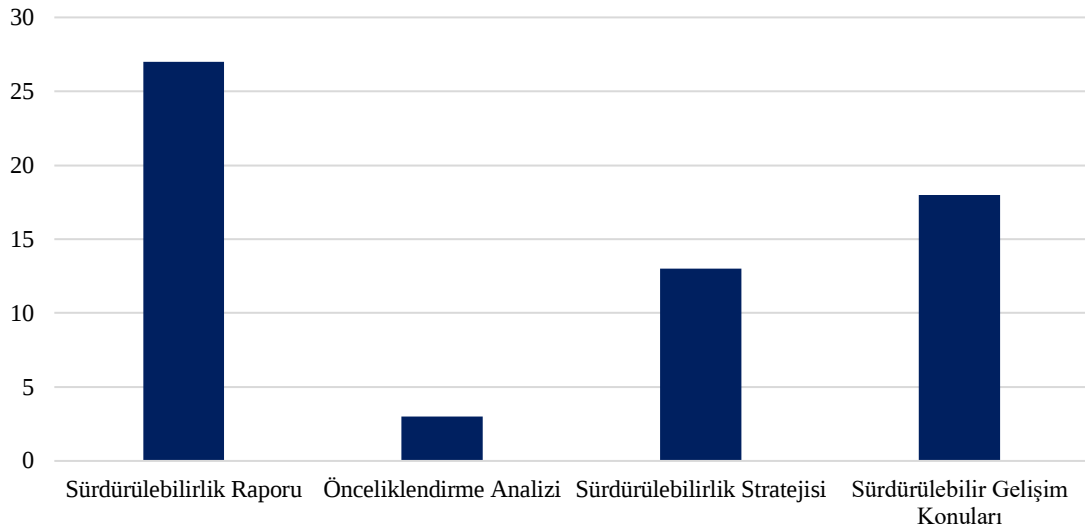
İlgili tablo, oteller açısından değerlendirildiğinde, İstanbul ilinde faaliyet gösteren ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 38 otelden 3 tanesinin, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Kısaca, bu kapsamda belirlenen tüm kriterleri sağlayan 3 adet otel işletmesi bulunmaktadır.

Öte yandan; Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 38 otelden 11 tanesi, web sayfalarında sürdürülebilir turizm sertifikası sahibi olduklarını belirtmelerine karşın,

sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına yer vermediği bulgulanmıştır.

Değerlendirilen otellerden, 6 tanesi sürdürülebilirlik raporu kriterini yayınlamak suretiyle, tek bir kritere web sayfasında yer vermiştir. Ayrıca Sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere 8 ve sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilirlik stratejileri olmak üzere 3 otel işletmesinin sadece 2 kritere yer verdiği tespit edilmiştir.

İlgili tabloda incelenen sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerden 7 tanesi web sayfalarında sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konuları olmak üzere toplam üç kritere yer vermiştir.

Şekil 6. İstanbul İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi

İstanbul'da faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerin web sayfaları belirlenen kriterler dahilinde değerlendirildiğinde; Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 38 otel içerisinde 27'sinin %71,05 oranla sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı gözlemlenmiştir. Listede yer alan oteller içerisinde sadece 3 otelin %7,89'luk bir oranla, önceliklendirme analizine yer verdiği tespit edilmiştir. İstanbul'da bulunan Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı otellerden 13 tanesi %34,21 gibi bir oranla, sürdürülebilirlik stratejisi bilgisine yer vermiştir. Öte yandan, değerlendirilen otellerden 18 tanesi %47,37 gibi bir oranla, sürdürülebilir gelişim konularını web sayfalarında

belirmiştir ve sürdürülebilirlik gelişim konuları tüm unsurlar içinde sürdürülebilirlik raporunun ardından ikinci sırada yer almaktadır.

3.9.4. İzmir İline Ait Bulgular

Sürdürülebilirlik Raporlama sürecini tamamlamış olan otellerin durumunu ortaya koymak üzere yapılan araştırmada İzmir, incelemeye alınan beş ilden birisidir. İzmir ilinde 35 otelin web sayfası detaylı bir şekilde incelenmiştir. Otellerin isimleri ve incelenen web sayfası adresleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 13. İzmir İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
1	Mövenpick Hotel İzmir	http://www.movenpick.com/tr/europe/turkey/izmir/hotel-izmir/overview/
2	Ramada Hotel % Suites İzmir	http://www.ramadakemalpasa.com/
3	Park Inn By Radisson İzmir	https://www.radissonhotels.com/en-us/hotels/park-inn-izmir
4	Four Points By Sheraton İzmir	https://www.marriott.com/hotels/travel/adbfp-four-points-izmir/
5	Korumar Ephesus Beach&Spa Resort	http://www.korumarephesus.com.tr/
6	Sunis Efe Royal Palace Resort Hotel&Spa	http://www.sunishotel.com/
7	İbis İzmir Otel	https://all.accor.com/hotel/8158/index.tr.shtml
8	Paloma Pasha Otel	http://paloma-pasha-resort.html/
9	Royal Teos Thermal Resort Clinic&Spa	https://www.royalteos.com/
10	Club Marvy	http://www.clubmarvy.com/
11	Altın Yunus Apart	https://altinyunus.com.tr/altin-yunus-apart.aspx
12	Design Plus Seya Beach Hotel	http://www.designplushotel.com/
13	Labranda Ephesus Princess	http://info.ephesusprincess@labranda.com/
14	Wyndham Grand İzmir Özdile	http://www.wyndhamgrandizmir.com/
15	Double Tree By Hilton İzmir Airport	https://www.hilton.com/tr/hotels/izmapdi-doubletree-izmir-airport/
16	Boyalık Beach Hotel&Spa Thermal Resort	http://www.boyalikbeachcesme.com/
17	Hampton By Hilton İzmir Aliğa	https://www.hilton.com.tr/oteller/turkiye/izmir/hampton-by-hilton-izmir-aliaga/
18	İbis Styles Bornova	http://all.accor.com/
19	L'etro Maison	http://www.letromaison.com/
20	Aqua Fantasy World Otel	http://www.aquafantasy.com/
21	Tui Blue Ephesus Otel&Aqua Fantasy Aqua Park	http://ephesus.aquafantasy.com/en/

Tablo 13. İzmir İli İncelenen Oteller Listesi (Devam)

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
22	İlca Spa&Wellness Thermal Resort	http://www.ilcahotel.com/
23	Le Monde Beach Resort Otel	https://lemondebeachresort.com/
24	Marlight Butik Otel	http://www.marlightotel.com/
25	The Stay Warehouse	https://www.thestay.com.tr/the-stay-warehouse-otel
26	Kuğu Urla	http://www.kuguurla.com/
27	Urla Sahne	https://urlasahne.com.tr/tr/
28	Richmond Ephesus	https://www.richmondhotels.com.tr/richmond-ephesus-resort-otel-kusadasi-efes/
29	Alaçatı Port Ladera	http://www.portladera.com/
30	Swiss Otel Grans Efes	http://www.swissotel.com.tr/hotels/izmir/
31	Kaya İzmir Thermal&Convention Hotel	https://www.kayahotels.com/tr/oteller/kaya-izmir-thermal-convention
32	Hilton Garden Inn İzmir Bayraklı	http://www.hilton.com.tr/oteller/turkiye/izmir/hilton-garden-inn-izmir-bayrakli/
33	Kaya Prestige Oteli	https://kayaprestige.com.tr/
34	Armish Hotel	https://armishotel.com/
35	Radisson Blu Resort & Spa Çeşme	https://www.radissonhotels.com/tr-tr/oteller/radisson-blu-resort-cesme-spa

Araştırma kapsamında İzmir ilinde faaliyet gösteren 35 sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip olan otelin, web sayfaları analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, otellerin web sayfalarında sürdürülebilir raporu ve detaylarına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14. İzmir iline ait otellerin incelenmesi kapsamında Bulgular

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
1	Mövenpick Hotel İzmir	X	X	X	X
2	Ramada Hotel % Suites İzmir	X	X	X	X
3	Park Inn By Radisson İzmir	✓	X	X	X
4	Four Points By Sheraton İzmir	X	X	X	X
5	Korumar Ephesus Beach&Spa Resort	✓	✓	✓	✓
6	Sunis Efe Royal Palace Resort Hotel&Spa	✓	X	✓	✓
7	İbis İzmir Otel	✓	X	✓	X
8	Paloma Pasha Otel	✓	X	X	X

Tablo 14. İzmir iline ait otellerin incelenmesi kapsamında Bulgular (Devam)

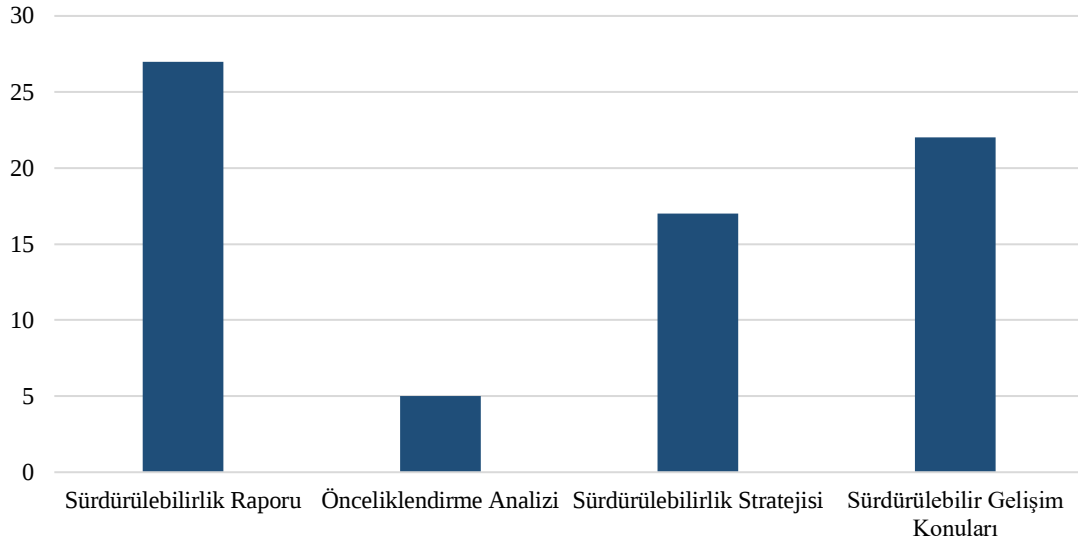
NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
9	Royal Teos Thermal Resort Clinic&Spa	X	X	X	X
10	Club Marvy	✓	X	✓	✓
11	Altın Yunus Apart	✓	X	X	✓
12	Design Plus Seya Beach Hotel	✓	X	X	✓
13	Labranda Ephesus Princess	✓	X	X	X
14	Wyndham Grand İzmir Özdilek	✓	✓	✓	✓
15	Double Tree By Hilton İzmir Airport	✓	✓	✓	✓
16	Boyalık Beach Hotel&Spa Thermal Resort	✓	X	✓	✓
17	Hampton By Hilton İzmir Aliğa	✓	✓	✓	✓
18	İbis Styles Bornova	X	X	X	X
19	L'etro Maison	X	X	X	X
20	Aqua Fantasy World Otel	✓	X	X	✓
21	Tui Blue Ephesus Otel&Aqua Fantasy Aqua Park	✓	X	✓	✓
22	İlica Spa&Wellness Thermal Resort	✓	X	✓	✓
23	Le Monde Beach Resort Otel	✓	X	X	✓
24	Marlight Butik Otel	✓	X	X	✓
25	The Stay Warehouse	✓	X	X	✓
26	Kuğu Urla	X	X	X	X
27	Urla Sahne	✓	X	✓	X
28	Richmond Ephesus	✓	X	✓	✓
29	Alaçatı Port Ladera	✓	X	✓	✓
30	Swiss Otel Grans Efes	✓	X	✓	✓
31	Kaya İzmir Thermal&Convention Hotel	✓	X	X	✓
32	Hilton Garden Inn İzmir Bayraklı	✓	✓	✓	✓
33	Kaya Prestige Oteli	✓	X	✓	✓
34	Armis Hotel	X	X	X	X
35	Radisson Blu Resort & Spa Çeşme	✓	X	✓	✓
Toplam		77,14%	14,29%	48,57%	62,86%

İlgili tablo, oteller açısından değerlendirildiğinde, İzmir ilinde faaliyet gösteren ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 35 otelden 5 tanesinin, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Kısaca, bu kapsamda belirlenen tüm kriterleri sağlayan 5 adet otel işletmesi bulunmaktadır.

Öte yandan; Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 35 otelden 8 tanesi, web sayfalarında sürdürülebilir turizm sertifikası sahibi olduklarını belirtmelerine karşın, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına yer vermediği bulgulanmıştır.

Değerlendirilen otellerden, 3 tanesi sürdürülebilirlik raporu kriterini yayınlamak suretiyle, tek bir kritere web sayfasında yer vermiştir. Ayrıca Sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere 7 ve sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilirlik stratejileri olmak üzere 2 otel işletmesinin sadece 2 kritere yer verdiği tespit edilmiştir.

İlgili tabloda incelenen sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerden 10 tanesi web sayfalarında sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konuları olmak üzere toplam üç kritere yer vermiştir.

Şekil 7. İzmir İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi

İzmir’de faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerin web sayfaları belirlenen kriterler dahilinde değerlendirildiğinde; Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 35 otel içerisinde 27’sinin %77,14 oranla sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı gözlemlenmiştir. Listede yer alan oteller içerisinde sadece 5 otelin % 14,29’luk bir oranla, önceliklendirme analizine yer verdiği tespit edilmiştir. İzmir’de bulunan Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı otellerden 17 tanesi %48,57 gibi bir oranla, sürdürülebilirlik stratejisi bilgisine yer vermiştir. Öte yandan, değerlendirilen otellerden 22 tanesi %62,86 gibi bir oranla, sürdürülebilir gelişim konularını web sayfalarında belirtmiştir ve sürdürülebilir gelişim konuları tüm unsurlar içinde sürdürülebilirlik raporunun ardından ikinci sırada yer almaktadır. Tüm unsurlar içinde sürdürülebilir gelişim stratejilerine dair bilgiler üçüncü sırada yer alırken, önceliklendirme analizi kriteri en az sayıda yer verilen kriterdir.

3.9.5. Antalya İline Ait Bulgular

Sürdürülebilirlik Raporlama sürecini tamamlamış olan otellerin durumunu ortaya koymak üzere yapılan araştırmada Antalya, incelemeye alınan beş ilden birisidir. Antalya ilinde 25 otelin web sayfası detaylı bir şekilde incelenmiştir. Otellerin isimleri ve incelenen web sayfası adresleri aşağıdaki tabloda verildiği gibidir.

Tablo 15. Antalya İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
1	Royal Taj Mahal Hotel	https://www.royalgrouphotels.com.tr/TR/royal-taj-mahal
2	Wyndham Garden Lara	https://www.wyndhamhotels.com/tr-tr/wyndham-garden/antalya-turkiye/wyndham-garden-lara/overview
3	Hotel Side Star Beach	https://www.sidestarhotels.com/beach/tr
4	Arcanus Side Resort Otel	https://arcanushotelssorgun.com/
5	Rixos Downtown Antalya	https://www.rixos.com/en/hotel-resort/rixos-downtown-antalya
6	Belek Beach Resort Otel	https://www.belekbeach.com/
7	Alaiye Resort & Spa Hotel	https://www.alaiyeresorthotel.com/
8	Papillon Belvil	https://papillon.com.tr/tr/papillon-belvil/
9	Villa Side Residence	https://www.villasideresidence.com/tr/
10	Arycanda Otel	https://www.kirmanhotels.com/kirman-arycanda
11	Leodikya Resort Otel	https://www.kirmanhotels.com/kirman-leodikya
12	Hotel Turan Prince	https://turanprince.com.tr/
13	Mirage Park Resort	https://www.mirageparkresort.com.tr/tr
14	Q Premium Resort Hotel	https://www.qpremiumresort.com/
15	Von Resort	https://www.vonresort.com/tr/

Tablo 15. Antalya İli İncelenen Oteller Listesi

NO	Otel Listesi	Web Sitesi
16	Antalya Hotel Su	https://hotelsu.com.tr/
17	Barut B Suites	https://www.barutbsuites.com/tr
18	Adalya Elite Lara Hotel	https://www.adalyaelitelara.com/
19	Sunis Kumköy Beach Resort Hotel	https://www.kumkoybeachresort.com/
20	Club Hotel Turan Prince World	https://turanprince.com.tr/tr/turanprince
21	Adin Beach Resort & Spa Hotel	https://www.adinhotel.com/
22	Arum Oteli	https://www.barutarum.com/tr
23	Fame Residence Göynük Otel	https://famehotels.com/fame-residence-goynuk/
24	Mary Palace	http://www.marypalacehotel.com/
25	Akra Otel	https://akrahotels.com/tr

Araştırma kapsamında Antalya ilinde faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 25 otelin web siteleri analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde, otellerin web sayfalarında sürdürülebilir raporu ve detaylarına ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16. Antalya İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular

NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
1	Royal Taj Mahal Hotel	✓	X	✓	✓
2	Wyndham Garden Lara	✓	X	✓	✓
3	Hotel Side Star Beach	✓	X	✓	✓
4	Arcanus Side Resort Otel	✓	X	✓	✓
5	Rixos Downtown Antalya	✓	X	✓	✓
6	Belek Beach Resort Otel	✓	X	✓	✓
7	Alaiye Resort & Spa Hotel	✓	X	✓	✓
8	Papillon Belvil	✓	X	✓	✓
9	Villa Side Residence	✓	X	✓	✓
10	Arycanda Otel	✓	X	X	✓
11	Leodikya Resort Otel	✓	X	X	✓
12	Hotel Turan Prince	✓	X	X	✓
13	Mirage Park Resort	✓	X	✓	✓
14	Q Premium Resort Hotel	✓	X	X	✓
15	Von Resort	✓	X	✓	✓

Tablo 16. Antalya İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Bulgular (Devam)

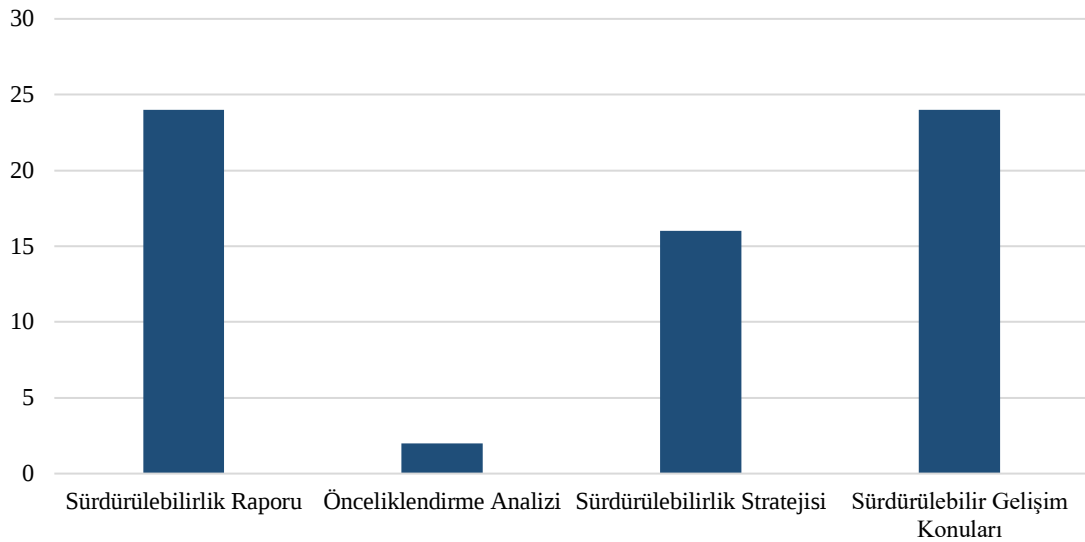
NO	Otel Listesi	Sürdürülebilirlik Raporu	Önceliklendirme Analizi	Sürdürülebilirlik Stratejisi	Sürdürülebilir Gelişim Konuları
16	Antalya Hotel Su	✓	X	✓	✓
17	Barut B Suites	✓	✓	✓	✓
18	Adalya Elite Lara Hotel	✓	✓	✓	✓
19	Sunis Kumköy Beach Resort Hotel	✓	X	X	✓
20	Club Hotel Turan Prince World	X	X	X	X
21	Adin Beach Resort & Spa Hotel	✓	X	X	✓
22	Arum Oteli	✓	X	X	✓
23	Fame Residence Göynük Otel	✓	X	✓	✓
24	Mary Palace	✓	X	X	✓
25	Akra Otel	✓	X	✓	✓
Toplam		96,00%	8,00%	64,00%	96,00%

İlgili tablo, oteller açısından değerlendirildiğinde, Antalya, ilinde faaliyet gösteren ve Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 25 otelden 2 tanesinin, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Kısaca, bu kapsamda belirlenen tüm kriterleri sağlayan 2 adet otel işletmesi bulunmaktadır.

Öte yandan; Sürdürülebilir Turizm Sertifikasına sahip 25 otelden 1 tanesinin, web sayfalarında sürdürülebilir turizm sertifikası sahibi olduklarını belirtmelerine karşın, sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konularına yer vermediği bulgulanmıştır.

Değerlendirilen otellerden, hiçbirinin sadece sürdürülebilirlik raporu kriterini yayınlamak suretiyle, tek bir kritere web sayfasında yer vermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere 8 otelin 2 kritere yer verdiği tespit edilmiştir. Öte yandan sadece sürdürülebilirlik raporu ve sürdürülebilirlik stratejileri olmak üzere 2 kritere yer verilen hiçbir otel işletmesi bulunmamaktadır.

İlgili tabloda incelenen sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerden 14 tanesi web sayfalarında sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilirlik gelişim konuları olmak üzere toplam üç kritere yer vermiştir.

Şekil 8. Antalya İline Ait Otellerin İncelenmesi Kapsamında Değerlendirmesi

Antalya’da faaliyet gösteren sürdürülebilir turizm sertifikalı otellerin web sayfaları belirlenen kriterler dahilinde değerlendirildiğinde; Sürdürülebilir turizm sertifikasına sahip 25 otel içerisinde 24’ünün %96 gibi bir oranla sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı gözlemlenmiştir. Listede yer alan oteller içerisinde sadece 2 otelin % 8’lik bir oranla, önceliklendirme analizine yer verdiği tespit edilmiştir. Antalya’da bulunan Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı otellerden 16 tanesi %64 gibi bir oranla, sürdürülebilirlik stratejisi bilgisine yer vermiştir. Öte yandan, değerlendirilen otellerden 24 tanesi %96 gibi bir oranla, sürdürülebilir gelişim konularını web sayfalarında belirtmiştir. Bu web sayfası analiz edilen Antalya ilinde sürdürülebilirlik raporunu beyan eden otellerin sayısı ve sürdürülebilir gelişim konularını beyan eden otellerin sayısı birbiri ile aynıdır. Yine bu ilde tüm unsurlar içinde sürdürülebilirlik stratejisine dair bilgilere yer verilmesi kriteri ikinci sırada yer almaktadır.

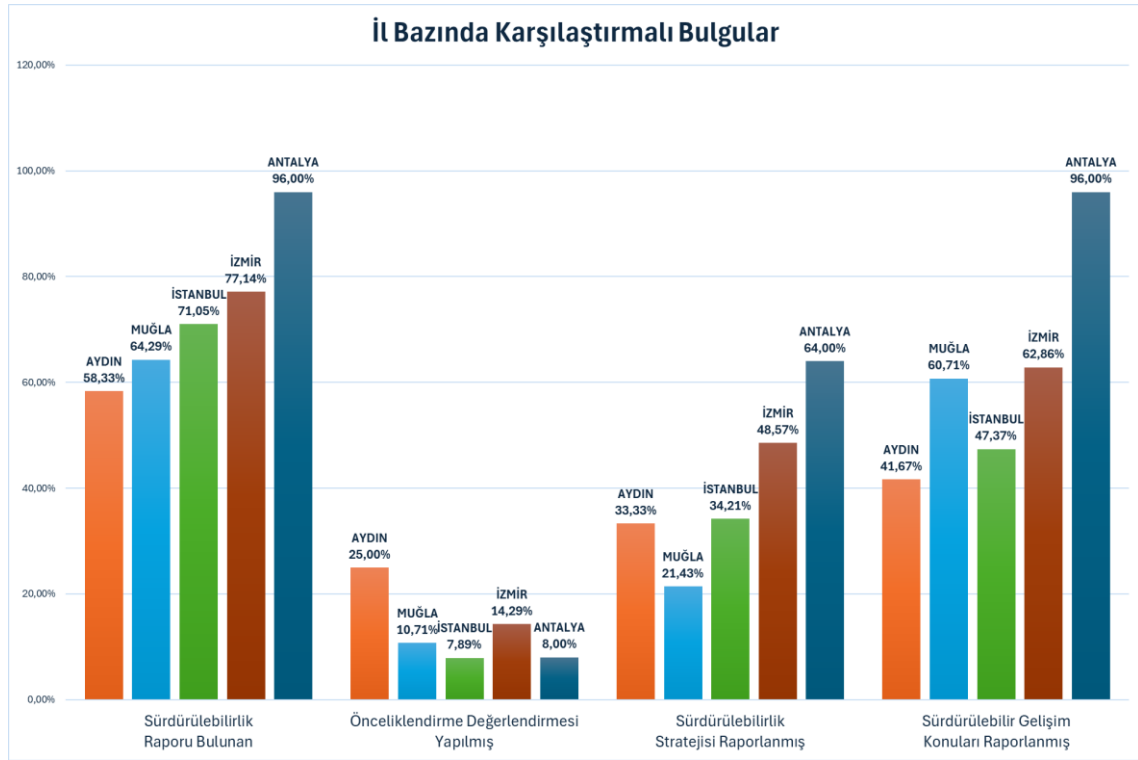
3.9.6. İl Bazlı Karşılaştırmalara Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında, sürdürülebilir turizm belgeli otellerin web sayfaları değerlendirilmesine ilişkin bilgiler sürdürülebilirlik raporu, önceliklendirme analizi,

sürdürülebilirlik stratejileri ve sürdürülebilir gelişim konuları olmak üzere belirlenen 4 kritere göre, il bazında sıralanarak sonuçlar aşağıdaki tablo ve grafikte sunulmuştur.

Tablo 17. Sürdürülebilir Gelişim Konularının İl Bazından Sıralaması

ŞEHİR/ Destinasyon	İncelenen Toplam İşletme Sayısı	Önceliklendirme Değerlendirmesi Yapılmış		Sürdürülebilirlik Stratejisi Raporlanmış		Sürdürülebilir Gelişim Konuları Raporlanmış	
AYDIN	12	3	25,00%	4	33,33%	5	41,67%
MUĞLA	28	3	10,71%	6	21,43%	17	60,71%
İSTANBUL	38	3	7,89%	13	34,21%	18	47,37%
İZMİR	35	5	14,29%	17	48,57%	22	62,86%
ANTALYA	25	2	8,00%	16	64,00%	24	96,00%
Genel Toplam	138	16	11,59%	56	40,58%	86	62,32%

Şekil 9. İl Bazında Karşılaştırmalı Bulgular

Yukarıdaki **Şekil 9** otellerin sürdürülebilirlik raporlarına yer vermeleri açısından değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan tüm illerdeki otellerin en fazla sürdürülebilirlik raporları kriterine yer verdiği tespit edilmiştir. Bu kriterin il bazında karşılaştırıldığında ise, web sayfasında sürdürülebilirlik raporunu en fazla yayınlayan ilin 96'lık oranla Antalya ili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Daha sonra sırasıyla, İzmir, İstanbul, Muğla ve

son olarak Aydın ilinde faaliyet gösteren otellerin web sayfalarında sürdürülebilirlik raporlarını yayınladıkları tespit edilmiştir.

İlgili tablo ve grafik otellerin önceliklendirme analizine yer vermeleri açısından değerlendirildiğinde; araştırma kapsamında belirlenen kriterlerden en az miktarda yer verilen kriterin önceliklendirme analizi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Analiz edilen otel sayılarına göre oranına bakıldığında, belirlenen beş ilden en fazla Aydın ilinde önceliklendirme analizine yer verildiği, daha sonra sırasıyla, İzmir, Muğla ve Antalya illerindeki oteller yer vermiştir. Bu başlık altında önceliklendirme analizine en az yer veren ilin ise oransal olarak İstanbul olduğu tespit edilmiştir.

İlgili tablo ve grafik otellerin sürdürülebilirlik stratejilerine yer vermeleri açısından değerlendirildiğinde; bu kriterin tüm illerde 3. Sırada yer verilen kriter olduğu ortaya çıkarılmıştır. Sürdürülebilirlik stratejilerine yer verme kriterinin iller açısından sıralaması değerlendirildiğinde, Antalya ilinde faaliyet gösteren otellerin ilk sırada olduğu daha sonrasında sırasıyla, İzmir, İstanbul, Aydın olduğu görülmektedir. Bu kritere web sayfasında en az yer veren ilin ise, Muğla olduğu tespit edilmiştir.

İlgili tablo ve grafik otellerin yayınlamaya uygun gördükleri sürdürülebilir gelişim konularına yer vermeleri açısından değerlendirildiğinde; bu kriterin tüm iller içinde 2. Sırada en çok yer verilen kriter olduğu bulgulanmıştır. Sürdürülebilir gelişim konularına yer verme kriterinin iller açısından sıralaması değerlendirildiğinde, Antalya ilinde faaliyet gösteren otellerin ilk sırada olduğu daha sonrasında sırasıyla, İzmir, Muğla ve İstanbul olduğu görülmektedir. Bu kritere web sayfasında en az yer veren ilin ise, Aydın olduğu ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Sürdürülebilirlik kavramı günümüzde, işletmelerin geleceğine ışık tutan ve tüm süreçlerini yapılandıran önemli bir karar alma dinamiğine dönüşmüştür. İşletmeler, bir taraftan müşteri memnuniyetini karşılamaya çalışırken, bir yandan da ürün/hizmet üretebilecekleri kıt kaynakların sürekliliğini de dikkate almak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumda, işlemler gerçekleştirmiş oldukları faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini de kontrol etmek durumundadırlar. Ekonomik sosyal çevresel olarak olumlu etkilerinin olmasının yanı sıra, olumsuz etkilerini de içinde barındıran turizm sektörü, global ekonomik konjonktür ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı'nın Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) kriterlerine uyum sağlama kararı ile beraber, sürdürülebilirlik stratejisinin doğru yönetilmesi ve bu bağlamda sürdürülebilirlik raporlamasının yaygınlaşması açısından turistik konaklama endüstrisi için de bir gereksinim haline gelmiştir. Bu bilgiler ışında; araştırmanın amacı, Türkiye'nin Sürdürülebilir Turizm Programı kapsamında, sürdürülebilirlik yönetim sistemi kurmuş turizm konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarını incelemek ve turistik konaklama işletmelerinde sürdürülebilirlik raporlama sürecinin başlangıcı olan 'önceliklendirme analizinin' önemine ışık tutmaktır.

Bu kapsamda, TGA resmi beyanına göre, 3. Aşama Sürdürülebilir Turizm Sertifikası almaya hak kazanmış 138 otelin web sayfası değerlendirilmiştir. İncelenen web sayfalarında Sürdürülebilir Turizm Sertifikası olan 138 otelden, 103 tanesinin sürdürülebilirlik raporunu yayınladığı tespit edilmiştir. Kalan 35 otelin web sayfasında sürdürülebilirlik raporlarına veya sürdürülebilirlik performansının yayınlanmasına ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın ilinde faaliyet gösteren 12 otelin web sayfasına ait bulgulara göre, otellerin yarısından fazlasının sürdürülebilirlik performanslarını web sitelerinde belgelemeye yönelik çaba gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu otellerin ikinci olarak, (%41,67'si) sürdürülebilir gelişim konularına web sayfalarında yer verdikleri elde edilen bir diğer sonuçtur. Bu ilde web sayfasında en az yer verdikleri kriterin önceliklendirme analizi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç Oğuz (2020)' un tez araştırması ve Focken'in (2014) çalışması ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerliğin sürdürülebilirlik raporlamasında GRI ilkelerine dikkat edilmesinden ziyade, GSTC veya Travelife gibi

endüstri kriterlerinin önceliklendirme analizine yer vermemesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Listede yer alan oteller içerisinde sadece üç otelin önceliklendirme analizi yapmış olması (%25 oranla) bu alanda önemli bir iyileştirme ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Otellerin sürdürülebilirlik konularına odak noktalarını belirlemeleri ve hangi alanlara öncelik verdiklerini raporlamaları gerekmektedir. Bu doğrultuda, tüm otellerin sürdürülebilirlik konularında daha kapsamlı ve şeffaf bir yaklaşım benimsemeleri sonucunda, otellerin çevresel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri ve sürdürülebilir bir turizm anlayışını benimsemeleri açısından hayati öneme sahiptir. Sürdürülebilir turizm hedefleri doğrultusunda işletmelerin stratejilerini belirlemeye yönelik, çalışanlar, müşteriler, yerel halk ve tedarikçiler gibi paydaşlarından alacağı geri dönüt, öneri, anket çalışmaları stratejilerini daha kapsayıcı ve etkili olmasını sağlayıcı adımlardan biri olacaktır.

Muğla ilinde faaliyet gösteren 28 otelin web sayfasına ait bulgulara göre, otellerinden büyük bir kısmının (%64,29) sürdürülebilirlik performanslarını ve benzer şekilde sürdürülebilir gelişim konularına web sitelerinde yer verdikleri elde edilen sonuçlar arasındadır. Bu ilde de önceliklendirme analizinin web sayfalarında en az yer verilen kriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu ilde faaliyet gösteren otel işletmelerinin ivedilikle önceliklendirme analizlerini de tamamlayarak gelişmeye açık kurum imajını sergilemeleri avantaj sağlayacaktır.

İstanbul ilinde faaliyet gösteren 38 otelin web sayfasına ait bulgular değerlendirildiğinde; otellerin oldukça büyük bir kısmının (%71,05) sürdürülebilirlik raporlarını web sayfalarında sundukları daha sonra büyükten küçüğe doğru olmak üzere 2. Sırada sürdürülebilir gelişim konularını, 3. Sırada sürdürülebilirlik stratejilerini yayınladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada, sürdürülebilirlik stratejilerini yayınlamadan, sürdürülebilir gelişim konularını belirlemiş olmalarının sektör standartlarına uyum ve göz boyama (greenwash) hissi, raporlamada güvenilirlik eksikliği gibi açılardan dezavantajlar oluşturacağı düşünülebilir.

İzmir ilinde faaliyet gösteren 35 otelin web sayfasına ait bulgular değerlendirildiğinde; diğer illerdeki otellerin sonuçlarına benzer olarak, otellerin oldukça büyük bir kısmının (%77,14) sürdürülebilirlik raporlarını web sayfalarında sundukları ortaya çıkarılmıştır. Bu ilde de sürdürülebilirlik rapor unsurları içinde 2. Sırada

sürdürülebilir gelişim konuları, 3. Sırada sürdürülebilirlik stratejileri yayınladıkları ve en az olmak kaydıyla önceliklendirme analizine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Antalya ilinde faaliyet gösteren 25 otelin web sayfasına ait bulgular değerlendirildiğinde; diğer illerdeki otellerin sonuçlarından farklı olarak, otellerin neydeyse tamamının (%96,) hem sürdürülebilirlik raporlarını hem de sürdürülebilir gelişim konularına eşit şekilde web sayfalarında sundukları ortaya çıkarılmıştır. Bu ilde de nispeten önceliklendirme analizine yer veren otellerin sayısı daha az olsa da en az yer verilen unsurun önceliklendirme analizi olduğu tespit edilmiştir. Bu bölgenin sürdürülebilirlik çalışmalarında öncü olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan, GSTC ve Travelife gibi endüstri kriterlerine uygun yönetim sistemi benimseyen işletmelerin rapor alt yapılarında Önceliklendirme Analizi ve stratejik gelişim konularının bulunmadığı da elde edilmiş bir diğer sonuçtur. Sürdürülebilirlik raporlarının Antalya’da bütünsel açıdan ele alınması durumunda ilin raporlandırma konusunda tek geliştirilmesi gereken yönünün önceliklendirme analizine yer verilmesi gerektiği açık bir şekilde ortaya konmuştur.

Araştırma sonuçları bütünsel olarak değerlendirildiğinde, ortaya çıkan en çarpıcı sonuç önceliklendirme analizlerine web sayfalarında yer veren kurumların Metropol şehir olarak anılan İstanbul’daki Hilton Garden Inn İstanbul Ataturk Airport, Hampton By Hilton İstanbul Zeytinburnu ve Hilton İstanbul Maslak konaklama işletmeleri, Antalya’da

Barut b suites, Adalya Elite Lara Hotel, Aydın’da Ramada Hotels And Suites Apart, Ramada Resort Hotel Kuşadası, Korumar Hotel De Luxe İşletmeleri gibi, Muğla’da Sundia By Liberty Exclusive Fethiye, Titanic Deluxe Bodrum, Liberty Fabay, İzmir’de Korumar Ephesus Beach&Spa Resort, Wyndham Grand İzmir Özdilek, Double Tree By Hilton İzmir Airport, Hampton By Hilton İzmir Aliaga, Hilton Garden Inn İzmir Bayraklı, küresel çapta hizmet veren veya bu yolda hareket eden kurumlar olduğu göze çarpmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, bu alanda gelişime en çok ihtiyaç duyulan kriterin önceliklendirme analizi olduğu gerçeği açıktır.

Aynı veriler, Türkiye genelinde değerlendirildiğinde, 138 işletmenin sadece 16 tanesinin küresel standartlara uymayı hedefler şeklinde Sürdürülebilirlik Performanslarını raporladığı, bu sürdürülebilirlik raporlarında “Önceliklendirme Analizi”ne yer verdiği, rapor içerisinde UNDP küresel amaçlar ile uyumlu “Sürdürülebilirlik Stratejisine” yer verdiği ve sürdürülebilirlik performansını şeffaflık ile gösterebileceği “Sürdürülebilir

Gelişim Konularını” raporladığı tespit edilmiştir. Bu işletmelerin 9 tanesinin global markaların Türkiye’deki şube veya franchise işletmeleri olması, çok uluslu markaların bu şartları benimsediğini ifade etmektedir. Diğer taraftan diğer 7 işletmenin ise, Türkiye’nin yerel yatırımcıların, birden fazla işletmeye sahip grup oteller olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu şirketlerin, sürdürülebilirlik raporlaması konusunu bilimsel olarak ele aldığı ve önemseydiği anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre bazı öneriler geliştirilmiştir.

- Araştırma kapsamında web sayfaları incelenen tüm illerde faaliyet gösteren otellerden sürdürülebilirlik raporunu yayınlamayanların, bu rapora ve detaylarına yer vermeleri önerilir.
- Araştırma kapsamında web sayfaları incelenen tüm illerde faaliyet gösteren otellerden sürdürülebilirlik raporunu yayınlayan otellerin ise, küresel standartları gözeterek yapacakları çalışmalarda, kendi işletmeleri için önceliklendirme analizleri başta olmak üzere, sürdürülebilirlik stratejilerini belirleyerek, sürdürülebilir gelişim konularını da karar vermeleri neticesinde önemli bir farklılık ortaya koyabileceklerdir.
- GSTC sürdürülebilir turizm programında yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşlarının, üçüncü aşama belgelendirilmiş işletmelerin önceliklendirme analizine neden yer vermedikleri konusunda araştırma yapmaları önerilir.
- GSTC gibi Türkiye’de sürdürülebilir turizme yön bir endüstri kriter setinin, GRI gibi ve bu çalışmada referans verilmiş diğer raporlama standartlarına uygun raporlama kriterini sete eklemesi önerilir.
- Türkiye’de 2022 yılından bu yana bir devlet politikası olarak benimsenmiş olan Sürdürülebilir Turizm uygulamalarının, endüstrinin gelişimi için sırası ile devletin en üst kurumlarından başlayarak, Kültür Turizm Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Destinasyon Yönetim Kuruluşları, Turistik Atraksiyon Alanları ve Turistik İşletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerine ilişkin ortak bir dilde çalışma yapacağı alt yapının inşa edilmesi önerilir. Bu ortak çalışma, turizm gelirlerinin artması, doğal kaynakların tüketiminin önlenmesi, kültürel ve sosyal gelişimin

desteklenmesi, toplumsal refahın gelişimine katkı sağlaması, daha çok tercih edilen destinasyonların geliştirilmesine katkı sağlayacak temel oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- Agrawal, R. K. (2013). *Spiritual Integrity: Building Blocks for Ethics and Humanism. İçinde Integrity in organizations: Building the foundations for humanistic management* (ss. 289-306). Springer.
- Ak, T. (2009). Marka Yönetimi Ve Tüketici Karar Sürecine Etkileri.
- Akbulut, E., ve Can, M. E. (2020). Küçük Ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Taslağı Hakkında. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi*, 63, 85-93.
- Akdoğan, M. U. (2024). Sürdürülebilirlik Bilgilerinin Raporlanmasında Kullanılan Raporlama Çerçevelerine Toplu Bakış Ve Tek Raporlama Çerçevesine Duyulan İhtiyaç-Güncel Gelişmeler. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 24(72), 217-238.
- Akıncı, S. K., ve Akıncı, M. M. (2010). Sürdürülebilir Kalkınmaya Katkı Bağlamında Örgütlerin Çevresel Performansları ve Performans Değerlendirme Teknikleri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 193-207.
- Akintoye, V. A., ve Opeyemi, O. A. (2014). Prospects for Achieving Sustainable Development Through the Millennium Development Goals in Nigeria. *European Journal of Sustainable Development*, 3(1), 33-33.
- Aktan, C. C., ve Börü, D. (2007). Kurumsal sosyal sorumluluk. Kurumsal sosyal sorumluluk: İşletmeler ve sosyal sorumluluk, 11-36.
- Akyazı, T. E. (2023). Kaos, Karmaşıklık Ve Girişimcilik: Yeni Bir Paradigma. *İşletme*, 4(2), 255-268. <https://doi.org/10.57116/isletme.1316058>
- Akyol, A., ve Tolunay, A. (2006). Türkiye’de Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi, İlkeleri, Göstergeleri Ve Uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 221-234.
- Alfaraih, M. M., ve Alanezi, F. S. (2011). Does Voluntary Disclosure Level Affect the Value Relevance of Accounting Information? *Accounting & taxation*, 3(2), 65-84.
- Aljadri, E. A. H. (2023). Yemen’de Siyasi İstikrar Arayışları Ve Federalizm Düşüncesinin Gelişimi.
- Aljbour, J. S. (2021). Belediyelerin Yeşil Ekonomi Üzerindeki Rolü: Gazze Şeridi Örneği.

- Al-Khasawneh, A. L., Al-Zoubi, M. R., & Alnajjar, F. J. (2013). Quality Between the Contemporary Management & Islamic Thought Perspectives: Comparative Study. *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, 4(2), 281-290.
- Altunöz, U. (2013). Egemen Neo Klasik İktisata Eleştirisel Yaklaşım: Post Otistik İktisat Ve 2008 Küresel Krizinin Post Otistik Analizi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 28-33.
- Andrei, A. G., Benischke, M. H., & Martin, G. P. (2024). Behavioral Agency and the Efficacy of Analysts as External Monitors: Examining the Moderating Role of Ceo Personality. *Strategic Management Journal*, 45(1), 113-143.
- Aoki, M. (2011). Institutions as Cognitive Media Between Strategic Interactions and Individual Beliefs. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 79(1-2), 20-34.
- Apaydın, F. (2009). Kurumsal Teori Ve İşletmelerin Kurumsallaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics & Administrative Sciences (JEAS)*, 10(1).
- Aras, G., Tezcan, N. ve Furtuna, Ö. K. (2018). Çok boyutlu kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımı ile Türk bankacılık sektörünün değerlemesi: Kamu-özel banka farklılaşması. *Ege Akademik Bakış*, 18(1), 47-61. <https://doi.org/10.21121/eab.2018131895>
- Arora, N. K., Fatima, T., Mishra, I., Verma, M., Mishra, J., ve Mishra, V. (2018). Environmental Sustainability: Challenges and Viable Solutions. *Environmental Sustainability*, 1, 309-340.
- Arslan, R., MAZAN, İ., & AYDIN, E. (2013). Yönetimde Değişen Duygu Zekâ İlişkisi Ve Yöneticilerin Duygusal Zekâ Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 99-116.
- Arslan, Z. (2019). Sürdürülebilir Kurumsal Marka Kavramı Ve Bist Sürdürülebilirlik Endeksi'ndeki Firmaların Sürdürülebilir Kurumsal Marka Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 12(24), 385-416.

- Aslan, E., ve Güneş, G. (2015). Sürdürülebilir Turizm Ve Konaklama İşletmeleri İçin Yeşil Anahtar Eko-Etiketi. 1. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu, 19(21), 608-617.
- Ateş, S., ve Usman, Ö. (2021). Gelişmekte Olan Ülkelerin Sürdürülebilir Kalkınma Performanslarının Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Değerlendirilmesi. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6(15), Article 15. <https://doi.org/10.25204/iktisad.901030>
- Atılğan, E. (2005). Marka Değeri Belirleyicilerinin Uluslararası Analizi.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 2(2), 60-71.
- Aydınlı, H. İ., ve Yolvermez, B. (2023). Etik Yaklaşımlar Açısından Sürdürülebilirliğin Ontolojik Çözümlemesi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1), 118-141.
- Ayık, C., Ayataç, H., ve Sertyeşilişik, B. (2021). Türkiye’de Sürdürülebilir Kentleşmenin Ölçülebilmesi İçin Yeni Bir Endeks Model Önerisi. İDEALKENT, 12(32), 385-414.
- Bakar, B. (2015). Yeşil Satın Alma Davranışını Etkileyen Faktörler: Mersin İli Pvc Kapı Pencere Ve Granit Malzemeleri Üzerine Bir Uygulama.
- Balaban, A. Y., ve Şimşek, D. Ç. (2019). Kentlerin Sürdürülebilir Turizm Potansiyeli Ve Yerel Yönetimlerin Rolü: Samsun Üzerine Bir Değerlendirme. Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 11(1), 62-76.
- Basavapattan, R. (2021). Causes, Effects and Solutions for Depletion of Natural Resources: Theoretical Perspective. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(6).
- Bashan, A., & Kordova, S. (2021). Globalization, Quality and Systems Thinking: Integrating Global Quality Management and a Systems View. Heliyon, 7(2), e06161. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06161>

- Başaran, N., Eroğlu, E., Kaya, S., Doğan, T. G., ve Meral, A. (2019). Sürdürülebilir Ve Akıllı Kentlerin İklim Değişikliğiyle Mücadelesi: Ulusal Ve Uluslararası Süreçler/Struggle. *BİLDİRİLER KİTABI*, 103.
- Baumgärtner, S., & Quaas, M. (2010). What Is Sustainability Economics? *Ecological Economics*, 69(3), 445-450. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2009.11.019>
- Becan, C. (2011). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Paydaş Teorisi Ve İletişim Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi: Bankaların Basın Bültenlerine Yönelik Bir İçerik Analizi. *Selçuk İletişim*, 7(1), 16-35.
- Bozlağan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. 50, 1011-1028.
- Buzlukçu, C. (2020). Yerel Halkın Yer Kimliği, Topluluğa Bağlılığı, Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Gelişimini Destekleme Tutumu Ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi [doctoralThesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <http://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12462/10792>
- Cavlak, H. (2022). İklim ile ilişkili hususların finansal etkisi ve finansal raporlarda sunumu: Bir havayolu işletmesi örneği. *Erciyes Akademi*, 36(3), 1167-1190.
- Cengiz, S. (2013). Çağdaş Yönetim Teorileri Altı Sigma, Kriz Yönetimi, Mavi Okyanus Ve Kaos Teorisinin İşletme Performansları Üzerine Etkileri, *Türkiyeden Bir Ampirik Çalışma*.
- Ceylan, Ö. (2010). Tüketicilerin Çevresel Sürdürülebilirlik Ve Ekolojik Moda Konusunda Bilgi Düzeyi, Tutum Ve Davranışlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma.
- Ceylan, Y. (2019). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Eko Etiketler. *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 65-80.
- Clark, W., ve Lund, H. (2007). Sustainable Development in Practice. *Journal of Cleaner Production*, 15(3), 253-258.
- Concepción López-Fernández, M., ve Serrano-Bedia, A. M. (2007). Organizational Consequences of Implementing an Iso 14001 Environmental Management System: An Empirical Analysis. *Organization & Environment*, 20(4), 440-459.

- Contributions of Annex S1 to Corporate Sustainability. (2021). Contributions of Annex S1 to Corporate Sustainability. https://www.researchgate.net/publication/355594566_Contributions_of_Annex_SL_to_Corporate_Sustainability
- Coşkun, S. (2013). Stratejik Rekabet Üstünlüğü Sağlama Aracı Olarak İnovasyon Stratejileri: Kocaeli Otel İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. Abant İzzet Baysal University Graduate School of Social Sciences, 28(28), 101-101. <https://doi.org/10.11616/AbantSbe.323>
- CSRD (2022). Directive (Eu) 2022/2464 Of The European Parliament And Of The Council-il. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
- Çakalı, K. R. (2022). Agency Problem in Corporate Governance: Worldcom Case.
- Çalışkan, A. (2020). Hatay'ın Ekoturizm Potansiyeli Ve Yerel Halkın Ekoturizme Bakış Açısı.
- Çanakçı, M. (2021). Ekonomik Kalkınmada Toplumsal Refahın Önemi: Kamu Politikası Önerileri. Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 11-19.
- Çengel, Ö., Pirtini, S., ve ÇAKIROĞLU, I. (2020). Covid-19 Sürecinde İşletmelerde Kurumsal Yönetim Ve Sosyal Sorumluluk Stratejilerinin Yeniden Yapılandırılması Üzerine Pazarlama Yönlü Bir Yaklaşım. İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi, 4(7), 1-21.
- Çetin, Ç. K., Varan, S., ve Fişkin, C. S. (2015). Sürdürülebilirlik Raporlamasında Paydaş Katılımı: Türkiye'deki Firmaların Analizi. Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 6(1), 9. <https://doi.org/10.18354/esam.12164>
- Çınaroğlu, S. (2013). Yönetim Biliminde Sistem Yaklaşımı Ve Sağlık Alanı Özelinde Bir Değerlendirme. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 83-101.
- Davutoğlu, E. (2019). Kültürel Turizmin Bir Yerel Kalkınma Aracı Olarak Sürdürülebilirliğinin Mardin Kenti Örneği Üzerinden İncelenmesi (Yayın No: 575295 . [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

- Dayankaç, Altan. (2022). Önceliklendirme Analizi Ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Yeri, <https://www.dqsglobal.com/tr-tr/egitim/blog/onceliklendirme-analizi-ve-kurumsal-sosyal-sorumluluk>
- Deegan, C. (2014). An Overview of Legitimacy Theory as Applied Within the Social and Environmental Accounting Literature. Sustainability accounting and accountability, 248-272.
- Demirel, Ö., Topal, T. Ü., ve Aydoğan, T. G. (2023). Turizmin Ulusal/Uluslararası Boyutu ve Yasal Düzenlemeler. Journal of Spatial Planning and Design, 3(1), 62-73.
- Dempsey, J. (2011). Pluralistic Business Ethics: The Significance and Justification of Moral Free Space in Integrative Social Contracts Theory. Business Ethics: A European Review, 20(3), 253-266.
- Dereli, M. (2019). Yeşil Ekonomi Yaklaşımı İle Küresel İklim Değişikliğinin Turizm Sektörüne Etkileri (Yayın no: 564907). [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Dernbach, J. C. (1998). Sustainable Development as a Framework for National Governance. Case W. Res. L. Rev., 49, 1.
- Devereux, S., ve McGregor, J. A. (2014). Transforming Social Protection: Human Wellbeing and Social Justice. The European Journal of Development Research, 26, 296-310.
- Douglas, H., & Branch, T. (2024). The Social Contract for Science and the Value-Free Ideal. Synthese, 203(2), 1-19.
- Düzer, M. (2018). Sürdürülebilirlik Performans Göstergelerine İlişkin Açıklamaların Finansal Performans Üzerine Etkisi. (Yayın No. 494235). [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- EFRAG (2023). Draft Efrag IG 1 Materiality Assessment. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FDraft%2520EFRAG%2520IG%25201%2520MAIG%252031222.pdf&AspxAutoDetectCookieSupport=1>

- Ejdys, J., Matuszak-Flejszman, A., Szymanski, M., Ustinovichius, L., Shevchenko, G., & Lulewicz-Sas, A. (2016). Crucial Factors for Improving the Iso 14001 Environmental Management System. *Journal of Business Economics and Management*, 17(1), 52-73.
- Ekinci, B. T. (2007). Yeşil Pazarlama Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar Ve Örnek Bir Uygulama.
- Elaldı, M. (2021). Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi Uygulamalarının Lojistik Performansa Etkisi: Trc 2 Bölgesinde Bir Uygulama.
- Elvan, O. D. (2018). Doğa Dostu Ürünler Konusunda Bir Mevzuat Değişim Örneği, Avrupa Birliği Eko-Etiket Mevzuatı Ve Türkiye'deki Yasal Çalışmalar. *Materyal Bilgileri*, 50.
- Enders, J. C., & Remig, M. (2014). Theories of Sustainable Development: An Introduction. *İçinde Theories of sustainable development* (ss. 1-5). Routledge.
- Ernst ve Young. (2022). Tedarik Zincirinde Sürdürülebilirlik Geleceğin Anahtarı. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/tr_tr/pdf/2022/tedarik-zincirinde-surdurulebilirlik-gelecegin-anahtari.pdf#:~:text=URL%3A%20https%3A%2F%2Fassets.ey.com%2Fcontent%2Fdam%2Fey
- Ertuğrul, F. (2008). Paydaş Teorisi Ve İşletmelerin Paydaşları İle İlişkilerinin Yönetimi.
- Ertuğrul, İ., ve Şavlı, A. (2013). Iso 14001 Çevre Yönetim Sistemi Ve Bakır Mamulleri Sanayine Uyarlanması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 223-238.
- Eryılmaz, G. A., ve Kılıç, O. (2018). Türkiye'de Sürdürülebilir Tarım Ve İyi Tarım Uygulamaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*, 21(4), 624-631.
- Eşitti, B. ve Bay, E. (2023). Sürdürülebilir Turizm Sertifikalı Konaklama İşletmelerinin Web Site İçeriklerinin İncelenmesi: İstanbul Örneği. *Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(3): 590-603.

- Etilé, F., & Teyssier, S. (2016). Signaling Corporate Social Responsibility: Third-Party Certification Versus Brands. *The Scandinavian Journal of Economics*, 118(3), 397-432.
- Fankhauser, S., ve Jotzo, F. (2018). Economic Growth and Development with Low-Carbon Energy. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 9(1), e495.
- Feils, D., Rahman, M., ve Şabac, F. (2018). Corporate Governance Systems Diversity: A Coasian Perspective on Stakeholder Rights. *Journal of Business Ethics*, 150(2), 451-466. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3188-5>
- Feng, Y., Zhang, Z., ve Zhang, J. (2024). Navigating the Digital Transformation Terrain: Insights into the Interplay of Compensation, Incentives, and Managerial Behavior. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-50.
- Flint, R. W., ve Flint, R. W. (2013). Basics of Sustainable Development. *Practice of Sustainable Community Development: A Participatory Framework for Change*, 25-54.
- Focken, K. (2014). Corporate Social Responsibility (CSR) and Sustainability in Asian Luxury Hotels: Policies, Practices and Standards. *Asian Social Science*. https://www.academia.edu/59454921/Corporate_Social_Responsibility_CSR_and_Sustainability_in_Asian_Luxury_Hotels_Policies_Practices_and_Standards
- Freeman, R. (2004). The Stakeholder Approach Revisited. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Unternehmensethik*, 5. <https://doi.org/10.5771/1439-880X-2004-3-228>
- Freeman, R. (2015). Stakeholder Theory. <https://doi.org/10.1002/9781118785317.weom020179>
- Garip, S. (2019). Demografik Özelliklerin Tüketici Karar Verme Tarzları Ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışına Etkisi: İzmir İli Örneği.
- Gatenio Gabel, S., & Mapp, S. (2020). Teaching Human Rights and Social Justice in Social Work Education. *Journal of Social Work Education*, 56(3), 428-441. <https://doi.org/10.1080/10437797.2019.1656581>

- Gedik, Y. (2020a). Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Tanımları, Tarihi, Teorileri, Boyutları Ve Avantajları Üzerine Kuramsal Bir Çerçeve. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 265-304.
- Gedik, Y. (2020b). Sosyal, Ekonomik Ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik Ve Sürdürülebilir Kalkınma. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(3), 196-215.
- Gedikci O., A. (2021). Paydaş Yönetimi Yaklaşımı Doğrultusunda Kurumsal Sosyal Sorumluluk (kss) Ve Halkla İlişkilerin Rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 24, 528-539. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.949761>
- Geerts, W. (2014). Environmental Certification Schemes: Hotel Managers' Views and Perceptions. International Journal of Hospitality Management, 39, 87-96.
- Gemici, B. Ç. (2018). Kurumsal İmaj Ve İtibar Yönetiminde Güncel Bir İletişim Stratejisi Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri [masterThesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/519592>
- Genç, Y. (2015). Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılmasında Yerinden Yönetimin İşlevselliği. The Journal of Academic Social Science Studies, 2(Number: 32), 95-95. <https://doi.org/10.9761/JASSS2745>
- George, G., Schillebeeckx, S. J., ve Liak, T. L. (2018). The Management of Natural Resources: An Overview and Research Agenda. Managing natural resources, 1-32.
- GhulamRabbany, M., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., & Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. American Journal of Environment, Energy and Power Research, 1(7), 117-130.
- Greif, A., ve Kingston, C. (2011). Institutions: Rules or Equilibria? İçinde Political economy of institutions, democracy and voting (ss. 13-43). Springer.
- GRI. (2021). GRI Universal Standards 2021 Frequently Asked Questions (FAQs). <https://www.globalreporting.org/media/zaui12g3/public-faqs-universal-standards.pdf>

- GRI. (2023).GRI Report 2023 - Sustainability Disclosures.<https://www.ebrd.com/gri-report-2023.html#:~:text=The%20GRI%20Report%202023%20%2D%20Sustainability,what%20information%20they%20deemed%20material.>
- Grober, U. (2017). The Making of the Term "Nachhaltig" in Seventeenth-and Eighteenth-Century German Forestry. Routledge Handbook of the History of Sustainability.
- GSTC. (2016, December 21). GSTC Industry Criteria. <https://www.gstcouncil.org/wpcontent/uploads/GSTC-Industry-Criteria-for-Hotels-with-SDGs.pdf>
- Güler, A., ve Özyurt, H. (2014). Para Politikası ve Ücret Pazarlıkçıları Arasındaki Stratejik Etkileşimin Makroekonomik Performans Üzerindeki Etkisi. TISK Academy/TISK Akademi, 9(17).
- Gülersoy, A. E., Dülger, İ., Dursun, E., Ay, D., & Duyal, D. (2020). Nasıl Bir Çevre Eğitimi? Çağdaş Yaklaşımlar Çerçevesinde Bazı Öneriler. Electronic Turkish Studies, 15(5).
- Gültekin, H. (2019). İkinci Meşrutiyet Sonrası Osmanlı Ulemasının Batılılaşma Karşısındaki Yaklaşımı.
- Gündoğan, M. B. (2012). Uzaktan Eğitime Ekolojik Bir Yaklaşım: Sürdürülebilir Uzaktan Bilgisayar Mühendisliği Eğitimi Ekosistemi Önerisi.
- Gündoğdu, A., & Şeşen, H. (2022). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Örgütsel Bağlılık İlişkisinde Kurumsal İtibarın Aracılık Etkisi. İş ve İnsan Dergisi, 9(2), 101-114.
- Haberal, Z. (2021). Büyük Ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardi (bobi Frs), Küçük Ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardi (kümi Frs) Taslak Metni İle Vergi Usul Kanunu'nun Değerleme Hükümlerinin Karşılaştırılması. Muhasebe ve Denetime Bakış, 20(62), 329-344.
- Hajian, M., ve Kashani, S. J. (2021). Evolution of the Concept of Sustainability. From Brundtland Report to Sustainable Development Goals. İçinde Sustainable resource management (ss. 1-24). Elsevier.

- Hallowell, A. I. (1942). The Nature and Function of Property as a Social Institution. *J. Legal & Pol. Soc.*, 1, 115.
- Hamdemir, B., & Karakurt, S. T. (2018). Çevre Hakkı İhlallerinin Kırsal Turizm Açısından Önemi. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi (IRTAD)* E-ISSN: 2602-4462, 2(2), 24-31.
- Han, H. (2021). Consumer Behavior and Environmental Sustainability in Tourism and Hospitality: A Review of Theories, Concepts, and Latest Research. *Sustainable Consumer Behaviour and the Environment*, 1-22.
- Hardy, A., Beeton, R. J., ve Pearson, L. (2002). Sustainable Tourism: An Overview of the Concept and Its Position in Relation to Conceptualisations of Tourism. *Journal of sustainable tourism*, 10(6), 475-496.
- Harley, C. K. (2018). Reassessing the Industrial Revolution: A Macro View. *İçinde The British industrial revolution* (ss. 160-205). Routledge.
- Harrington, L. M. B. (2016). Sustainability Theory and Conceptual Considerations: A Review of Key Ideas for Sustainability, and the Rural Context. *Papers in Applied Geography*, 2(4), 365-382.
- Harrison, J., Freeman, R., ve Abreu, M. (2015). Stakeholder Theory as an Ethical Approach to Effective Management: Applying the Theory to Multiple Contexts. *Review of Business Management*, 17, 858-869. <https://doi.org/10.7819/rbgn.v17i55.2647>
- Hasnat, G., Kabir, M. A., & Hossain, M. A. (2018). Major Environmental Issues and Problems of South Asia, Particularly Bangladesh. *Handbook of environmental materials management*, 1-40.
- Hayrettin, H. (2012). *Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre: Teorik Bir İnceleme*.
- Hensens, W. (2016). The Integration of Environmental Management Standards in Contemporary Hotel Classification Systems. *Research in Hospitality Management*, 6(1), 25-32.
- Hill, M. C. (2013). *Management Theory. İçinde Advanced Practice in Healthcare* (ss. 77-94). Routledge.

- Hodgson, G. M. (2006). What Are Institutions? *Journal of economic issues*, 40(1), 1-25.
- Hoffman, D. (2019). Culture by Other Means: An Africanist Anthropology of Political Violence and War. *A Companion to the Anthropology of Africa*, 173-197.
- Hoskara, S., Lombardi, A., & Doganer, S. (2021). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Ulaşmada Kültürel Mirasın Korunması Ve Yönetiminin Rolü: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 36(4), 1963-1976.
- Hoştut, S. (2018). Türk Üniversitelerin Paydaş Analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(3), 188-200.
- Hözl, R. (2010). Historicizing Sustainability: German Scientific Forestry in the Eighteenth and Nineteenth Centuries. *Science as Culture*, 19(4), 431-460.
- Hutchins, G. (2018). ISO 31000: 2018 Enterprise Risk Management. CERM Academy
- IFRS Foundation. (2021). IFRS Foundation announces International Sustainability Standards Board, consolidation with CDSB and VRF, and publication of prototype disclosure requirements. Retrieved from IFRS.
- International Finance Corporation. (2012). Performans Standardı 1 Çevresel ve Sosyal Risk ve Etkilerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/779071491290057836/pdf/113768-WP-TURKISH-PS1-Environmental-and-Social-risks-2012-PUBLIC.pdf>
- International Organization for Standardization. (2015). ISO 14001:2015 Environmental management systems -- Requirements with guidance for use. ISO.
- ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi. (2024). ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi | CTR. <https://belgelendirme.ctr.com.tr/iso-14001-nedir.html>
- ISO 20121. (2024). Event Sustainability Management Systems — Requirements With Guidance For Use, <https://www.iso.org/standard/86389.html#lifecycle>
- ISO 26000. (2010). Discovering ISO 26000, <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100258.pdf>

- Jakobsen, M. (2024). Management Accounting Practice as Understanding, Supporting and Advancing Local Epistemic Methods. *Qualitative Research in Accounting & Management*.
- Jensen, M. (2001). Value Maximisation, Stakeholder Theory, and the Corporate Objective Function. *European financial management*, 7(3), 297-317.
- Jepson Jr, E. J. (2004). The Adoption of Sustainable Development Policies and Techniques in Us Cities: How Wide, How Deep, and What Role for Planners? *Journal of planning education and research*, 23(3), 229-241.
- Jian, J., He, K., Liu, Y., ve Sun, Y. (2024). Corporate Social Responsibility: Opportunistic Behavior Under Earnings Management? *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 31(2), 247-268.
- Joshi, M. (2024). Civil War Violence and Competing Legitimacy Claims: Evidence from District Level Courts Cases in Nepal. *Political Geography*, 109, 103044.
- Kamu Gözetim Kurumu (KGK).(2023, Mayıs 5). Soru be Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması.
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_a_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf
- Kanıgür, S., ve Ünlüöner, K. (2022). Turizmde Yeşil Pazarlama Kapsamında Yeşil Anahtar Uygulaması: Ankara Örneği (green Key Implementation Within the Scope of Green Marketing in Tourism: The Case of Ankara). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 10(4), 3139-3153.
- Kantabutra, S., ve Ketprapakorn, N. (2020). Toward a theory of corporate sustainability: A theoretical integration and exploration. *Journal of Cleaner Production*, 270, 122292. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122292>
- Karaca, M. (2013). Performans Yönetim Sisteminin Kurumsal Kariyer Yönetimine Etkisi: Fırat Kalkınma Ajansı Örneği.
- Karadaş, Ö. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerde Çevreye Duyarlı Yeşil Yönetim Anlayışı Ve Yeşil Ekonomiye Geçiş Süreci.

- Karadeniz, E., ve Uzpak, B. D. (2019). Dünyada En Yüksek Marka Değerine Sahip Otel Zincirlerinin Sürdürülebilirlik Faaliyetlerinin Küresel Raporlama Girişimi İlkeleri Bağlamında İncelenmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(1), 6-20.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayın Dağıtım
- Karatepe, S., & Ozan, M. S. (2017). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Kurumsal İtibar İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8(2), 80-101.
- Karatoprak, H. İ. (2011). John Locke'da Siyasal Meşruiyet.
- Karpuz, M. (2017). Macera Turizm Faaliyetlerine Katılan Turistlerin Memnuniyetinin Tekrar Ziyaret Etme Niyeti İle İlişkisi: Fethiye Örneği.
- Kartal, T., ve Akıllı, H. (2018). Ulusaldan Yerele Türkiye'de İklim Değişikliği Politikaları Ve Uygulamaları: Kayseri Örneği.
- Kaynak, R. Ç. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik Turizm Ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012(1), 11-29.
- Khalili, N. R. (2011). Theory and Concept of Sustainability and Sustainable Development. *İçinde Practical Sustainability: From Grounded Theory to Emerging Strategies* (ss. 1-22). Springer.
- Khanna, D., Bhutiani, R., & Matta, G. (2009). Environmental Management System. *Journal. Comparative. Toxicology. Physiology*, 6, 10-17.
- Kılıç, T. (2022). Çevre Muhasebesi Kapsamında Karbon Ayak İzi Ölçümü: İzmir İli Otobüs Taşımacılığında Karbon Salınımının Hesaplanması (Yayın No. 769164) . [Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kılınç, N. (2019). İşletmelerde Çevreci Kriterlerin Satın Alma Sürecine Etkisi: Fırsatlar Ve Riskler.

- Kızılırmak, İ. (1997). Turizm Sektöründe Mavi Bayrak Uygulamasının Önemi Ve Uygulanma Kriterleri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 25-26.
- Ko, T., Jakovich, V., Bieber, E., Reynolds, J., Vesper-Gräske, M., ve Aspin, C. (2023). ISSB: A New Era For Global Sustainability Disclosure. <https://sustainability.freshfields.com/post/102ii24/issb-a-new-era-for-global-sustainability-disclosure>
- Köroğlu, Ö., ve Karaman, S. (2014). Doğaya Dayalı Turizm Faaliyetlerinin Gelişiminde Toplum Temelli Doğal Kaynak Yönetiminin Önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(1), 95-106.
- Köşker, Z., ve Gürer, A. (2020). Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Yeşil Örgüt Kültürü. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(1), 88-109.
- KPMG. (2022). Sustainability reporting: Meeting ISSB standards. Retrieved from KPMG.
- Kuang, X., Majerczyk, M., & Yang, D. (2023). The Behavioral Effects of Social Distance and Residual Claim Distribution on Budget Reporting in Hierarchical Organizations. *The Accounting Review*, 98(6), 283-298.
- Kuduz, N. (2011). Yeşil Pazarlama Faaliyetlerinin Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarına Etkilerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma.
- Kuter, N., ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik Ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 9(2), 146-156.
- Küçüker, M., & Demirci, Ş. (2022). Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Ekserji Maliyetleri: Teorik Bir İnceleme.
- Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (<https://Yigm.Ktb.Gov.Tr/Tr-9851/Turizm-İstatistikleri.Html>)
- Lane, B. (1994). What is rural tourism? *Journal of sustainable tourism*, 2(1-2), 7-21.
- Lin, L., Geng, X., ve Whinston, A. B. (2005). A Sender-Receiver Framework for Knowledge Transfer. *MIS quarterly*, 197-219.

- Luo, J. M., Lam, C. F., ve Fan, D. X. F. (2020). The development of measurement scale for entertainment tourism experience: A case study in Macau. *Current Issues in Tourism*, 23(7), 852-866. <https://doi.org/10.1080/13683500.2018.1556251>
- Mahadeo, J. D., Oogarah-Hanuman, V., & Soobaroyen, T. (2011). Changes in Social and Environmental Reporting Practices in an Emerging Economy (2004–2007): Exploring the Relevance of Stakeholder and Legitimacy Theories. 35(3), 158-175.
- Marsal-Llacuna, M.-L. (2019). How to Succeed in Implementing (smart) Sustainable Urban Agendas: “keep Cities Smart, Make Communities Intelligent”. *Environment, Development and Sustainability*, 21(4), 1977-1998.
- Marshall, J. D., ve Toffel, M. W. (2005). Framing the Elusive Concept of Sustainability: A Sustainability Hierarchy. *Environmental science & technology*, 39(3), 673-682.
- Masyhuri, M. (2024). Can the Behavioral Agency Model Refine a Standard Agency Theory? *Journal of Enterprise and Development (JED)*, 6(2), 300-309.
- Mısıır, A., ve Arıkan, O. (2022). Avrupa Birliği (ab) Ve Türkiye’de Döngüsel Ekonomi Ve Sıfır Atık Yönetimi. *Çevre İklim ve Sürdürülebilirlik*, 23(1), 69-78.
- Minoja, M. (2012). Stakeholder management theory, firm strategy, and ambidexterity. *Journal of Business Ethics*, 109(1), 67-82.
- Mintzberg, H. (2004). Managers not MBSs. *Management Today*, 20(7), 10-13. <https://doi.org/10.10520/EJC69825>
- Mokyr, J. (2018). Editor’s Introduction: The New Economic History and the Industrial Revolution. *İçinde The British industrial revolution* (ss. 1-127). Routledge.
- Moldan, B., Janoušková, S., & Hák, T. (2012). How to Understand and Measure Environmental Sustainability: Indicators and Targets. *Ecological indicators*, 17, 4-13.
- Mondal, S., ve Palit, D. (2022). Challenges in Natural Resource Management for Ecological Sustainability.
- Mulder, P., & Van Den Bergh, J. C. (2001). Evolutionary Economic Theories of Sustainable Development. *Growth and Change*, 32(1), 110-134.

- Mutdoğan, A. S., ve Öktem, M. K. (2024). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Turizm Olanaklarının Geliştirilmesi: Kuşadası Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 33(2), 135-161.
- Nash, J., ve Ehrenfeld, J. (1997). Codes of Environmental Management Practice: Assessing Their Potential as a Tool for Change. *Annual Review of Energy and the Environment*, 22(1), 487-535.
- Odaman Kaya, H. (2012). Ölçütlere Dayalı Değerlendirme Ve Sertifika Metotlarından Leed Ve Breeamin Türkiye Uygulamalarına Yönelik Irdeleme Ve Öneriler.
- Oliveira, J. A., Oliveira, O. J., Ometto, A. R., Ferraudo, A. S., & Salgado, M. H. (2016). Environmental Management System Iso 14001 Factors for Promoting the Adoption of Cleaner Production Practices. *Journal of Cleaner Production*, 133, 1384-1394.
- Omer, A. M. (2009). Energy Use and Environmental Impacts: A General Review. *Journal of renewable and Sustainable Energy*, 1(5).
- Onocak, D., DEMİR, M., & Ömer, K. (2023). Bist'te İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi İle Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32 (Dicle Üniversitesi'nin 50. Yılına Özel 50 Makale), 368-394.
- Ozmehmet, E. (2008). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1853-1876.
- Öksüz, B. (2014). Yönetişim Sürecinde Kurumsal İletişimin Rolü Ve Önemi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(4). <https://doi.org/10.19145/guifd.51412>
- Öktem, B. Ve Karabınar, S. (2023). SASB Raporu Yayınlayan Şirketlerin Finansal Başarısızlıkları ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki İlişkinin Analizi. *İstanbul İktisat Dergisi*, 72(2), 823-845. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2021-1051041>
- Önder, S., ve Konaklı, N. (2002). Görsel Kirlilik Ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 16(30), 28-37.

- Özata, S.N., ve Serçemenli M. (2024). Sürdürülebilirlik Raporlamasında Önemlilik Değerlendirme Süreci: Bıst Şirketleri Üzerine Ampirik Çalışma
- Özdemir, Ş. (2021). Maliyetli Sinyalizasyon Teorisi Bağlamında Pazarlama İletişimi Kampanyaları Ve Kitle İletişim Araçları. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(1), 233-250.
- Özdemir, Z., ve Pamukçu, F. (2016). Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis, 26(134).
- Özen, S. (2009). Dünya Turizminde Tüketici Tercihlerinde Yaşanan Değişimlerin Konaklama İşletmelerine Yansımaları: Antalya’da Temalı Otel Örnekleri.
- Özer, M. A., ve Çiftçi, A. (2022). Klasik Yönetim Teorisi’nin İki Öncü İsmi Fayol Ve Weber’in Yönetime Katkisi Üzerine Bir Değerlendirme. Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 133-152.
- Özkan, E. D. (2019). Yeşil Pazarlama Uygulamalarının Tüketici Satın Alma Davranışı Üzerine Etkisi; Geri Dönüşüm Uygulamalarına İlişkin Bir Araştırma.
- Özmete, E., & Gök, F. A. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Sosyal İnovasyon Ve Sosyal Hizmet İlişkisinin Değerlendirilmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 26(2), 127-143.
- Öztürk, E., Gökçen, G., ve Güleç, Ö. F. (2019). Kümi Frs Seti Taslağı, Bobi Frs Seti Ve Tam Set Tms/Tfrs’nin Temel Konular Açısından Karşılaştırılması. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(3), 413-430.
- Öztürk, N. (2010). Marka Yönetimi.
- Öztürk, N. K., ve Ok, A. Ş. (2017). Siyasal Meşruiyet Düşüncesinin Evrimi.
- Pace, L. A. (2016). How Do Tourism Firms Innovate for Sustainable Energy Consumption? A Capabilities Perspective on the Adoption of Energy Efficiency in Tourism Accommodation Establishments. Journal of Cleaner Production, 111, 409-420.
- Pamukçu, F. (2011). Finansal Raporlama İle Kamuyu Aydınlatma Ve Şeffaflıkta Kurumsal Yönetimin Önemi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 50, 133-148.

- Parmar, B. L., Freeman, R. E., & Harrison, J. S. (2010). Stakeholder Theory: The State of the Art.
- Pergola, M., Persiani, A., Palese, A. M., Di Meo, V., Pastore, V., D'Adamo, C., ve Celano, G. (2018). Composting: The Way for a Sustainable Agriculture. *Applied Soil Ecology*, 123, 744-750.
- Pigosso, D. C., Rozenfeld, H., & McAloone, T. C. (2013). Ecodesign Maturity Model: A Management Framework to Support Ecodesign Implementation into Manufacturing Companies. *Journal of Cleaner Production*, 59, 160-173.
- Polat, S. (2016). Türkiye'nin Turizm Politikalarının Beş Yıllık Kalkınma Planları Ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Kapsamında İncelenmesi.
- Poyraz, E., ve Kaya, B. T. (2018). Turizm Sektöründeki Çevresel Sürdürülebilirlik Yatırımlarının Finansmanı, Muğla İli Örneği. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 2(2), 11-19.
- Pun, K., ve Hui, I. (2001). An Analytical Hierarchy Process Assessment of the Iso 14001 Environmental Management System. *Integrated Manufacturing Systems*, 12(5), 333-345.
- Reuber, A. R., & Fischer, E. (2005). The Company You Keep: How Young Firms in Different Competitive Contexts Signal Reputation Through Their Customers. *Entrepreneurship theory and practice*, 29(1), 57-78.
- Rezaee, Z. (2016). Business Sustainability Research: A Theoretical and Integrated Perspective. *Journal of Accounting literature*, 36(1), 48-64.
- Robinson, S., Singh, A., ve Das, P. (2016). Financial Impact of Leed and Energy Star Certifications on Hotel Revenues. *The Journal of Hospitality Financial Management*, 24(2), 110-126.
- Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2006). Better rules or stronger communities? On the social foundations of institutional change and its economic effects. *Economic geography*, 82(1), 1-25.

- Rondinelli, D., & Vastag, G. (2000). Panacea, Common Sense, or Just a Label?: The Value of Iso 14001 Environmental Management Systems. *European Management Journal*, 18(5), 499-510.
- Roseland, M. (2000). Sustainable Community Development: Integrating Environmental, Economic, and Social Objectives. *Progress in planning*, 54(2), 73-132.
- Ruoss, E., ve Alfarè, L. (2013). Challenging Hit and Run Tourism in Cultural Heritage Sites. *Proceedings of the International Conference on Sustainable Cultural Heritage Management “Societies, Institutions and Networks” of the University Roma Tre, Department of Business Studies.*
- Saban, M., Küçüker, H., ve Küçüker, M. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik İle İlgili Raporlama Çerçeveleri ve Sürdürülebilirlik Raporlamasında Muhasebenin Rolü. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(1), 101-115.
- Sagaris, L., ve Arora, A. (2016). Evaluating How Cycle-Bus Integration Could Contribute to “Sustainable” Transport. *Research in Transportation Economics*, 59, 218-227.
- Salman, A., Jaafar, M., ve Mohamad, D. (2020). A Comprehensive Review of the Role of Ecotourism in Sustainable Tourism Development. *E-Review of Tourism Research*, 18(2), 215-233.
- Sarı, V. İ. (2020). Türkiye’de Ulusal Ve Bölgesel Politika Belgelerinde Sürdürülebilir Turizm Planlaması. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 18(1), 1-27.
- Sarkım, M. (2007). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları Ve Antalya Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*
- SASB. (2021). Sustainability Accounting Standards Board (Sasb) Disclosure. https://s29.q4cdn.com/580102441/files/governance_doc/ESG-SASB_Report-v2-2503.pdf
- SASB. (2023). SASB Industry Standard, Services Sector, Hotels & Lodging Sustainability Accounting Standard, Sustainable Industry Classification System® (SICS®) SV-HL, Under Stewardship of the International Sustainability Standards Board, Industry Standard | Version 2023-12. SASB, IFRS Foundation. <https://sasb.ifrs.org/standards/download/>

- Satar, İ. (2016). Türkiye'de Sürdürülebilir Turizm Açısından Sertifikasyon: Yeşil Yıldız Ve Yeşil Anahtar Uygulamaları.
- Setti, A. F. F., ve Azeiteiro, U. M. (2020). Role of Conferences on the Environment and Sustainable Development in Combating Climate Change. *Climate Action*, 802-811.
- Seyhan, G., ve Yılmaz, B. S. (2010). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.
- Sezer, Ş. (2013). Değişim Sürecinde Okul Yöneticilerinin Benimsediği Yönetişel Paradigmalar Ve Okul Yönetimine Uygulama Stillerinin Yönetim Kuramları Açısından Değerlendirilmesi.
- Sharma, M. K., ve Jain, S. (2013). Leadership Management: Principles, Models and Theories. *Global journal of management and business studies*, 3(3), 309-318.
- Shi, L., Han, L., Yang, F., & Gao, L. (2019). Sustainability | Free Full-Text | The Evolution of Sustainable Development Theory: Types, Goals, and Research Prospects. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/24/7158>
- Sikka, P., ve Stittle, J. (2019). Debunking the Myth of Shareholder Ownership of Companies: Some Implications for Corporate Governance and Financial Reporting. *Critical Perspectives on Accounting*, 63, 101992. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2017.03.011>
- Simon, H. A. (1987). Making Management Decisions: The Role of Intuition and Emotion. *Academy of Management Perspectives*, 1(1), 57-64. <https://doi.org/10.5465/ame.1987.4275905>
- Singleton, L. (2013). Exploring Early Academic Responses to Functions of the Executive. *Journal of Management History*, 19(4), 492-511.
- Sipahi, S., ve Yalçın, İ. C. (2020). Otel Yapılarında Konaklama Tipleri, Yıldız Sistemi Ve Sürdürülebilirlik. *Journal of International Social Research*, 13(75).
- Soylu, Y. (2013). Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği.

- Soysal, H. Y. (2024). Kurumsal Yönetimde Dijital Dönüşüm. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 72(4), 1785-1842.
- Spangenberg, J. H. (2005). Economic Sustainability of the Economy: Concepts and Indicators. *International Journal of Sustainable Development*, 8(1-2), 47-64. <https://doi.org/10.1504/IJSD.2005.007374>
- Spindler, E. A. (2013). The History of Sustainability the Origins and Effects of a Popular Concept. *İçinde Sustainability in tourism: A multidisciplinary approach* (ss. 9-31). Springer.
- Stay certified. Stay better. <https://staybetterplaces.com/>
- Steger, U. (2000). Environmental Management Systems: Empirical Evidence and Further Perspectives. *European management journal*, 18(1), 23-37.
- Stewart, F. (2013). Capabilities and Human Development: Beyond the Individual-the Critical Role of Social Institutions and Social Competencies. *UNDP-HDRO occasional papers*, 2013/03.
- Stubenrauch, J., Ekardt, F., Hagemann, K., & Garske, B. (2022). Forest History and Related Ideas in Society, Economy, and Law. *İçinde Forest Governance: Overcoming Trade-Offs between Land-Use Pressures, Climate and Biodiversity Protection* (ss. 37-89). Springer.
- Subaşı, S. (2022). Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Mimarlık Pratikleri Perspektifinden Değerlendirilmesi: Rami Kışlası Örneği.
- Suluk, S., ve Öztürk, S. (2021). Sürdürülebilir Kalkınma: G7 Ülkelerinin Ekonomik Büyüme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Çevre Kirliliği Açısından İncelenmesi (1991-2014).
- Sungur, Z. (2012). Sürdürülebilir Ekoturizmin Toplumsal Etkileri: Türkiye’den Örnekler. 1(1), 338-344.
- Şahin, Z., ve Çankaya, F. (2018). Türkiye’de Gri Rehberine Göre Hazırlanan Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 860-879.

- Şatır, Ç., ve Sümer, F. (2008). Kurum İtibarının Bileşenleri Üzerine Bir Araştırma: Sağlık Hizmeti Üreten Bir Kamu Kurumunda İç Paydaşlar İtibarı Nasıl Algılıyor? Selçuk İletişim, 5(2), 15-25.
- Şeker, Y. (2020). Finansal Raporlama Kalitesi İle Çevresel Sosyal Ve Kurumsal Yönetim (esg) Performansı Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Uluslararası Bir Araştırma.
- Şen, H., Kaya, A., ve Alpaslan, B. (2018, Nisan 1). Sürdürülebilirlik Üzerine Tarihsel Ve Güncel Bir Perspektif. | Ekonomik Yaklaşım | Ebscohost. <https://doi.org/10.5455/ey.39101>
- Şimşek, A., ve Eroğlu, Ö. (2013). Davranış Bilimleri. Eğitim Yayınevi.
- T. C. Kültür Bakanlığı. (2023). Konaklama Yıllık Bülten. <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/122189,konaklama-yillik-bulten-2023-v2xlsx.xlsx?0>
- T. C. Kültür Bakanlığı. (2024). Konaklama İstatistikleri. <https://yigm.ktb.gov.tr/tr-201120/konaklama-istatistikleri.html>
- Talan, A., Tyagi, R., & Surampalli, R. Y. (2020). Social Dimensions of Sustainability. Sustainability: Fundamentals and Applications, 183-206.
- Tankuş, E., Sökmen, A., ve ŞAHİN, N. G. G. (2023). Sürdürülebilir Turizm Ekseninde Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Bibliyometrik Analizi (bibliometric Analysis of the United Nations 2030 Sustainable Development Goals on the Axis of Sustainable Tourism). Journal of Tourism & Gastronomy Studies, 11(3), 2238-2263.
- Tellioğlu, S. (2019). Yeşil Ekonomi Kapsamında Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı. Toplum Bilimleri Dergisi, 25(1), 9-26.
- Tilbury, D. (2004). Environmental Education for Sustainability: A Force for Change in Higher Education. İçinde Higher education and the challenge of sustainability: Problematics, promise, and practice (ss. 97-112). Springer.

- Tina Dacin, M., Goodstein, J., ve Richard Scott, W. (2002). Institutional Theory and Institutional Change: Introduction to the Special Research Forum. *Academy of management journal*, 45(1), 45-56.
- Tokgöz, N., ve Önce, S. (2009). Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 249-275.
- Tomislav, K. (2018). The Concept of Sustainable Development: From Its Beginning to the Contemporary Issues. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 21(1), 67-94.
- Travelife Certification Requirements. <https://travelifestaybetter.com/the-travelife-standard>
- Travelife Certified Properties. <https://staybetterplaces.com/countries/turkey/>
- TSR 1. (2024). Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler. [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/RaporlamaStandarti/\(KaynaklarIslenmis\)_TSRS%201.pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/RaporlamaStandarti/(KaynaklarIslenmis)_TSRS%201.pdf)
- TSRS 2. (2024). İklimle İlgili Açıklamalar. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/TSRS_S2_Iklimle_Ilgili_Aciklamalar_Taslak.pdf
- Tugay, O. (2021). Otel İşletmelerinde Mutfak Şeflerinin Hizmet Yeniliği Performansı Ve Bireysel Yenilikçilik Hareketleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Örneği.
- Uyar, S. (2021). Sürdürülebilirlik Bağlamında Yeşil Hastaneler Ve Gönüllü Çevre Yönetim Sistemleri: Iso 14001 Ve Emas Prof. Dr. Şebnem Aslan. *Geopolitics-a Configuration for the Unification of the Old Continent*.
- Uzun, A. H. (2023). Otel İşletmelerine Yönelik Çevrimiçi Şikâyetlerin İncelenmesi: Ankara Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ünal, M., ve Zavalı, Y. (2016). Küreselleşme Karşıtı Bir Hareket: Yavaş Hareketi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 889-912.

- Vardaman, J. M., Tabor, W. E., Hargrove, D. C., & Zhou, F. (2023). Reducing Agency Costs Through Recruitment: Staffing Referrals and Family Business Success. *Journal of Family Business Management*, 14(1), 103-119. <https://doi.org/10.1108/JFBM-05-2023-0063>
- Verbeke, A., & Tung, V. (2013). The Future of Stakeholder Management Theory: A Temporal Perspective. *Journal of business ethics*, 112, 529-543.
- Vink, J., & Koskela-Huotari, K. (2021). Social Structures as Service Design Materials.
- Vural, B. M. A. (2017). Türkiye’de İklim Değişikliğine Karşı “Kent Ve Su” Arasındaki Koruma Kullanma Dengesinin Sağlanmasına Yönelik Stratejiler.
- Wang, Y., Qu, Z., & Tan, B. (2018). How Do Assurance Mechanisms Interact in Online Marketplaces? A Signaling Perspective. *IEEE Transactions on Engineering Management*, 65(2), 239-251.
- Weaver, D. B. (2001). Ecotourism as Mass Tourism: Contradiction or Reality? *Cornell hotel and restaurant administration quarterly*, 42(2), 104-112.
- Weil, M., Reisch, M. S., & Ohmer, M. L. (2012). *The Handbook of Community Practice*. SAGE Publications.
- Whelan, H. (1988). Nature tourism. *Environmental Conservation*, 15(2), 182-182.
- Widok, A. H. (2009). Social Sustainability: Theories, Concepts, Practicability. 43-51.
- Wood, D. J., Mitchell, R. K., Agle, B. R., & Bryan, L. M. (2021). Stakeholder Identification and Salience After 20 Years: Progress, Problems, and Prospects. *Business & Society*, 60(1), 196-245. <https://doi.org/10.1177/0007650318816522>
- World Resources Institute. (2021). *Aqueduct Water Risk Atlas*. <https://www.wri.org/data/aqueduct-water-risk-atlas>
- Wright, T., & Horst, N. (2013). Exploring the Ambiguity: What Faculty Leaders Really Think of Sustainability in Higher Education. *International Journal of Sustainability in higher education*, 14(2), 209-227.
- Wynberg, R. (2002). A Decade of Biodiversity Conservation and Use in South Africa: Tracking Progress from the Rio Earth Summit to the Johannesburg World Summit on Sustainable Development. *South African Journal of Science*, 98(5), 233-243.

- Yadav, S. K., Banerjee, A., Jhariya, M. K., Meena, R. S., Raj, A., Khan, N., Kumar, S., & Sheoran, S. (2022). Environmental Education for Sustainable Development. *İçinde Natural Resources Conservation and Advances for Sustainability* (ss. 415-431). Elsevier.
- Yalçinkaya, A. (2022). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yerel Halkın Görüşlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Kuşadası Örneği.
- Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (<https://Yigm.Ktb.Gov.Tr/Tr-201121/İsletme-Bakanlik-Belgeli-Tesis-Konaklama-istatistikleri.html>).
- Yazıcıoğlu, İ., ve Aydın, A. (2018). Yeşil Restoran Uygulamaları Üzerine Nitel Bir Araştırma: İstanbul Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 55-79.
- Yıldırım, G., ve Keleş, Y. (2022). Avrupa Birliği Turizm Politikaları İle Türkiye Turizm Politikalarının Karşılaştırılması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 25(2), 145-169.
- Yıldırım, N. (2019). Kireç Üretim Sektöründe İş Sağlığı Güvenliği Ve Çevre Yönetim Sistemlerinin Uygulanması.
- Yıldırım, Y., Özcan, I., ve Siankwilimba, E. (2022). 3. Ceo Proceedings E-Book.
- Yıldız, N. (2019). Habermas'ın Meşruiyet Krizi Teorisi Ve Türkiye. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 159-173.
- Yılmaz, A. (2019). Politik İstikrar Endeksi–Ekonomik Göstergeler Arasındaki Etkileşim: Türkiye Ve Seçilmiş Ülkeler İçin Bir Araştırma.
- Yi, S., Abbasi, K. R., Hussain, K., Albaker, A., ve Alvarado, R. (2023). Environmental Concerns in the United States: Can Renewable Energy, Fossil Fuel Energy, and Natural Resources Depletion Help? *Gondwana Research*, 117, 41-55.
- Yolasıǧmazoǧlu, N. (2023). Su Ürünleri Tesislerinin Ekoturizm Üzerindeki Etkileri. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 112-132.
- Zere, S. (2020). Yerel Halkın Ekoturizm Algısı: Giresun İli Örneği.
- Zhang, P., Cao, N., & Gao, J. (2024). Mergers and Acquisitions, Synergy, and Corporate Innovation: Evidence from China.

- Zidane, Y. J., Johansen, A., Ekambaram, A., & Hald, L. C. (2015). When Stakeholders Shape Successes or Bring Failures—a Case Study of an Algerian Megaproject. *Procedia Computer Science*, 64, 844-851.
- Zimon, D., & Gajewska, T. (2017, Kasım 6). The Legitimacy Of The Implementation Of The Requirements Of Iso 9001: 2015 In Small And Medium-Sized Organizations.
- Zorlu, Ö. (2013). Örgüt Teorilerinde Ahlak: Kavramsal Bir İnceleme. *Asia Minor Studies*, 02, 186-201.
- Zucker, L. G. (1987). Institutional Theories of Organization. *Annual review of sociology*, 13(1), 443-464.
- Zunker, T. (2011). Determinants of the voluntary disclosure of employee information in annual reports: An application of stakeholder theory.